

HELIKONI
KEDVTÖLTÉS.

1819.

III. Kötet

D. 5. 27

k

HELIKONI KEDVTÖLTÉS

A'

MAGYAR LITERATURÁNAK

NÉMELLY BARÁTJAI ÁLTAL.

1820 E S Z T.

*Bibliothecae Patensis
Schol. Prar.*

~~~~~  
HARMADIK KÖTET.  
~~~~~

P E S T E N ,

Trattner Janos Tamás betűivel 's költségével.

1820.

KIRJALÉVALAK

1850. ÉVI KIRJALÉVALAK

1850. ÉVI KIRJALÉVALAK

1850. ÉVI KIRJALÉVALAK

1850. ÉVI KIRJALÉVALAK

A' SZERELMES.

Egyszer volt egy — a' kedves Olvasó már e' kezdetből is kiláthatja, hogy egy történetet akarok beszélni, nem pedig, mint némellyek gondolhatnák, tsufolódni — egyszer volt egy férjfiu, kit a' természet annyira megtömött érzékenységgel, hogy az még hurutolni és ptrüsszögni sem tudott másként, mint érzékenyen; és az ő nevetése, ó az tsupa — tsupa érzékenység volt. Az ő szíve mindég szikrákat szórt, — szikrákat valamint — mit mondjak tsak hamarjába — valamint egy matska bőr. Tsak alig láthatott egy darabka aszszonyi személyt, a' kiben a' vonzó erő magát jelentgette, azonnal belé szeretett, és pedig bolondul — bolondul belé szeretett. — De ugyan lehetséges dolog-e ez? — Ha lehetséges dolog-e kedves Olvasóm, azt én éppenséggel erősíteni nem akarom, de elég a' hozzá — ez még is úgy történt.

Hényesyneknek — ez volt a' betsületes neve azon szív birtokosának, melly éppenséggel semmi szépnek, sőt gyakran némelly rút szépnek sem állhatott ellent. — Mindég veresek voltak szemei, és ez valójában nem volt tsuda, mert a' mi Hényesy Urfiatskánk, kora hajnaltól fogva késő estvéig szünet nélkül sirdogált, fohászkodott és zö-

pögött. Szegény Ifjatska sajnálkodom rajta valahányszor eszembe jut, és nehezen hiszem, hogy olvasóim is megtagad hassák tőle szánakodásokat, ha tsak a' természet szív helyett egy — egy börtzatskót nem akasztott mejjek üregébe.

Az a' nagy szerentséje még is vólt szegény Hényesynknek, hogy ötet leg alább a' gazdagság Istene Plutusz olly mértékbe kegyelmébe vette, a mint nem minden betsületes — ámbár másként szinte olly szerelmes — férfiat szokott. Merő fohászkodásoktól valóban sem jól nem lakik, sem meg nem hizik senki soha. A' szerelem ugyan minden eledelek között a' legemészhetetlenebb, és az az ember ritkán nagyehető a' ki a' szeretés mesterségébe a' dolgot némelly tökéletességre vihette, de — noha magában jeles tulajdonság lehet, illy tsekély költségen magát táplálni tudni — még is kedves barátim, úgy segéljen! meghal az ember éhel, ha az egész eledele merő szerelemből áll, ha mindjárt három vagy négy Dózist be vesz is egyszerre belőle.

Hényesynk utazásra adja magát — Jobb eszközött nem választhatott gondjainak elszélesztésére! Bizonyos környülállások — mert kinek nintsenek a' hold alatt némelly környülállásai — bizonyos környülállások, mondom, ötet is tíz — húsz — száz helyekre kényszerítették menni. Ekkor élte éppen életének azt a jeles szakaszát, mellyben az emberek minden illendőséggel fohászkodni kezhetnek — t. i. életének 26-dik esztendejét.

Annak előtte t. i. — minek előtte utazásra adta magát, mert most már szegény Gavallé-

runknak sem országa, sem hazája — — annak
előtte mondom élt — — Izé * * ben — már itt
Olvasóim gondoljanak magoknak egy Várost,
mellyet talám leg inkább szeretnek; én a' gondol-
kodás dolgába minden betsületes embernek meg-
szerettem adni a szabadságot, mert midőn a' tole-
rantzia most minden úton és útfélen tébolyog,
nem volna szép, ha ezt egy Auctor Olvasóitól
megtagadná — — tsak — nintsen a' világon aza'
békeességes tűrő tűrődelmes, a' kinek még is tsak-
jai és de j e i ne volnának — tsak kérem kegyel-
meteket, hogy magoknak valamelly fő és nagy
Várost gondoljanak, mert azt a' szemtelenséget
a' világnak minden kintseiért sem válnám ma-
gamra, hogy történetem' fő személyét valamelly
mező Városból — vagy éppen faluról vezetném
olvasóim artzulatjok elejbe! — — De — Óh ir-
tóztató gondolat! — ha tsak ugyan megtörténne
rajtam ez a' szörnyü gyalázat, hát - már - akkor -
ugyan - még - is - tsak előre minden méltósággal,
melly személyemmel együtt jár meg mondom azt
az egyet, hogy — hogy ez bizony én rajtam tsu-
pa feledékenységből történt vala, a' mi vitézünk
tehát leg alább — — Izé * * ben született.

Legelsőben is elérkezett Kényesynk — Izé *.
* ben — úgy gondolom minden ember helyben
fogja hagyni, hogy ez a' leg alkalmatosabb és leg-
érdemesebb Város, a' hova ötet érkezni hagyom,
minthogy Izé * * ből indúlt ki. Alig szállott le a'
kotsiból, már is szemeit mindenfelé hányta vetet-
te — és ez az első szép tulajdonság, mellyet Ol-
vasóim az én Gavalléromba észre vehettek, mert

fő kívánságának kell minden okos utazónak lenni, hogy mentől többet láthasson, halhasson és gyakran — tapogathasson is. — A' ki néz — az bizony lát is! és így járt a' mi Hényesynk is — egyszerre tsak megtekintett a' folyó partján egy szép módos barna Leánykát sétálgatni, és a' mi több egyedül magán sétálgatni. A' kedves Olvasó még sokkal kevesebb ideig esmeri a' mi utazónkat, mintsem hogy annak minden jeles tulajdonságait megismerhette volna, bátorkodom tehát itt egy még más jeles tulajdonságára figyelmessé tenni az Olvasót. A' mi Hényesynk igen szeretett tanulni, 's nem egy könnyen engedte a' legkisebb alkalmatosságot is el illantani, a' mellyben másoktól valamit halhatott — Ezt onnét is meg lehet mindjárt látni, hogy mihelyt meglátta a' Leánykát, ezonnal majd jobbra, majd balra bámúlásra méltó bőkezűséggel hányta ki kérdéseit: Hitsoda ez? — Hinek hívják? — Hol lakik? — Miből él? — Minden feleletek, mellyeket sereges kérdéseire szeme közé szórtak megerősítették őtet feltételében, mellyet lágy szíve, mindjárt az első tekintetnél érezett t. i. hogy egész életét ezen szépnek fogja áldozni.

Az ártatlan szerető reszket, valahányszor szerelmének tárgyához közelít, Hényesink is reszketett mint a' nyárfa levél, mihelyt tsak egy arasztnyi messzeségre látta magát a' kis barna Leánykától lenni — mert igen — igen — igen módnélkül beleszeretett. A' ki reszket, nem igen helyes complimenteket fog az tsinálni — azért módosabbat és furtsábbat egy könnyen gondolni sem

lehet, mint Kényesynk hajladozási voltak — mert hiszem igen — igen — igen mód nélkül reszketett. A' szerelem még a' nyelvet is elfoglalja, úgy annyira, hogy szólni is alig tud az ember — azért a' mi Kényesynk is némelly érthetetlen mokogások, és köszöntgetések után, tsak igen izetlen, lágy meleg és darabos hangokba tudta kisillabizálni szerelmének vallás-tételét — mert hiszem igen — igen — igen mód nélkül bolondúl belé volt bolondulva a' barna Leánykába.

De gustibus non est disputandum. Némellyek a' tsahos rigó lármáját örömeztobb halgatják, mint a' filemilének mesterséges énekét! Ki tehet róla, hogy azt a' kis barna leánykát is legényünk egészen megbájolta, és egészen magán kívül ragadta? — Dorkó, e' vólt a' neve a' mi andalgó barna szépünknek, ha gazdag nem volt is, az ő finom érzése néki gyalázatot nem tesz. Kényesink külső tekintete olyan volt mint — mint egy jól felöltöztetett férfi emberé lenni szokott. Annak-okaért ő kegyelme közelebbről megvizsgáltatott — és ezt hasonló környülállások között minden elmes és okos Leány aszszonyoknak atyai módon javasolhatom. Kényesny Úrfi egy helyes fitzko következéséppen ő egy érdemes Úri ember; következéséppen ötet szeretni kell; következéséppen Dorkó fejében egy forgó szél támadt. Ezek — meg-kell hizelkedés nélkül vallani — mind annyi, még pedig a' napvilágánál is világosabb következesek, és következtetések! —

Soha sem jár el az idő hamarább, mintha az ember nem ügyel reá. Kényesynk, a' kinek ép-

pen semmire sem volt gondja mint szerelmesére, egyszer csak azt vette észre, hogy már az idő eljárt, és tovább kellett utazni. A' sok óh-k és ah-oknak nem volt vége. Bútsut vesz szerelmétől ah! meg öleli ezt — ah! meg tsókolja ah! Három mértföldet halad és ah! — az ő szemei még is szünet nélkül Dorkó felé néznek. Akár melly buzgón könyörgött is: édes kedves kis szemeim, jobbat tennétek, ha szépen előre az útra tekintenétek, mert így mind úntalan félnem kell, hogy vagy az orromra bukom, vagy éppen a' nyakamat is ki szegem! De haszontalan volt minden könyörgése az ő könyörületlen kis szemei mindég Dorkó felé jártak, és nem láttak egyebet Dorkónál — A — a — a — ah! — — — Egyetlen egy vigasztalása volt szegénykének, hogy feje ékességének felét kedves Dorkójának lilium kezetskéi között tudta, és hogy ő is annak hajából jókora fürtöket elhozott magával. Feltette erősen magában, hogy egy hosszú — hosszú levelet fog neki írni és pedig rózsaszínű — simított — tarka virág-koszorúkkal befoglalt — aranymettészű papírosra. —

Ha az ember megy — mindég megy — ha sir és fohászkodik is mellette, még is mindég tovább ér; Hényesink is tehát nagy sokára, talám két napok múlva, elért Izé**ben. Már a' város kapuinak sorompóinál el esküdte magát, hogy Dorkónak levelet fog írni, szidott, rugott, ütött, vert mindent a' mi csak szeme elejbe jött — olly erős az emberben az írás' dühössége! A' vendégfogadóba alig szállott le a' kotsiról egyenesen a'

konyhára szaladt — Olvasóim talám azt gondolják, hogy alélt gyomrát akarta vigasztalni a' pesenyék szagán! — ó nem — valóba nem! Sokkal nemesebb volt az ő szándéka! Előlragadozott minden tollseprőket és hangos torokkal felkiáltott: o Dorkó felvagyok most fegyverkezve a' szerelem leg tüzesebb fegyverével — ezekkel a' tollakkal, mellyek a' tűz körül annyit forgolódtak olly hatóságos, tüzes levelet írok, hogy szíved egész tárháza felgyullad. Hamar — hamar téntát, papirost, egy asztalt ide — hadd írjak Dorkómnak — hamar — o hamar!

Jankó, ő Nagyságának inassa még alatt a' pogyászok behordásával foglalatoskodott. A' kis Zsuzsi, a' Vendégfogadás 19. esztendő Leánykájja történetből tsak egyedül maga volt hamarjába jelen. Ez mindjárt szolgálatjára volt Kényesynek, mindeneket elől hozott, mellyek parantsoltattak — és tsak történetből. Az ő virgontz és egyszersmind még is tisztességes maga viselete által hamar magára tudta vonni, vendégünk figyelmét — és tsak történetből. A' leány merőn az asztal mellett állott, a' legény merően a' szeme közé nézett. Mi a' neved, úgymond, kedves gyermek? Zsuzsi, Nagyságos Uram — volt a' felelet — és a' feleletre egy igen módos meghajtás következett. — Zsuzsi? Zsuzsi? ez már ugyan gyönyörű szép név, mondá ő Nagysága; én 5 gesztenye sütőnéket, tíz mosónékat, húsz szakátsnékat és harmincz más-szép leányokat esmértem, a' kiknek Zsuzsi volt a' neve, de váljak mindjárt e' szempillantatban egy pipaszárrá, ha mindnyájokban öszveségesen kel-

lemeidnek tsak egy nyoltzadja is meg volt. Erre a' magasztalásra kötelességének tartotta Zsuzsi, magát mélyen meghajtani, és azon szép ditséreteket néhány nyájas pillantatokkal meghalálni. Végre Hényesynknek még is eszébe jutott, hogy Dorkónak levelet akar írni, néki ült tehát, az egész tollseprőt kezébe vévén — mert ha az ember szerető szívének forró érzéseit fel akarja írni, oda egy toll nem elég — bele mártja azt a' ténába és — — De még jókor más bölts gondolatra vemedet. Mit, úgymond? Hitsoda? Én Dorkónak írjak? — Az volna ám még a' gondolat! — Nem, — nem, Isteni Zsuzsi! Nem, mennyei Zsuzsi! nem, angyali Zsuzsi! Ez a' legkegyetlenebb bűn volna a' te kellemeid eránt! Nem — o nem irok! Én tsak tégedet — tsak egyedül tégedet szeretlek, kedvellek, imádlak;

Zsuzsinak szivetskéje egészen elolvadt ezen tüzes szóknak szikrái között, és Hényesynk válástétele annál mélyebben elsüllyedt légy szívébe, melly azonkívül is különös jó izléssel birt minden szép dolgok eránt. Egy drága köves gyűrűnek látása, mellyet Hényesy éppen most az asztalra tett tökéletesen felgyújtotta egész belsejét a' legtisztább szerelemnek lángjával. Hogy ne szeretne egy illy nemes és jó szívü Gavellért? Hogy álhatna néki ellent? És miért? Holott már sok más alábbvaló embereknek is, kik fél annyit sem értek mint ez, által engedte magát! — A' sok gondolat jeleket én ugyan másként írásomban nem igen szivelhetem, de itt, még is ki ki könnyen által láthatja, hogy szükségesek, annakokaért raj-

Az utazás tovább folytattatván Hényesynk sem élt, sem mozgott, sem evett, sem ivott, sem aludt, sem ásítózott másnak, mint tsupán tsak Zsuzsinak. És mit nem kellett szenvedni szegény Jankónak! Az öreg dob a' török muzsikánál nem kaphat annyi és olly hathatós ütlekeket mint Jankó fületskéinek dobotskái a' kétségbe eső szerelem, nyájas kurjogatásitól! Egyik kérdés s' másikat üzte: jól meg nézte-e az én kedves Zsuzsimat Jankó? O, bizony gyönyörű egy leányka az a' Zsuzsi? Hallottad őtet beszélni? hallottad énekelni Jankó? Láttad mosolgasait? O Zsuzsi, Zsuzsi! Zsuzsi! melly veszedelmesen meg sebesítetted az én szívemet! — Most — o most érzem életemben legelőbbször, mi legyen az igazi buzgó szerelem. O Jankó, én velem most már annyira van a' dolog. Zsuzsi esmértette meg velem a' szeretetet — Zsuzsinak tulajdona az én egész szívem — és tulajdona marad holtomig.

Heményen feltette magában Hényesy, mihelyt valami vendégfogadóba érend, mindjárt Zsuzsinak fog egy levelet írni, melly levélnek minden szótskája tsupa-tsupa tűz szikrákból fog állani. — De ezek a' szikrák tsak ugyan előbb elaludtak, mint sem meggyulladtak; mert még le sem szállott jó formán a' kotsiból, midőn egy módos, kellemes és gyönyörű ábrázat — vagy, ha olvasóimnak jobban tetszik egy igen módos, igen kellemes és igen gyönyörű ábrázatotska, egyellenbe által lévő ablaknál, ötlött szemeibe.

Jankó! Jankó! az Isten áldjon meg! — Mit tetszik Nagyságodnak parantsolni? Nézz tsak — te-

kínts csak fel arra az ablakra. Tekintek, Nagyságos Uram tekintek! Hát gaz, semmire való, nem látod azt az angyali ábrázatot. O bizony angyali ábrázat az, mellyet az egek emberi férgek megbájolására ragasztottak oda. Betsületemre esküszöm ez az ábrázat az egész természet lángra gyújthatná. Ó még is egészen más Lyánka ez mint Zsuzsi!

Ez a' kis alak, melly nem egészen hijába állott oda az ablakhoz, egy betűt sem vesztett el abból, a' mit Hényesynek szája rebegett, mert ez éppen nem szokott tsendesen beszélni, ha a' szerelemről szóllott. A' legénykének megbájoltatása igen nagy gyönyörűséget okozott néki. Az efféle szép dolgok hallásához még nem igen vólt hozzá szokva, annakokáért nem győzött a' véletlen sorsnak elegendő hálát adni, hagy az néki egy illy fényes győzödelmet tulajdonított. — A' véletlenség — ó a' véletlenség tsuda dolgokat szokot sokszor a' világon véghez vinni! Valóba barátim, azon bolondos tréfákat, mellyeket a' véletlenség velünk gyakorta játszik, könnyen megbotsáthatjuk néki azon kedves és kellemetes dolgokért, mellyekkel bennünket gyakorta megajándékoz, és a' millyenekkel minket, valameddig a' világ világ lesz, még sokszor meg fog ajándékozni.

Hényesy, igazán mondva, egy helyes férjfiú volt, és az a' kis alak egészen magán kívül vólt örömében, hogy egy illy helyes férjfiat megbájjolhatott. Kétség kívül nem e' volt kellemeinek legelső győzödelme, de az a' rabság, mellyben az illendőség miatt tartatott, vólt talám az oka,

hogy azokról mind ez ideiglen leg kevesebbet sem hallhatott, valamint közönségesen ugyan ezen okokból sok más ehhez hasonló dolgok felől még igen keveset tudott, mellyeket a' mi mostani leányaink az ő esztendeiben ujjokon elől tudnak számlálni — jegyzésre méltó, hogy a' mi kis portékánk már 15 esztendőös volt.

Elég az hozzá, a' mi kis 15 esztendőös Leánykánk még egészen ártatlan volt. Bizonyos könyv-írók, a' kiket esmerek, és bizonyos Olvasók, a' kiket hasonlóképpen ismerek, itt azt fogják ugyan mondani: be kár — bizony kár, hogy illy bájos kellemei hiába és haszonvétel nélkül el hervadnak! és tudja az Isten még mit nem mondanak mást, a' mit a' módi, a' mostani világ szava szerint, elmés beszédekké kalapált. — Minden ember gondolhat és szólhat, a' mint néki tetszik — következésképpen én is, én pedig azt mondom: a' mi kis fejér személyünk ártatlan volt, és így éppen azért mivel ártatlan volt, még szebb volt; mert nints e' világnak minden sátoráiban és boltjaiban olyan szép ékesség, mint az, a' mellyet az ártatlanság ad.

Mindazáltal, noha ártatlan volt is a' mi kis apró szépünk — de óh fájdalom! már bizony nem igen soká marad az — még is nem mulatta el soha az alkalmatosságot az ablakról kellemeinek nyilaival az alatt el menő szépen nőtt férjfiakra le lövöldözni. Egy okos férjfiúnak kellett annak még is lenni, a' ki legelőször ezt a' szót ki mondotta: a' ki szereti a' veszedelmet, abban lészen elveszése. A' mi kis alakunk Hényesy barátunkat

meggyőzván, magát is meghagyta győzni. Legelsőben a' nevelőnét kellett a szerelmes leánykának maga részére hódítani, és abba talál is a' szerelem módot! — Mit, a' Nevelőnét? — Azt bizony a' Nevelőné — és egy levelet írt Hényesynnek! — Mit levelet? — azt bizony egy levelet, és ezt a' levelet a' Nevelőné adta kézre! — A' Nevelőné — nem, az lehetetlen! — Ebben a' levélben a' leányka megírta a' mi meggyőztetett Hényesynknek, hogy őtet szereti, módnélkül szereti, bolondúl szereti! — — Ej, ej, ej; nó, nó, nó; nézd nézd nézd; lásd lásd lásd — már a' bizony rendkívül való dolog! már ezen dologban a' leányok nem szokták a' férjfiakat megelőzni! — Szokás vagy nem szokás, elég az hozzá a' mi kis 15 esztendő leánykánk, tehát szokáson kívül megtette ezt 26 esztendő Hényesynknek, és ha jól tselekedett-e ezt én nem fessegetem! —

Gondoljatok magatoknak, kedves olvasóim, egy tuskót, vagy egy kő bálványt, vagy pedig egy határ hamut, és — és a' mi Hényesink valóságos képe áll előttetek, mert őtet az édes ijedtség, bámulás és a' szerelem megmeresztette, megfagylalta és hamuvá égette. De végre feléledtetta' mi tuskónk még is, és az első szó, a' melly nyelvét mozgásba hozta, következő borzasztó esküvés volt: „esküszöm néked kedves édes aprólkom, hogy e' szempillantástól fogva tsak egyedül a' te számodra fog az én szívem verni, tsak egyedül tégedet foglak szeretni! Adieu Dorkó — Adieu Zsuzsi!

Adieu Mariska! Adieu Eörzsike! Éljetek szerentsésen ti minden 5 Világ részeinek szépjei! Ő

szeret engem, a' ki a' legszebb személy a' világon — ő — ó ti nékem nem kellett. Mi egymásnak teremtettünk — egymásnak olly bizonyosan, valamint bizonyos az, hogy — hogy — no mitsoda hamarjába — hogy — kétszer kettő négy.

Jankó, a' kinek nyilván mindegy volt akár az ő Urának szíve annak a' kis személynek számára, akár pedig annak a' kis személynek szíve az ő Urának számára teremtett, azonban szép tsendesen elaludt. — Ez a' hidegség Urának visszatetstett, a' ki is nyájasan; de meg is érthető hangon így hívogatta vissza ötet az élők száma közé: „gonosztévő, istentelen, gaz Jankó! hát te már is alszol, holott még nintsen több éjfélnél? Tudsz alunni, mikor az Uradat a' leányok majd agyon szeretik? Ó te hitszegő, álnok vér — hiszem ő szeret engemet, ő, a' kiért az én szívem olly mód nélkül gözölög! Ó Jankó — édes Jankóm van é olly jó szemed, hogy boldogságom legfelsőbb tetejére elláthass — minekelötte fekünni mennék — mert alunni a' szerelem úgy sem hágy — felelnem kell kedvesem szép levelére. Minden rendre, minden sorra — vagy mit mondok — minden betűre egy könny záport botsátok. Jankóm örömödbe tudom, te is sírni fogsz — azért tsak készülj hozzá! — Ó az én kedvesem belém bódult, szeret engemet, értem hal értem él, és tsupán szerelemből tudom meg is enne ha hozzám férhetne! — Holnap korán reggel el jön a' feleletemért a' Nevelőné. Ó egy felséges és szeretetre méltó teremtés az a' nevelőné még is. Ha mindjárt régen hátot fordított is a' 60-dik esztendőnek még is igen szere-

tetre méltó — mert olly híven senki sem kívánja és munkálja szerentsémet, mint ugyan ő.

De már ugyan hol marad az a' vén dög annyi ideig; — már négy az óra, és még sem halom ötöt jönni. — Még sints álnokabb és ravaszabb teremtés egy vén banyánál!

Végre nyóltz óra felé lélekszakadva tsak ugyan elő totyogott az éppen most magasztaltatott és szidalmaztatott nevelőné. Hamar — hamar — így kiabált szálkás hamu színű szavával — hamar ide a' felelettel; a' kis féregnek szüléi egy szóval sem tudják, hogy gyermekjek a' házon kívül van; meg tsaltuk tsak ugyan az ő visga gondosságokat — de sietséggel ide a' felelettel, elkel menem — vissza kell megint lopódnunk a' házba, mert — minden kitudódik.

A' kis aprólék egy Rendez-voust rendelt Vitézünk számára! — Ha egy leányka még fiatal, ha szeret, ha tudja hogy valaki halgatni tud, ha egy tsábitóval van dolga, és ha ez a' tsábitó valóba tsábitó formájú; ha maga t.i. a' szüzetske maga tette meg az első lépést, — — ó akkor, legyen bár még olly ártatlan, még is tsak gyenge ő. Hitsinyen kezdődik minden gonoszság. Legelőször a' nevelőné vesztegettetik meg, azután a' szeretőhöz levél íratik, a' szerelmes szerető felel a' levélre, Rendezvout támodnak, a' legény tsábitó, a' leány felhevül, a' tsábitások erősebbek lesznek, a' leányka mindég gyengül — — és mi tsuda, ha a' szegény — — — nem, valóba — nem hibázok, ha itt néhány gondolat jeleket tsínálok, annakokáért — — —

Héyesink odább utaz! — Izé**ben egy kistsinyt megkapatott, Izé**ben ebédelt, Izé**ben meghált — és mindenütt árkus számra írta a' vi-gasztaló szerelmes leveleket az aprólék szűznek. S végre könnyeinek hullámjain jó darabig eluszkálván, elérkezett Izé**ben. Noha másként nem igen vólt nagy barátja a' templomoknak, itt még is ki fogást tett, és nagy kíváncsisággal ohajtott meglátni a' Fő templomot, mellyről senkitől sem hallott még mást, a' ki azt látta, egyebet magasztalások' és ditséreteknél. — Ugyan mitsodás templomnak kellett annak lenni? — hallom kérdezni némelly olvasóimat. — A' mitsodás kegyelmeteknek tetszik, édes lelkeim. Arra a' tüzélra, a' mellyre nekünk szükségünk vagyon, akár mellyik templom is elég jó, mert mennél szegeletesebb és homályosabb az, annál jobb, illyeneket pedig, úgy gondolom keresés nélkül is eleget lehet találni. Mert mostani időnk Ditséretére meg kell vallanunk, hogy most közönségesen több figyelmet és költséget szoktak a' vendégfogadók és bordélyházak felépítésére fordítani, mint a' templomokéra.

Hogy mostoha atyának ne láttassam lenni történetem fő személye eránt, el nem mellőzhetek itt egy környülállást, melly annak álhatatos és hív szerelméről hathatós tanubizonyságot tesz. Már három egész napok elmúltak, hogy megvált szíve bálványától, és még is nem volt szorgosabb gondolatja és kedvesebb foglalatossága, mint arról megemlékezni. Még álmában sem látott egyebet azon kis nyomtaték szépségénél. Most midőn a'
Helikoni Kedvt. III. Kötet.

szentebb gondolatok ötet a' templom felé vonogatták, még most is fő gondja volt egy az ő elhagyott szerelmeséhez szólló levelét magához dugni, hogy azt vissza Mentében a' póstára adhassa. — Szegény Hényesy — olly gyarló ám az ember — még maga koránt sem hitte volna, hogy a' levélnek elküldéséből semmi se legyen. — A' templomnak egyik szegeletében feketedett egy kalap, ez alatt a' fekete kalap alatt egy kitsiny, gömbölyü, halavány ábrázatotska kukutsált; ez a' kitsiny, gömbölyü és halavány ábrázatotska egy 18 esztendős fejetskének tulajdona volt; ez a' 18 esztendős fejetske egy ajakatskára volt felültetve, melly fejérebbe volt mint az alabástrom, vagy mint a' hó — már ebből a' legfejérebbeiket maga az olvasó kiválaszthatja —. Továbbá ezen halavány ábrázatotskából egy pár szemek pillántsoltak — egy pár szemek, mellyek feketébbek és fényesebbek voltak a' mi — Anglus vikszünknél, és a' mellyeknek tsintalan katsingatásai lehatottak a' szívnek egészen a' fenekére. Ezeknek a' kellemeknek minémüségek valóba nem a' milágy szívü Hényesink érzékenységehez voltak szabva, mert azoknak már fele is elegendendő lett volna ötet olly környülállások közé hozni, a' millyenek között Bétsben, a' veres torony lakosai vagynak, hát még ez a' rettentő temérdek szépség! Szegényke egészen megmerevedezett a' szerelemtől. — Ó most eszébe sem jutott, hogy azért jött, hogy a' templomot megszemlélje — vagy ha eszébe jutott is, tsupán tsak azért nézegelődött, hogy a' mesteréges oszlopokkal és bolthajtásokkal egyetemben

azt a' szép özvegyet is közelebből megszemlélhesse, mert — míg el nem felejttem megmondani, — az a' halavány gömbölyű ábrázat minden hozzá tartozandókkal egyetemben egy özvegyé volt. Egyszer is, másszor is felkiáltott Hényesy: Ó szép oszlopok — be fényes rajzolatok — be gyönyörű bolthajtások ezek! melly erősek és fejérek a' falak 's a' t.

Az a' bérbe fogadott inas, a' ki Hényesinket ide vezette, nem tudta hogy mit állítson ő kegyelméről; az a' gondolat leg igazabbnak látszott előtte, hogy az vagy bolond, vagy igen tsufoló-dó; mert a' rágalmazás mesterségében igen messze kellett annak menni, a' ki erről a' templomról azt a' tsúfot tudta mondani. De jól tudta a' mi Hényesink, miket beszélt ő.

Ha Hényesy szavait valamelly képfestő hal-lotta volna, ötet valamelly nagy mesternek tar-totta volna, midőn egyszer is másszor is — a' képek vizsgálása között a' szép özvegyre tekintvén felkiáltott: soha — soha sem láttam ilyen szép ábrázatot! soha ilyen tündöklő kellemekeket! Oda van az én szegény szívem — megbabonázta, meg-boszorkányozta az a' tsintalan menyetske — 's el-lent álhatatlan erővel magához vonta egész lé-telemet.

Majd előre majd hátra ment egynehány lépé-sekkel — mint még a' mostani Gavallérok is ten-ni szoktak, ha szándékjokat mások előtt elakar-ják titkolni — végre, mintha történetből esett volna, a' szép özvegy előtt megállott, kehelt, hurutolt, az orrát fújta, lábaival kalapált — de

hijába! a' ki az ő áhítatosságába egészen elvult merülve, a' ki az égiek miatt a' földieket nem látta, a' ki a' mi szerelmes kakasunkat észre sem vette, az a' mi szép özvegyünk Biggottina volt.

A' szerelmes emberek, mivel magok keveset imádkoznak a' templomban; másokat is háborgatni szoktak áhítatosságokban. A' mi Garabontzás Deákunk köszöntgetni kezdi a' halavány özvegyet, de szerentsétlenségére nem fogadtatik el; ajánlásokat tesz, de gögösen vissza igazittatik; bé jelenteti magát, de látogatása nem kell; jelentetlen bé gyalázkodik — de gorombaságán megütköznek; engedelmet kér — de nints irgalom; szerelmes ábrázatokat tsinál — de öklökkel kezdi vigasztalni artzulatját — — egy szóval itt minden mesterség megszégyenül, nem marad mást mit tenni, mint az ostrommal egészen felhagyni és szerentséjét máshol próbálni!

Kényesink szíve nem volt azon szívek közül való, mellyeket közönséges szíveknek szoktak nevezni — és a' kedves Olvasó Kényesinkel való utazásában annak álhatatosságáról tett tapasztalásból fel nem teheti azt Gavallérunk felől, hogy az ő fellobbant és most hatalmas lánggal égő szerelme olly hamarsággal elhunyon. Mindég volt még reménysége: talám — oh! talám álhatatossággal, meg lehet lágyítani a' kemény özvegyet; — de hijába! nints az az álhatatosság, melly ezt a' szent fejer személyt megtántorítsa, a' ki más paraditsomot nem esmér, hanem tsak olyant, mely nem e' világon készült. Még a' szegény Jankónak szíve is megesett az ő szegény

Urán, és vigasztalni kezdé azt: Ugyan Nagyságos Úr! méltóztassék meggondolni, hogy a' szerelem természete igen tsudálatos és sokszor azok szeretik az embert leghevesebben, a' kik legjobban gyűlölik. Ki tudja — hát ha ez a' fejiérnég Nagyságodat tsupa szerelemből gyűlöli? Hadjon békét neki az Úrfi, hiszem elég a' leány a' világon! Ez a' halavány személly úgy is már tsak lába ujjával van ezen a' bűnös világon, a' többi testével felkapaszkodott az égbe. Ki tudja, ha ma vagy holnap lába még ujjait is fel nem szedi é, és akkor megint tsak gyászolni kellene.

Igazságod van Jankóm, te tsak derék legény vagy, nem tsak lovaiddat hanem még Uradat is tudod vigasztalni — úgy tartom már tsak szót fogadok neked. De szívem könnyebbségére még is hadd sirjak egy verset! 'S ekkor néki ült Hényesy Úr, eleregetvén könnyeinek minden zúgóit annyit öszve sirt, hogy azoknak árjaiban akár ki is könnyen megferedhetett volna. A' mióta az emberi szív könnyebbülésére a' könnyek ki rendeltettek, még magát Jeremiást sem vévén ki, nem egy könnyen sirt valaki egy húzomban annyit öszve, mint a' mi érzékeny Gavallérunk. Fohászkodásairól és nyögéseiről éppen halgatok, nem akarván olvasóim füleit azokkal megbántani — mert ezek olly hathatósok voltanak, hogy miattok az egész szomszédság körül belől alunni sem tudott.

Minekutánna végtére Hényesink ez ő író-lakó-halló-látogató-és pipázó-szobáját özönjeivel egészen el-borította és könnyeinek tömlői ki-

űrültek, érettebben kezdette vizsgálóra venni a' dolgot. Még is egy igen irgalmatlan jó szívű bolond vagyok ám én, ugymond, maga magának! kesergek, sírok és fehászkodom, holott olly oltsó áron meg vehetném nyugodalmamat. Hiszem nints szükségem többre, mint egy rőf sínorra, mellyel gégémét béistrángoljam — így egyszerre megmenekedem minden kinok és gyötrelmekből 's vagy jobb helyre jutok, vagy éppen semmi helyre nem lesz szükségem.

Minek utánna ezen bölts, elmés és minden szerelmes férfiaknak ajánlható gondolatokat elvégezte Hényesy, néki! ő bizony egy egész gomolyag tzérnát vesz, hogy magát — szüksége nem lévén már az ő kedves személyére - felfüggeszse. De olly esméretlenül és tsendesen kilopódnai e' zajos világból szándéka éppenséggel nem lévén, kinyitogatta ablakjait kikurjogatta azokon az egész széles világnak az ő elszánásának egész okát — és annak egész okául egyedül tsak azon irgalmatlan özvegyet nevezte.

Azt bizony gondolni lehet, hogy nem kevesen voltak, a' kik tellyes igyekezettel szaladtak illy nagy reménységű fiatal embert életben megtartani; — de különösen egy személlynek igyekezete volt igen sikeres, és így kötelességem azt megnevezni. Ez a' személly egy Asszony vagy is inkább egy leányi személly volt, és pedig egy olyan leányi személly a' többek közül, a' kik — kivált nagyobb városokban — egész életüket a' férfiaknak áldozzák, 's megavúlt, megaszott, elhervadt szépségeiket lehető nagy áron eladogatják.

Fonnyady leány asszony valaha szép lehetett, még most is lehetett némelly morsalékokat szemlélni előbbi kellemeiből — de valamint hogy e' világon minden megavúl, a' minek az ember gyakran kasznát veszi — úgy Fonnyady leány asszony szépsége is végre meg fonnyadt; szemei, melyekben az öröm, szerelem és bújaság emésztő tüze ólly sokszor lobogott, meghomályosodtak, rósái artzáiról lehullottak, ajakai elhervadtak a' t. A' ki mindazáltal a' morsalékokkal megtudott elégedni, az Fonnyady leány asszonyt még mindenkor meglehetőes szépségnek tarthatta. Hényesink az ő maga nagy szerentséjére ízlésében nem volt mód nélkül finnyás, és még éppen jókor — mert már a' tzerénát torkára kezdette hurokolni — meglátta a' hervadt Leány asszonyt. Ez a' látás, a' mint gondolni lehet, az egész legényt megzavarta, a' tzeréna elszakadt és a' mi más világra iparkodó vitézünk vissza pottyant ismét e' sáros világba. Így tehát nem mondtam hazugságot, mikor Fonnyady leányasszonyt Hényesink megszabadítójának mondtam, merr ez ezentúl nemtsak lélekzetét tovább folytatni kezdette, hanem életét a' Leánykába még meg is kedvelte ismét.

Nintsen ragadóssabb nyavalya a' szerelemnél az egész világon! Alig tanulta ki Fonnyady Hényesink erszénnye minémüségét, már is majd megörült szegényke a' leghevesebb szerelem miatt. Hényesy pedig a' leg háládatlanabb ember volt volna a' föld kerekiségén, ha ő az ő jóltévőnéjét és szabadítónéját tsupán azért nem szerette volna

mivel az szoknyát viselt. Elég az hozzá a' ki a' tiszta és álhatatos szerelemről magának valami érdemes képet akar formálni, annak ezeket az egy pár személyeket kellett látni. Ezekből más szavakat egész napestig nem halhatott az ember mint: Édes szívem! Szagos rózsám! Hív galambom! Kedves Kintsem! Drága Angyal! Szívem bálványa! Kivánságim' summája! Életem' boldogsága! Öröim' multiplicatioja! Jöszte olvasszuk forrasszuk öszvé szíveinket! Legyünk egyek; hóltig egyek! És lassan, lassan úgy is lett, a' két szívből utoljára egyetlen egy — egy szörnyű nagy szív lett, nagyobb, mint a' legrettenetesebb ludmája.

Most már az felakasztásról szó sem volt és a' gége bésinorozásról említés sem tétetett — de egy más környül állás adta magát elő, melly rettenetesebb volt mind a' kettőnél t. i. Kényesinek — — tovább kellett utazni. Óh fájdalom! most kezdődött ám a' sirás, rívás és fogaknak tsikor-gatása. Nyóltz napokkal az elutazás előtt Hénysy már elkezdett sirdogálni. Hol vehette ujjon-nan azokat a' temérdek könnyeket, azt még mái napiglan sem tudja senki; annyit mindazáltal tudok mondani, hogy miglen a' világ fent áll an-nyi könnyeket öszvé nem sirt egy könnyen senki, még ama fekélyes nyomorúlt Lázár sem. Maga Fonnyady Leányasszony sem tartóztathatta meg magát a' sirástól, 's ezt pedig néki véte-kül senki sem tulajdonithatja, mert ő ezen szerentsétlen utazás által egy hív szeretőt, és avval egyetem-ben mindennap két aranyat vesztett el — az ilyen

veszteség pedig valóban nem bolondság. — Az Ország útja Izé**től fogva egész Izé**ig Kényesink könnyeitől annyira felázott, hogy azt egy betsületes felhőszakadás sem tehetné volna jobban; és a' körül belől fekvő Ekhóknak nem most lesz megint annyi dolgok, mint a' mennyit Kényesink nyögései nekik szereztek.

Hönnyeinek özönében végre tsak ugyan eluszkált Kényesink Izé**ben. A' vendégfogadósne noha már jó formán belé tekintett az ötvenekbe, mindazáltal vitézünk esmeretes izlése szerint azonnal megkedvelte azt mód nélkül. Tsak egy környül állás nem tetszett az ötven esztendős Dulcinneán, ez a' kűrnyülállás pedig abban állott, hogy a' vendégfogadósne egy kevésbé igen szemérmes volt. De távol légyen, hogy Olvasóim azt gondolják, mintha ez a' szemérmesség erköltseinek tisztaságából származott volna — ez a' vendégfogadósneknak közönségesen nem hibájok — hanem itt a' legtermészetesebb okok játszottak, t. i. Kényesink ő néki nem tetszett. Ezt természet szerint Kényesy elhinni tellyességgel nem akarta, azért is a' legjobb szándékból szokott ártatlansága szerint egy titkos öszve jövetelt kért az ifjú asszonytól — de, ó fájdalom! mit kellett Kényesinknek hallani! ő is viszont megkérettetett, ne terheltenék tüstént a' házból kitakarodni! E' kegyetlenséget nyájasan szemére akarván vetni az ifjúasszonynak, és azt megkélelni szándékozván, hamarjában egy levelet írtt — hiszem jól tudjuk, melly hamar készen vagynak a' szerelmes emberek a' levél írással — a' mellyre imitt vagyon a' válasz:

Édes, szerelemmel bővölkedő
Uram!

Én az Urat nem szenvedhetem — nem szenvedhetem — és ismét nem szenvedhetem, egy szóval én az Urat éppen nem szívelhetem, ki nem álhatom. Tsupán ezt az Úr eránt való tsömörömet akarván értésére adni, írtam ezen sorokat.

Gotza Mantzi.

Hényesink kétségbe esése — valmint szerelme hártart nem esmért. Magán kívül bújában elhagyta a' várost 's Jankójával körülfutotta a' környéket, elakarván szökni tulajdon szívének gyötrelmei elől. A' nap, melly egy kevéssé korábban felkelt, mint a' mi utazóink és más dolga lévén, mint két szerentse vadászót késérni, egyszer csak nyugalomra ment és a' két Gyerköztét egy sűrű erdőbe hagyta. Nyilván itt mind a' ketten pur compagnie kétségbe estek volna, ha az egek őket meg nem szánták volna és tsupán az ő kedveért tsudát nem tettek volna — egyszerre csak azt veték észre, hogy egy szénégető kunyhó előtt állottak. Ott meg állani nem lévén szándékjok bétértek bõlts eltökéllyel a' kalibába, a' hol is az ő legelső tekintetek egy nagy, hosszú, vasos és húsos leányra esett, a' ki egy kuszkoiban szunyákolt és hathatós hortyogásával az ő egy más szegeletben bükfa tuskókon üldögelő és jókora furkó fekete kenyerén rágódó kedves szüleit mulattatta. Az öreg házi Anyós a' Psychológiában jártos lévén a' jövevényeknek orrokról mindjárt megesmerte, hogy azok bizony éhesek

lehetnek — rá kiáltott tehát az ő egyetlen szülötjére ezen szókkal: eredj, szaladj, fuss édes Jutkám, főzz ezeknek az Uraknak valamit, látom igen éhesek szegények. Tessék leülni az Uraknak! megbotsássanak, mi tsak igen szegény emberek vagyunk.

Nem egy könnyen gondolhat az Olvasó magának egy rútabb, esetlenebb és otrombább figurát mint ez a' mi szép Jutkánk volt. Azért szükségesnek tartom, hogy azt egy kevésbé lefesse. Gondoljon tehát magának az Olvasó egy nagy halom kemény és a' reszelőhöz hasonló bőrrel bévont tsontokat; vastag, idomtalan elefánt lábokat; a' Nap' hevétől és a' koromtól megbarnúlt, felpuffadt pofákat; széles vállakat, mellyek a' napnak sulyos terhétől egy kevésbé meg is voltak görbülve; erős, piszkos karokat; sertéhez hasonló veres hajakat — és gondoljon ezen tetemekhez egy ezer meg ezer foltokkal kirakott szoknyát — és a' mi Hényesynk mostani kedvesét látja szemei előtt; mert alig tekintette meg ezen személyt, már is halálig belé szeretett. —

Maga Jutka sem hagyta magát e' részben tsúfolni, mert kétszer sem nézett jóformán virgontz Úrfiunkra, már is felgyújtotta szenes szívét a' szerelem tsintalan Istene, és ezen lángok között ugyanynira elsózta a' levest, hogy az inkább beillett lúgnak, mint levesnek. Az attya és az anyja majd kibújtak bőrből örömekben ezen fiatal embereknek egymáshoz való buzgó szeretetek miatt. De, nem féltették leánnyok ártatlanságát? — Mi, ártatlanság! egy illy szép Gavallér előtt,

a' ki tetétől fogva talpig tsupa arany volt, a' ki a' szenes kunyhót egyszerre palotává változtatta, a' ki a' szén-égető öregeket kenyér helyett pástétommal és tortátával hizlalta! — Oh illy környülállások között nem de még az ártatlanság is egészen más ábrázatokat szokott magára venni! Az öregek vigasztalhatatlanok lettek volna, ha egy illyen jóltévő mellyett leányok ártatlan akart volna maradni.

A' két szerelmesek tehát minden akadály nélkül mindég — éjjel nappal együtt lehettek, játszottak, nevettek, tréfáltak, futkoztak, ültek — heverték. Hényesy minden visszatartózkodás nélkül tanítgatta és oktatta az -ő kedves Jutkáját, és ez olly alkalmas volt, hogy a' tanításokat minden nehézség nélkül elérte. Noha Hényesynek itt legkevesebb oka sem volt kedvesét féltetni, mindazáltal — mitsoda' okokból azt nem tudom — jónak állította azt a' többek között a' tsábítók veszedelmes nyájasságával meg esmértetni. Oh ugymond, kedves édes vaskos Jutkám, más férfiak az én helyemben így beszélnének veled: Te — óh te én imádtt bálványom! Édes Holdvilágom! Kedves tsillagom! Szívem kotlós tyukom! Drága Göntzölszekerem! Mindenek felett szeretett édes téjutam! — de óh tsak török, tsak tsalfák ezek a' nyájas szavak, mellyekkel sok istentelen férfiak a' szegény leányokat törbe ejtik. Látod Kintsem én illyen haszontalan beszédekkel nem élek, én tsak egyenesen kimondom: Jutka — kormos Jutka, én tégedet szeretlek — szeretlek valamint a' medve a' mézet.

Igaz is, Hényesy szerette is a' Jutkát, és pedig a' legártatlanabb felebaráti szeretettel; mert bizonyos számú hónapok el múltván Jutka szívének nagy öröme között intézeteket tett egy apró Jutzinak világra leendő jövedele eránt. Ez egyszerűs mind bizonyosságul is szolgálhat Olvasóimnak a' nagy Jutka jeles tehetségeiről, midőn Hényesynk letzkéit olly szembetünő haszonnal tudta a' maga gyarapodására fordítani. De, a' ki ezen gyarapodással egészen elégedetlen volt, tanításának foganatos voltán mérgelődött, és a' ki nek ez az egész környülállás akarátja ellen volt — az volt maga a' mi Hényesynk. Morgott, átkozódott és szitta az egész természetet, mert azt ő vele senki el nem hitethette, hogy ennek a' természetén kívül valami más oka lehetett volna. Hi is nyilatkoztatta az ő elégedetlenségét az által, hogy egy reggel őszve szedvén sátor fáját kormos szállásáról odább lodult.

A' harag és boszszúság szárnyakat rakott — Merkurius följátr Úr' formájára — Hényesynk bokái mellé, a' ki tellyes erejéből repült el ezen hálaadatlan tájékról, mellyben az ő ártatlan nyájaszkodásai olly rosszszúl ütöttek ki. Futott, izzadott, félt, és vissza sem mert nézni, ne hogy talán kietlen Jutkáját megkettőzve lássa utánna kullogni! — Mi kik szegény Hényesy tanításaiban éppen semmi részt nem vettünk és bennünket a' Jutka nem kerget, kár volna, ha magunkat fárasztanánk; hadjuk a' mi szökevényünket magát futni, és tegyük által magunkat egy vendégfogadóba, a' hol Hényesynk érkezését könnyebb móddal elvárhatjuk.

Izzadva, porosan, ehesen és elfáradva végre elérkezett Hényesynk tsakugyan éppen mikor a' nap fényes artzulatját paplannya alá vonta. A' legelső szép szó, mellyet a' sok káromkodások után szájából kibotsátott e' volt: „hallod van e mit enni? — A' vatsora még nem kész Nagyságos Uram, úgymond a' Vendégfogadós, de ezentúl készen lesz, tsak tessék még egy ke vessé várakozni. Idő mulattából méltóztassék elmenni a' kertbe, nem rútkert, nem is messze van, tsak az udvaron kell keresztül menni! — A' szerelmesek — a' mint ki ki tudni fogja — a' természetnek nagy baráti, ezért Hényesy sok zugolódás nélkül el is fogadta a' Vendégfogadós tanáttsát. Az estve kies, a' kert nagyon szép és kellemetes volt, a' hold szépen világított, a' fák virágoztak, a' filemilék énekeltek és Hényesy igen ékes volt — ezek pedig mind olyan környülállások, mellyek a' szívet meglágyítják és az észet gondolatokra hozzák. Soha sem lágyabb a' szív, és soha sem gondolkodhatik az ember jobb izüen, mint mikor éhes, ezt minden jó költők és írók példája eléggé megbizonyítja. Elég az hozzá akár ki mit beszél, Hényesynk szíve olly lágy volt, valamint — — a' málé. Sokáig földre szegezett szemekkel járt fellyebb alább a' kertben, még egyszer történetből szemeit fel emelte, és mit láttak Hényesynk szemei? Egy gyönyörű szép kantsa asszonyi személy állott előtte, melly éppen úgy volt felöltözve, mint Venus mikor a' ferdőből kijött. — Lehetetlen, hiszem Venus — — — nem hagyok éppen semmi kifogást, itt már az Olvasónak hinni kell szavamnak,

— éppen úgy volt az a' személy felöltözve, mint Vénus Leányasszony. Tudom itt sokan Olvasóim közül, a' kik a' nevezett leányasszonyt nem esmerték kérdezni szeretnének, ha hozzám juthatnának, hát Venus hogyan volt felöltözve, mikor a' ferdőből ki jött? De én azt bizony nem mondom meg, és úgy tettetem magamat, mint ha nem hallanám, a' mint igaz is, hogy nem örömet hallom, mert nints nagyobb halálom, mint ha valaki igen kíváncsi mindeneket meg tudni. A' ki Kényesynket esmeri, az már könnyen gondolhatja magának, mit tselekedett légycn ő kegyelme. Elejénten mély bámulásba merülve egy ideig merően meg állott a' szép szüz előtt — hiszem nem volt főkötő a' fején, hát minek tarthatta azt másnak, mintsüznek! — szemeit, pillántsolás nélkül reá meresztvén, midőn látta volna, hogy a' leány is egy helyben megállana, 's nem futna eltűnt minden félelme és néki bátorodott. Először boldog jó estvét kívánt néki, azután botsánatot kért időtlen ijedségéért 's végre sok komplimentek és köszöntgetések között ki vallotta iránta való forró szerelmét. A' leány mindeneket nagy meglelégedéssel és nyugott tsendeséggel meghalगतott, de semmi féle mesterséggel a' világon reá nem tudta volna venni Kényesy, hogy tsak egy szót szöல்லott, vagy leg alább lábának tsak egyik kis újjával is valami jelt adott volna magától. Kényesy ezen nyakas tsendességet az ő győzedelmének tsalhatatlan jeléül vette és úgy vélekedett: qui tacet, consentire videtur. Annak okáért tovább ment, és kérte a' szüzetskét — nem tudom hova — hivo-

gatni, gondolom a' kertbe fel 's alá akarta vezetni; de a' leány sem akaratját, sem ellenkező szándékát nem nyilatkoztatta, hanem mozdulatlanul állott. — Ez a' mi heves Hényesynket még jobban feltűzelte — és a' ki valaha egy érző szívvvel, meleg vérrel, estve, holdvilágnál, egy illen öltözetű fejer személyhez olly közel állott, mint most a' mi Hényesynk; az könnyen képzelheti magának millyen érzések forrottak most annak kebelében. Ugyan mit ítélne felőlem az Olvasó, ha azt mondanám, hogy Hényesy hidegen maradt, vagy éppen ott hagyta a' szüzet? nem is várom meg, senki ítéletét, hanem tudtára adom mindennek, a' kinek illik, hogy Hényesynek még a' házasságainál is lángolt ki a' tűz. Az ő bátorsága a' leg főbb pontra hágott, általölelte tüzesen a' leányzót és kezdte tsókolgatni. — — De óh fájdalom! már történetemnek a' végét látom! Az előbb mozdulatlan személy az ölelgetések és tsókók által mozgásba hozattatott, eldőlt, és a' mi szerelmes Hényesynket agyon — sujtotta — Mit? az a' leány? a' Hényesyt? agyon sujtotta? Ez már váratlan, természet ellen való dolog, következésképpen lehetetlen!

Lehetetlen --- ha, ha, ha! Ha illetlen nem volna ilyen szomorú történeten nevetni, hát most fenszóval nevetnék!

Ugyan mit gondol az Olvasó, ki lehetett ez a' kegyetlen szép leány? — Az bizony egy kökép volt, és pedig a' Venus Leányasszonynak tulajdon képe, valamint az a' ferdőből kiszállott, és ide a' kertnek ékességére ekkor tájban állítatott a' fák

fák közé, 's még nem volt egészen megerősítve. Kényes, ölelgetései és tsókjai által magára döntötte azt, és éhessége miatt ereje nem lévén annak sulja alatt kibotsátotta szerelmes lelkettségét! Szomorú véget ért ugyan, de még is szerentsés volt; mert egész életét a' szerelemnek élve nem halhatott meg szebben, mint a' szerelem Istenasszonyának terhe alatt — Ugy e bizony?

HOGYAN LEHET AZ UNALMAT ELTÁVOZTATNI ÉS AZ ÉLETET LEGJOBBAN HASZONRA FORDÍTANI.

— — Spatio brevi

Spem longam reseces: dum loquimur, fugerit invida Aetas:

Carpe diem, quam minimum credula postero.
Horat.

„Mindnyájan panaszkodunk az idő' rövid voltáról azt mondja Seneka, 's még is több időnk van, mint a' mennyinek hasznát tudjuk venni. A' mi életünk, ugymond továbbá, abban telik el, hogy vagy éppen semmit sem teszünk, vagy semmit olyat nem, a' mi tzelünkhoz tartoznék, vagy egészen mást, mint tennünk kellene. Szüntelen panaszkodunk, hogy napjaink kevesek, 's még is úgy élünk, mintha soha sem fogynának el.” Ezen hires Filosofus külfömbféle gondolatokkal és kifejezésekkel leírta, melly igen ellenkeznek e' részben az emberek magok magokkal.

Gyakran gondolkodom én is egy másik ellenkezésről, mely hasonlóképen az emberi természetben igen gyakran találtatik, 's a' most emlétettel atyafiságban van. Jóllehet az életnek rövid vól-tán, úgy látszik, átaljában aggódunk: még is kívánjuk, hogy mindenik szakaszának mennél előbb vége légyen. A' tutorság alatt lévő óhajtvá várja, hogy az alól kiszabadúlhasson, azután, hogy hivatalt viselhessen, azután, hogy jószágot 's gazdagságot szerezhessen, azután, hogy nagyobb tisztségekre emelkedhessék, végre, hogy nyugalomra léphessen.

E' szerint, noha kiki azt valja, hogy az egész élet rövid, még is annak egyes szakaszai és osztályai hosszásoknak és unalmasoknak tetszenek. Örö-mest hosszabbá tennénk pályánkat, 's még is a' részeket, melyekből áll, kitsinyíteni akarjuk. Az uzsorás igen szeretné ha mind azt az időt semmivé tehetné, a' mi a' jelenvaló szempillantattól fogva addig az időig vagyon, melyben az érdekes fizetés esik. A' nagy világi tisztviselő örömet elvesztene életéből három esztendő, ha a' dolgoknak mindjárt ellyan ábrázatot adhatna, a' millyennek az ő képze'ődése szerint három esztendő múlva bírni fognak. A' szerető szeren-tsésnek tartaná magát, ha kitörölhetné életéből mind azon szempillantásokat, melyeket szerető-jével való öszve'jövedele előtt kell eltölteni. E' szerint, ha szintén sebesen jár is az idő, még is szeretnénk, ha életünknek legtöbb szakaszaiban még sebesebben elfolya. Naponként sok órák terhünkre vagynak, sőt sokszor egész esztendőkre

nézve azt kívánjuk, hogy bár immár elmúltak volna, 's úgy nézzük az időt, mint egy olly tartományt, melly tele van sok kietlen pusztákkal, 's mellyen sietve keresztül akarunk utazni, hogy mennél előbb azon külömbféle kies és képzeletünk szerint nyugtató helyekre érhessünk, mellyek imitt amott benne találtatnak.

Ha az emberek' nagy részének életét húsz egyenlő részetskékre osztjuk: úgy fogjuk találni, hogy ezeknek legalább tizenkilentze ollyan üregekből áll, mellyek sem örömmel, sem foglalatosságokkal nintsenek megtöltve. Nem szóllok most az ollyan emberek' életéről, a' kik hivatalos foglalatosságokba elvagynak merülve; hanem csak az ollyanokról, a' kiknek a' hivatalok sok üres időt engednek, 's úgy gondolom az illyeknek kedves dolgot tselekszem, ha némelly eszközöket javaslok, mellyek által életeknek ürességeit bétölthetik.

Az első eszköz a' virtus' gyakorlása, a' virtust legszélesebbik értelmébe véve. Tsupán a' társaságbéli virtusok is elégségesek a' legzorgalmatosabb embernek is annyi munkát adni, a' mennyit a' legfoglalatosabb hivatal is alig adhat. A' tudatlanokat tanítani, a' szükölködöket segíteni, a' szomorúakat vigasztalni, ollyan kötelességek, mellyek tsaknem minden nap előfordulnak. Kinek-kinek gyakran van alkalmatossága, majd az ellenkező felekezetek' hevességét mértékelni, majd valamelly érdemes ember' megsértett betsületét védelmezni, majd az irigységet enyhíteni, majd a' haragosokat megbékéltetni, majd

valamelly balvélekedést eltörölni. Mind ezen foglalatosságok igen illenek egy okos teremteshez, 's azoknak a' kik azokban értelmesen eljárnak, nagy szívbéli nyugodalmat és örömet adnak. Van a' virtusnak egy más neme is mellyet magános és a' társaságtól üres óráinkban lehet gyakorolni, értem azt a' virtust, melly szerént minden okos teremtetett állat tartozik néha az ő teremtmőjével társalkodni, és beszélgetni. Az olyan ember, a' ki az Isten' mindenütt jelenlétének érzését mindig magában hordozza, szüntelen megtartja elméje' vidámságát, 's mindenkor örömet kóstoltat vele az a' gondolat, hogy az ő legkedvesebb és legjobb barátjának társaságába van. Soha sem unalmas néki az idő, mert soha síns egyedül maga. Az ő gondolatjai és hajlandóságai az olyan órákban találunk legnagyobb foglalatosságot, mellyekben mások semmit sem tesznek. Alig hagyja el az emberek' társaságát, azonnal meggyullad áhítatossága' tüze, egy jobb világ' reménnye eltölti szívét, 's győzedelme örömmel érzi, hogy az Isten őtet mindenkor körülveszi, mikor valami baja van is enyhülést talál, ha félelmét, aggodalmát 's keserűségét teremtmője 's mennyei Attya előtt kiöntheti.

A' virtus' gyakorlása nem tsak arra jó, hogy az által az unalmat eltávoztassuk; hanem hasznai életünknek azon részére is kiterjednek, melly a' síron túl fog következni. Az egész örökkévalóságban a' szerint leszsz állapotunk, a' mint itt életünket a' virtusnak, vagy a' vétéknek gyakorlására fordítottuk. Ha ezt meggondoljuk: annál

inkább fogjuk betsülni az unalom eltávoztatásának ezen eszközét. Mit mondanánk 's mit gondolnánk az olyan emberről, a' kinek tsak egy kitsiny summa pénze volna a' költsön kiadásra, 's azt jó haszonnal ki is adhatná, és még is belöle tizenkilentz részt beverni hagyna, 's a' húszadikat is károsan adná ki?

De minthogy az emberi elme nem foglalatoskodhatik szüntelen a' virtussal, sem az áhítatosságot mindenkor nem gyakorolhatja: szükség, hogy a' pihenés' oráira olyan multságokat keressen, mellyek hozzá illenek.

E' szerint az unalom' eltávoztatásának második eszközeül multságokat, de hasznos és ártatlan multságokat javaslok. Megvallom, hogy az olyan multságokat, mellyeknek minden érdek csak az, hogy nem tulajdonképen rosszak, okos emberekhez épen nem illőknek tartom. A' mi a' tulajdonképen való játékokat illeti, azokról nem tudom, ha lehet é azt is igazsággal mondani, hogy nem rosszak; de úgy tartom, igen lehet tsudálni, ha józan értelmű emberek egy huzomban tizenkét órát is el tudnak tölteni, tsupán egy játék kártyának keverésével és kiosztásával, a' nélkül, hogy a' jétékhoz tartozó kevés szókon kívül egyebet beszélnének és a' kártyákra mázolt egynehány figurákon kívül másról gondoskodnának. Nem érdemlené e meg az a' ki nevetést, a' ki az ilyenek közül azon panaszkodnék, hogy az élet rövid?

A' játékszin legnemesebb és leghasznosabb multsággra szolgáltatathatna alkalmatosságot, ha mindenkép' jól volna elintézve.

De az elme sohol sem pihen ki magát olly kellemetesen, mint egy jól választott barát' társaságában. A' jámbor és fedhetetlen hív barátnál nints nagyobb boldogság a' világon. Az ilyennek társalkodása az elmét vidámitja, az értelmet világosítja, jó gondolatokat és hasznos esméreket ad, ditséretes feltételeket és hajlandóságokat szül, az indulatokat letsendesíti, 's az életnek csak nem minden üres óráiban hasznos időtöltést szerez.

Az illy szoros barátságon kívül még ollyan emberekkel való tágosabb esmeretségre is kell törekednünk, a' kik azokat, a' kikkel társalkodnak, mulattatni 's egyszer's mind oktatni is tudják, a' melly két tulajdonságok többnyire együtt szoktak járni.

Vagynak még több hasznos időtöltések is, mellyeknek számát, ha lehetne szaporítanunk kellene, hogy mindenkor inkább azokhoz folyamodhatnánk, mintsem henyélnénk, vagy magunkat minden indulattól, melly szívünkbe támad, elragadtatni hagyánk.

Az ollyan emberről, a' kinek a' mu'sikához vagy kép íráshoz, vagy mesterséghez hajlandósága van, azt lehetne mondani, hogy egygyél több érző tehetséggel bír, mind azok, a' kik ezen mesterséghez nem értenek. Virágot termesztetni, fákat nevelni, kertészkedni 's gazdasághoz látni — ezek is igen kellemetes, és egyszer's mind hasznos mulatságok, az ollyanoknak, a' kik gazdagok lévén falun laknak.

De minden időtöltéseket öszveszámlálva sem lehet egyet is találni, a' melly alkalmasabb volna az életnek a' foglalatosságoktól üres óráit kitölteni, mint a' hasznos könyvek' olvasása. Az az idő, mellyet elmélkedéssel, olvasással, és a' tudományos esméretek gyűjtésével töltünk el, jóllehet nem repül sebes szárnyakkal, még sem unalmas soha és így az e' féle foglalatosság egy felül életünket meghosszabbítja, más felül pedig annak minden szempillantatait haszonra fordítatja.

A' bõlts ember' óráit a' gondolatok hosszabbítják-meg, az esztelenét pedig az indulatok. Az utolsónak hosszúnak tetszik az idő, minthogy nem tudja mit tsináljon vele, 's ugyan azért kívánja, hogy mennél előbb eltelnék; az elsőé valóságossan hosszabb, minthogy annak minden szempillantatait megkülömbözteti hasznos és kellemetes dolgokkal.

Melly igen másféle és különböző ábrázatban jelenik-meg az elmúlt idő annak, a' ki a' tudományokkal és bõltsességgel való foglalatosságban tölti idejét, és viszont annak, a' ki ostobaságban és esztelenségben öszült meg. Az utolsó olyan terméketlen fekvő jószág' birtokosához hasonlít, melly tsupa kopasz és elaszott mezőket mutat, és semmi hasznost vagy kellemetést nem terem; az első pedig, egy olyan szép jószágnak ura, mely kies kertekből zöldellő rétekből és mindenféle gabonával ékeskedő földekből áll. Alig talál szeme tsak egy kishelyetskét is olyant, mellyet külföldi hasznosplánták vagy szép virágok nem ékesítenének.

A' JELENVALÓVAL ÉLÉS.

Ne nyomozz'd , a' mit nyomozni
Nem szabad halandónak ,
Az Ég végedet elhozni
Hol 's mikor tartja jónak.

Tsak az esztelen kérdezi
A' néma tsillagokat ,
Hány öröm 's bú környékezi
A' leendő napokat.

Melly szép lenni elégedve ;
Akár veled több tél vív ,
Akár tsak ez , melly mérgedve
Ellentállásra most hív.

Légy bölts , 's ma tégy szert jó borra ,
Szabd kinyult reményedet
Rövid idődhöz , 's máskorra
Ne halasz'd jó kedvedet.

Mig szöllünk-is fut sietve
Az élet, vedd , a' mit ad ,
Ne hidj , ámbár hitegetve
Mosolyog jövődöd rád.

AZ EMBERI INTÉZETEK' FŐ FOGYAT- KOZÁSAI.

Négy fogyatkozásokat tsak nem minden emberi intézetekben veszek észre. Az első, hogy az emberek minden szándékaikban fenn héjaznak 's úgy szólván az egeken is felül repdesnek, holott igazat mondván felette igen középszerűek. Mindent megerőltetünk, máskép senki sem veszi már ma észre. Oka az, mert érzésünk annyira megtompúlt, hogy a' filemile már fel nem ébreszt, hanem legalább bagolynak kell huhogni. A' második, hogy a' türhetetlenség sok jónak gyümölsét elrontja. Oka az, mert a' halhatatlanságot már nem hisszük, 's azért ebben az életben akarunk aratni, és érzésünk olly keskeny, hogy az unokánkig sem terjed, valamit teszünk, mindent az egyedül szeretett magunkért teszünk. A' harmadik, hogy a' Hormányszékektől sokat várnak, holott ezeknek intézetei tsak akadályozásban állanak es álhatnak, nem véghezvívésben. A' negyedik, hogy a' semmit sem tevést a' nyugalmat boldogságnak 's az emberi élet' tzéljának tartjuk, holott az Isten nekünk véghetetlen természetűeknek éppen azért adott véghetetlen kívánságokat, mivel az által lelkünk kifejtődik és az egész teremtés ezen kifejtődés által szépítetik-meg.

NAPHELETI ERHÖLTSI HÉPER.

Az Irigység' rútsága.

Az irigység minden szempillantatban mérget sziv magába minden tárgyakból, úgy hogy méltán el lehet mondani: az irigynek elég büntetés az irigység.

Nagy Sándor idejében egy Szörnyeg mutatta magát, melly olly utálatos és irtóztató ábrázatú volt, hogy valaki meglátta, töstént le rogyott ijedtében 's meg holt. Jóllehet a' Király minden Philosophusokkal 's egyéb értelmesekkel tanáskozott, sehol sem talált sokáig ellene orvosságot. Végre sok gondolkodás után a' bölts Aristoteles azt tanátsolta, hogy valaki pai's helyett tükörrel fedezze bé magát, 's úgy mennyen a' Szörnyegnek eleibe. Ez a' tanáts foganatos lett, mihelyt a' Szörnyeg a' maga iszonyu ábrázattyát meglátta, tüstént a' földre rogyott és kimúlt.

Eleven képe ez az irigységnek, melly hasonlóképen mindent meg-öl szemeinek mérgével, valahová tsak látása hat. Az irigység olyan tűz, melly minekutánna mindent valami körülötte van megemészt, végre addig marja és eszi maga magát, míg egészen meg nem emésztődik.

A' FÖSVÉNYSÉGNEK MAGA ÁLTAL LETT BÜNTETÉSE.

Egy fiatal's igen adakozó Fejedelem így szölkött egykor egy udvari emberéhez: nagy kedvem

volna valakinek ezer drakmát ajándékozni. Mit mondasz hozzá? — Az felette igen sok, felele ez; annyi pénzel sok embereket boldogokká tehetnél. „Adjuk tehát felét.” — Az is igen sok; annyi pénz is könnyen kevélyé tehet, ha egynek adatik. — „De egy negyed része nem lesz felesleg való?” — Még az is igen sok. — Végre a’ summát tized részéig lehúzták, ’s az udvari ember’ vélekedése szerint még a’ tized rész is hallatlan fejedelmi adakozás volt. Sajnálom, felele a’ fiatal Fejedelem. A’ summát néked akartam ajándékozni; magadnak tettél kárt. Az Udvarnok azonnal megvallotta ezer esedezések között, hogy vétett, midőn a’ Királyi Hegyességnek és jóságnak olly keskeny határokat mérészelt szabni. — Magadnak is ártottál, monda a’ Fejedelem, nékem is; magadnak, minthogy attól a’ summát elvesztetted ’s eljátszattad; nékem, minthogy attól az örömtől megfosztottál, mellyet a’ jó-tétel vélem éreztetett volna, és minthogy a’ Hír egy tselekedettel kevesebbet trombitálhat ki felőlem adakozásomnak ditsőítésére. Szégyenld fösvényiségedet, másszor jobb tanácsot adj.

A’ TANÚSÁGOS ÁLOM.

Egy Prófétának, a’ ki gyakran mennyei látásokat látott, egykor egy hóldvilágos éjtszaka’ tessenéégében egy ditső fényű Kép jelent meg, melly két kőszikláknak magas tetején lebegett, melly kősziklák’ rettenetes meredekségű hegyek között

tsak olly keskeny bemenetelt hagytak, hogy a' leg kívántsibb szem sem láthatta a' völgynek belsőbb részeit; 's egyszersmind a' következő szók zengtek az álmadónak fülébe:

„Mihelyt virradni kezd, kellj fel 's menny a' mezőn egész addig a' tőig, mellyet most látsz. Menny bé a' kösziklák között a' keskeny nyíláson, és edd meg haladék nélkül azt a' mit legelőször látsz. A' mi másodszor jön elődbe, azt igyekezzed elrejtteni. A' mi harmadszor tűnik szemedbe, azt kegyes ábrázattal fogadd. A' negyediket ne erezd-el vigasztalás nélkül előled, az ötödik elől pedig fuss sietve, valamint tudsz.“

Alig kezdett virradni azonnal fel kelt a' Prófeta és ment a' néki megjelentett útra. A' kösziklák között bémenvén egy széles és végig nézhetetlen völgyet talált, mellynek nagy részét még az éjtszaka homálya fedte, úgy hogy minden tárgyak között, mellyek előtte voltak semmit sem különböztethetett meg, hanem tsak egy távol lévő irtóztató nagyságu setét hegyet. — Istenem, monda magában azt a' mit először látok meg kell ennem? — az a' roppant hegy — melly nagy és nehéz rágotu és nyeletü falat lessz nekem! — de mindazáltal a' látást Isteni jelentésnek tartván tovább ment, 's midőn a' hegy lábához ért azt rágni kezdette. De alig ért fogával a' hegy' legelső darabjához egy köhöz, a' hegy azonnal egy gyönyörű szép gyümölcse vált, melly nem volt nagyobb mintegy tseresnye. Örömmel a' szájába vette, 's úgy találta, hogy illatozóbb volt az Ámbránál, 's édesebb a' méznél. Buzgó szív-

vel adott hálákat az Istennek, tovább ment, 's egy arany medentzét talált, mellynek ragyogását már meszeről látta. — A' másodikat el kell rejtenem, azt gondolá magában. El fogom tehát a' földbe ásni. El-ásta. De alig vetett földet hegyibe, a' medentze viszont a' földön fellyül fénylett. Másodszor, harmadszor, negyedszer is próbálta el-ásni. Hijában; a' medentze mindenkor feljött a' földön fellyül, akármi méllyen volt is el-ásva. A' Próféta eleget tett kötelességének: igyekezett elrejtetni, de nem tudta. Azért is tovább ment. Ekkor egyszerre egy kis madarat látott, melly sebes repüléssel akarta magát egy Sólyom üldözésétől megmenteni, 's így látszott gyötrelmes hangokkal esedezni: Óh Isten' emberre! méltóztassál reám kegyesen tekinteni, mert ellenségem életem után ólalkodik. — A' Próféta kebelébe tette a' madarat, 's a' Sólyom tüstént ott termett ilyen heves indulatú kiáltozással: Isten' Hüldöttye, mért ragadod el tőlem eledelemet? Több napoktól fogva ez volna a' leg első prédám; meg emészt az éhség, ne botsáss el vigasztalás nélkül! A' Próféta nagy nyugtalanságot érzett, 's nem tudta mit tegyen, — a' mi harmadszor előmbe jő, gondolá magában, azt kegyesen kell fogadnom, 's a' negyediket sem kell vigasztalás nélkül elbotsátanom? — Mi tévő legyek? — Egy kést vett ki tarsoljából, 's karjáról egy darab húst lemetszván, azt a' Sólyomnak vetette, 's ime! mind a' két madár jó kedvel repült el tőle. Utóljára, egy vérbe és sárba fertőzött utálatos

hollót látott, a' melly rettenetesen kezdett károgni, de ő megemlékezvén álmáról semmit sem késett, hanem azonnal elfutott.

Midön estve a' Próféta a' kösziklás úton haza felé ment, buzgó áhítatosságba merülvén e'képen szóllott: Véghez vittem, Uram, a' te akaratodat; add kérlek, már most értenem a' te böltsességed' titkát; 's az elébbeni szózat ezt zengte onnan fellül: A' roppant nagyságú setét hegy, mellyet láttál, a harag, melly mihelyt valaki szívesen hartzol el' lene, el nyelettethetik 's el nyelettetvén jó ízt hágy a' lélekben maga után. Az arany medentze a' jó tselekedetek ábrázolása, mellyek akár mikép rejtetnek is, mindég újra megjelennek, 's fényekkel az egész világ' szemei előtt ragyognak. A' harmadikból és negyedikből magyarázat nélkül is világos, hogy minden szükölködöt kegyesen kell fogadnod és semmi helyes kérést sem kell megtagadnod, mellynek tellyesítése hatalmadban vagyon. A' holló végre a' rágalmazást jelenti; fuss ez elől; mert ha tsevegésére figyelmeznél, minden egyéb jó tselekedeteidnek érdemét elveszthetnéd.

A' TOLL ÉR É TÖBBET, VAGY A' HARD?

Egy Vezér és Emir hevesen versengtek egykor egymással; mindenik azt állítván, hogy az ő hivatala és polgári helye nemesebb és hasznosabb, mint a' másiké. Végre a' Sultán, kérdez-

te az Emirtől, mi okokat tudna elől hozni állításának erősítésére. — Felséges Uram! felele az Emir: A' kard ugyan jó szerszám ellenségeinkre, de barátinkra nézve éppen nem; holott ellenben a' toll egy vonással annyi barátot szerezhethet, a' hány ellenséget a' kard egy vágással ki irt. A' kardos Urak könnyen késértethetnek 's néha hagyják is magokat késértetni a' pártütésre; a' miről a' tollal szolgáló Tisztek soha sem álmodnak. Végre az elsők az Ország' Hintstárját kiürítik, az utolsók pedig megtöltik,

SZÓKBAN HELYHETETT EMLÉK.

Egykor három hatalmas Fejedelmek, a' Bizantzi Tsászár, a' Rhinai Khán, és az Indostani Rai, a' nagy Nuschirwánnak társaságában voltak.

Nuschirwán így szóllott. „Századok fognak lefolyni, minekelötte a' Világ' Kronikája egy illy emlékezetes öszve jövetelt jegyezhet-fel a' jövőendő nemzetek' számára. Azért mondjunk mindenikünk valamelly fontos szót. Távol légyen, hogy társaságunk úgy oszoljék-el, mint a' felhők' gőzei, mellyek a' szél által széllel fuvattatván semmi nyomot sem hagynak magok után. Állítsunk a' maradék' számára szók által emléket; mert legszebb emlékek a' szók.“

A' Fejedelmek mély tisztelettel halgattak, 's Nuschirwánra mutattak, hogy ő tegyen kezdetet. Nuschirwán végig nézte gondolatjainak drága kö-

vekkal megrakott tárházát, 's a' beszédnek aranytsészéjén a' következendő drága gyöngyöket vitte társai eleibe:

„Soha sem bántam azt meg, a' mit nem szólottam; de azt sokszor megbántam, a' mit szólottam.”

A' Bizantzi Tsászár tapasztalásainak gazdag Hints-tárjából egy a' legtisztább aranyból vert szép pénzt mutatott bé ezen szókban:

A' mit nem szóllottam, azt még szólhatom; de a' mit mondtam azt soha sem lehet nem mondottá tenni” az az: Mig még a' szó' nyila a' nyelv' idegén van, addig vissza lehet venni; ha egyszer ki van löve, akkor nem tér vissza soha, hanem repülve repül, és ha a' tzelezésben hiba esett, a' tzel mellett repül-el.

A' Khinai Khán a' böltsességnek ezen kellemes illatját terjesztette el a' körülötte lévők között:

„Mig nem szólok, addig én vagyok nyertesebb a' vetélkedésben; 's az ellenkező fél hatalmában van. Mihelyt szólok, én vagyok annak hatalmában.” Ez annyit akar mondani: Mig a' szemérmes gondolat a' halgatásnak fátyola alatt rejtezik, addig én magam 's minden háborgatás nélkül gyönyörködöm annak szépségében, 's leg titkosabb ketseiben is, 's ezerek vagynak abban a' gondolatban, hogy a' fátyol kimondhatatlanul édes bájakat rejt el előlük. De mihelyt a' lélek leánya tetszeni kívánván, 's a' beszéd által feltzifrázttatván befedezetlen ábrázattal jelenik meg a' szépségnek kíváncsi szemü biráji előtt, akkor

egyaránt készen kell magamat tartanom mind a' gántsolás' hallására, mind a' Birák' szemlélésétől gerjedő vétkes kívánságok' hartzára. Végre az Indosztáni Rai az ő értelmének tágos kertjéből, mellyben olly sok, olly sokféle 's olly ritka vetemények zöldeltek, olly külömbbféle színü 's olly szép virágok illatoztak, leszakasztott egy bájoló kellemü ró'sát, 's azt az ékes-szóllás' Kristály-forrásában megfrissítvén, ilyenképpen adta által társainak:

„Akarmit szólok, az vagy jó vagy rossz. Ha jó, az által bizonyos értelemben le-kötelezem magamat arra, hogy minden utóbbi beszédim és tselekedetim ezen szavaimmal tökéletesen megfognak egyezni, ez pedig ollyan ígéret, mellyet a' legjobb ember is nehezen tellyesíthet. Valami rosszat vagy haszontalant pedig mondani ki nem tartaná szégyennek?

MI RONTJA - EL A' KIRÁLYOKAT.

Nuschirwán egy alkalmatossággal azt kérdezte fő Mobedjétől mi volna a' Hirályok' veszedelme? A' Mobed így felelt: három dolgok rontják el a' Királyokat: először az igaz hírek' eltitkolása, másodszor az alattson gondolkozásu emberek' fő tisztségekre lépése, harmadszor a' hadi-Vezérek' kegyetlensége. — Magyarázd meg nékem ezt, monda Nuschirwán, 's a' Mobed így folytatta beszédit: ha a' fejedelemtől az Ország való

Helikoni Kedvt. III. Kötet.

ságos állapotjáról szóló igaz hírek eltitkoltatnak, olyankor a' nyughatatlanok mindenütt fel-emelik fejeket 's pártütésre kisztk a' szíveket. Ha pedig alattsony gondolkozásuak emeltetnek fő tisztségekre, azok a' fősvénység' indulatjának szabadon által engedik magokat, nem bírnak elegendő értelemmel, hogy az igaz érdemet megkülömböztetnék, a' jó gondolkozásuakat elkedvetlenítik, 's minden tselekedetekkel megbizonyítják azon Arabs példa-beszédnek valóságát, melly azt mondja, hogy az Országok hanyatlanak, ha a' hitványok magason állanak. Hogy végre a' kegyetlen vezérek az alatt valók' szívét a' fejedelemtől elidegenítik, a' hadi sereget kedvetlenné, a' parasztokat zúgolódókká 's a' városiakat makatsokká teszik, az magában is világos.

Nuschirwán áldotta Mobedet, 's megparan-tsolta, hogy ezen szók arany betűkkel íratassanak fel palotája' falaira.

A' SZÜLÉK A' GYERMEKEKBEN LE VAGYNAK FESTVE.

Egy Zeki nevezetű jó származásu 's nemes indulatu ember Nuschával egy alattsony gondolkodásu 's gonosz természetű Görög rab asszonnyal egy fiat nemzett, a' kiben a' jó és rossz erköltsők tsuda elegyedését mindenek bámúlták, 's mind addig nem tudták megmagyarázni, míg egy Filozofus a' dolgot meg nem világosította.

Semmi sem könnyebb így szóllott ez, mint ezen elegyedésnek okát kitalálni; az a' fiú az atya virtusait az annya vétkeivel egyesíti. Valóban ez egy olyan megtzáfolhatatlan tapasztalás, mellynek segítségével a' gyakorlott szemek könnyen feltalálhatják a' gyermekekben Szüleik' tulajdonságait, 's a' Szülékben gyermekeik erköltsi ábrázatját.

IGAZSÁGOS FELELET EGY IGAZSÁGTALAN JAVALLÁSRA.

Egy rossz szívű Tanácsos azt javasolta egy mély alázatosságu jelentő írásban Motassem Kálifnak, hogy minekutánna egy Emir megholt 's nagy gazdagságot hagyott maga után, nem lehetne sem az Ország' Hints-tárjára, sem a' tutorság alatt lévő árvára nézve jobbat tenni, mint az egész jószágot addig, míg a' gyermek emberkorra jutna a' Fiskus által elfoglaltatni, hogy a' gyermek meg ne vesztegettetnék 's a' jószág hűségtelen Sáfárok által el ne tékozoltatnék. A' Kálif a' jelentő levélnek külső felére négy Arabs versekben írta feleletét, mellyeknek következendő értelmek volt:

Isten a' megholtat boldogítsa;
Az értéket áldja, szaporítsa,
A' Gyermekekből derék embert tegyen,
A' ki rosszat sug, átkozott legyen.

M Á S V E R S,

Felhőtlen napokra méltó életedet,

Melly kemény sors dúlja!

Mint nyomja magasan repülő lelkedet

Gyász esetid' sulyja!

Szép szemed testvéred' sirján a' gyötirelem'

Hönnyét még hullatja,

'S most még föbb kints hágy el, Fijad a' szerelem'

Bájoló rajzatja.

Imádott atyádnak, kinek jó-Elekén

Most is forr keserve,

Uj két élü tör van leánya remekén

Bús szívébe verve.

'S lelked kedvesb' fele, Férjed néma búját

Hijában titkolja,

Férjfi lélekkel is szíve' háborúját

Tsüggedve hartzolja.

Mit tégy? bús lelkednek hol van mentő pais'

Hol balsam sebedre?

Ha, kik védni szoktak, azok' gyász sorsa is

Olajt tölt tüzedre?

Vágyjon bár enyhíteni minden barátodnak

Legbuzgóbb szándéka:

Nints haszna, mindenütt eltűnt bálványodnak

Hísér tsak árnyéka.

Elméd, mely különben mindenre ditső fényt

Szokott ragyogtatni,

Búd' labirintjából kivezető ösvényt

Most nem tud mutatni.

Ne véld, hogy bár záport onts is, vádoljalak;

Van okod gyászolni.

Tudom egy lelkünkkel öszve fort szép alak
Mint szokott bájolni.

Söt olly sorsban, mellyet minden jók fájlnak ;
Hő 's jég szívvvel birna

A' földtől illy korán elváló Angyalnak
Annya, ha nem sirna.

De ne szünj hallgatni siralmaid között
A' Vallás' szavára :

Az égnek szülted azt, a' ki elköltözött
Nem a' föld' számára.

Nem termett szép lelke hervadó virágnak
Menyben van Édene,

Itt süntelen vívna száz nyomorúságnak
Szélvesze ellene.

E' hitnél fellyjebb itt, hol mindent éj takar
Nem kell okoskodni,

Tsak az Bölts, ki azon, a' mit Isten akar
Tanúl megnyugodni.

**TSAK A' MARADÉK ITÉLHETI-MEG IGAZÁN
A' NAGY EMBEREKET.**

Romulus et Liber Pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, Deorum in Templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt,
Floravere suis non respondere favorem
Speratum meritis: diram qui contudit Hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui praegravat artes,
Infra se positas: extinctus amabitur idem.

Horat. Libr. II. Ep. 1-5

Romulus és Bacchus, és Pollux Castorral,
Hiket nagy tetteik az utóbbi korral
Emeltettek ditső Istenek' rangjára,
Mig élteket nemek' tsinosítására
Szentelvén, végeztek vérengző hartzokat,
'S adtak Nemzeteknek törvényt 's városokat.
Gyakorta fakadtak bús kesergésekre,
Hogy nem következett hála érdemekre.

Az, a' ki meg törte a' Hydra' száz fejét
'S olly sok szörnyegeken mutatta erejét,
Maga tapasztalta, 's példája hirdeti,
Hogy az irigységet tsak halál győzheti,
Mert a' ki a' napként ragyog érdemével,
Mig él, kis lelkeket süt 's lankaszt fényével;
'S ugyan azt, elhunyván élete' világa,
Sirva kéri vissza ez'rek' kívánsága.

A' kissebbíttetés, a' mint egy elmés író mondja,
egy ollyan adó, mellyet minden szembe tűnő ér-
demü és talentomu ember a' világnak fizetni tar-
tozik. Esztelenség volna, ha valamelly jeles em-
ber azt gondolná, hogy minden kissebbítést el-
kerülhet; 's gyengeség, ha minden kissebbítést
szívére venne. A' régi, sőt minden időbéli hí-
res férjfiaknak küszködni kellett ezen ellenséggel.
A' kissebbítések és rágalmazások ellen semmi e-
gyéb védelem nintsen, hanem tsak ez az egy,
ha homályban élünk és esmeretlenek vagyunk. Vala-
mint hajdan a' Satira és gúnyolás a' Romaiak' győ-
zedelmi pompájától, úgy a' kissebbítés is a' nagy
hírtől s' névtől elválhatatlan.

Azonban, ha a' nagy emberek a' kissebbítés-
nek ki vagynak téve, más felől ugyan azok a'

hizelkedésnek is tárgyai szoktak lenni. Ha egyfelől olyan szemrehányásokat kénytelenek hallani, mellyeket meg nem érdemlettek, részesülnek sokszor olly ditséretekben is, a' mellyek igazságosan őket nem illetik. Egy szóval a' nagy emberek soha sem nézettetnek indulattól üres szemekkel, hanem vagy barátoknak, vagy ellenségnek szemeivel. Ugyan ezen okokra nézve a' fő hivatalokban lévő személyek ritkán rajzoltathatnak-le előbb igazán, hanem csak halálok után egynéhány esztendőkkal. Szükség, hogy személyes ellenségeik és barátjaik előbb meghaljanak, 's azon felekezetek, mellyekhez ők hajlottak és ragaszkodtak, megszűnjenek, máskép' lehetetlen virtusaikról és hibáikról igazságos ítéletet hozni. Az Írók akkor tudják az igazat legjobban megmondani, mikor legkevesebbé van idejek annak megítélésére. E' szerint a' maradék' jussa a' híres emberek' képeit úgy, a' mint az igazság kívánja, lefesteni 's azon viszakodásokat elintézni, mellyeket azok okoztak, a' kik a' ditsőségért egymással vetélkedvén, a' világot különböző felekezetekre szakasztották. Most már megvallhatjuk, hogy Caesar nagy ember volt, a' nélkül, hogy Pompejust megsértenénk, és Cato' virtusait magasztalhatjuk a' nélkül, hogy Caesareránt igazságtalanok lennénk. Minden híres ember, mikor egyszer meghal, számat tarthat a' ditséretnek őtet illető mértékére, melly ditséret' adásában addig, a' meddig élt, barátjai tékozlók, ellenségei pedig igen is fősvények voltak.

Newton' számlálása szerint az az üstökös-tsil-
lag, melly 1680-ban mutatta magát, a' naphoz
való közelítés által, olly igen meg-melegedett,
hogy két ezerszer melegebb lett volna a' megtü-
zesedett vasnál, ha vas golyóbis vóltt volna, és
hogy azon esetben, ha akkora, és a' naptól ol-
lyan meszsze lett volna, mint a' föld, ötven ezer
esztendő kivántatott volna a' meg hüléshez, míg
az ő természeti 's előbbeni állapotját visszanyer-
hette volna. Hasonlóképpen ha azon nagy moz-
gásokat vizsgáljuk, mellyek a' világon most vagy-
nak, és ha meggondoljuk, melly igen meghe-
vült és megtüzesedett a' mi időnkben a' világ:
azt mondhatjuk, hogy legalább három száz esz-
tendő kivántatik annak meghülésére. Tsak eny-
nyi idő múlva tsillapodhatik-le a' jelenvaló Hor-
nak indulatossága, 's tsak akkor lehet a' mostani
külömbbféle rangu és állapotu nagy embereket
igazán lefesteni. Akkor fog támadni egy ollyan
nagy Író, a' ki, hogy Tacitus' szavaival éljek,
nem recentibus odiis nem a' nagy ember idejé-
ben élő Írónak indulatosságával és bal ítéleteivel
fog beszélni, hanem mindeneknek részre hajlás
nélkül fog anynyi ditséretet és ditsőséget osztani,
a' mennyi őket igazságosan illeti.

A' HÁRTÉHONY INDULATU GÚNYOLÓK PES- TISEI A' TÁRSASÁGNAK.

Saevit atrox Volseus, nec teli conspicit usquam
Auctorem, nec quo se ardens immittere possit.

Virg. Aeneid. IX. 20.

Nints nagyobb alacsonyosság és illetlenség, mintha valaki más ember betsületét titkon marzangolja. Az elmésséggel és tüzzel tellyes gúnyoló írások hasonlóak az olyan méregbe mártott nyilakhoz, mellyek nem tsak sebesítenek, hanem a' sebet gyógyíthatatlanná is teszik. Ugyan azért mindenkor elfogja lelkemet egy bizonyos szána-kozó bánat, ha látom, hogy valamelly rossz indu-latu ember a' tréfálásnak és nevetségessé tevésnek talentomával bír. A' kegyetlen és szeretetlen ter-mészetű ember soha sem örül jobban, mintsem ha mások' szívében nyughatatlanságot gerjeszt-het, rokonokat egymás ellen ingerelhet, és egész familiákat kitsufolhat, tsak maga ne láttassék és észre ne vétetessék. Ha valaki azon kívül, hogy igen elmés és igen kártékony indulatú, egyszers-mind a' vétkeket is szereti; az az emberi társa-ságnak egyik legártalmasabb tagja. Az olyan-nak tsufolódásai leginkább az olyanokat fogják érdekelni, a' kik leginkább megérdemelnék a' kéméllést. Virtusokat, érdemeket és mindent, a' mi ditséretre méltó, nevetségessé fog tenni, tsak elmésségét ragyogtathassa. Lehetetlen azt a' kárt egész mivóltában leírni, a' mit az ilyen esetében repülő nyilak tesznek; 's nem tudok semmit, a' mit mentségekre mondani lehetne, azon az egyen kívül, hogy azok a' sebek, mel-lyeket ejtenek, tsak a' képzelődésben állanak, és nem okoznak egyebet, hanem tsak a' megsér-tetettnek szívében rejtező titkos bút és szégyent. Meg kell ugyan vallani, hogy a' tsufoló és gúnyoló írások nem követnek el sem tolvajságot,

sem gyilkosságot; de melly sokan vagynak, a' kik készebbek vólnának egy nagy summa pénzt, sőt életüket is elveszteni, mint a' közönség előtt betsületeket a' pelengérre kitéve látni? 'S ezen esetben megkellene gondolni, hogy az igazságtalanságot nem annak képzelése szerént kell megítélni, a' ki azt teszi, hanem azé szerént, a' kin az tétetik.

Az efféle meggyaláztatás eránt talám senki sem érzéketlen egészen, 's még azok is éreznek belől némünémü bosszúságot; a' kik megilletődéseket külsőképen legjobban el tudják titkolni.

Socratesről azt jegyzették meg sok írók, hogy Aristophanesnek egy vig játékban ellene, intézett tsufolódásán annyira nem indult meg, hogy azon vig játék' nézésére maga is több ízben elment, és azon való neheztelést soha nem mutatta. De hogy ezen méltatlan velevaló bánáshívében fulánkot hagyott, ha szintén eléggé bölts volt is azt észre nem vétetni, abból lehet gyanítani, minthogy halála előtt, minekelőtte a' méreg poharat kiitta vólna, azon beszélgetést, mellyet a' lélek halhatatlanságáról tartott, azzal kezdte-el, hogy ítélete szerént a' legelmésebb gúnyoló sem találhatna abba nevetségest, ha ilyen környülállások között ilyen tárgyról hallana beszélgetni.

Midőn Julius Caesar Catullustól egy versben kitsufoltatott, magához hívatta azt egykor vatsorára, 's nagylelkü nyájaskodásával úgy lekötölte, hogy ezen időtől fogva ezen Költő jó barátjává lett.

Cardinalis Mazarin hasonlóképen bánt a' tudós Quilettel, a' ki ötöt egy deák verssel megsértette. A' Cardinalis hozzája küldött, magához hivatta, 's némelly nyájas szemrehányások után bizonyossá tette tiszteletéről, 's azzal az ígérettel hotsátotta el, hogy a' legelső megürülő Apáturságot neki fogja adni. Bé is tellyesítette kevés hónapok múlva ígérétét, 's ezen tselekedének olly jó foganatja lett, hogy Quillet' munkájának második kiadását néki ajánlotta, minekutánna a' sértő helyet abból kitörölte.

Ötödik Sixtus Pápa nem vólt illy nagy lelkű és engedelmes természetű. Minekutánna Pápává lett; Romában a' Pasquinus oszlopa egyszer éjtszaka egy szennyes imeggel terítettett bé, 's alúl az irattatott, hogy kéntelen szennyes ruhát viselni, mivel a' mosónéja Hertzegnévé lett. Ezen írás a' Pápa testvérhúgára tzélzott, a' ki a' bátya felemeltetése előtt mosással kereste kenyerét. Minthogy ezen Pasquill Romában mindenek nyelvén forgott: a' Pápa egy nagy summa pénzt tett-fel jutalmúl annak, a' ki ezen tsufolás' íróját fedezné. Az Író a' Pápa' nagy lelküségére, 's némelly külön is tett ígéreteire támaszkodván, maga magát kivallotta. E' meglévén, a' Pápa az ígért jutalmat ugyan megadta, de egyszersmind a' Pasquill' Írónak nyelvét kiszakasztatta, 's mind a' két kezait elvágatta, hogy többé gúnyoló írást ne készíthessen.

Aretin' példája mindenek előtt esméretes. Tudjuk, hogy minden Europai Hirályok adót fizettek néki. Sőt egy levél is van tőle nyomta-

tásban, mellyben azzal ditsekszik, hogy a' Persák fejedelmét is adó-fizetőjévé tette.

Jóllehet az itt említett példák azt mutatják, hogy külömbféle nagy emberek külömbféle módon viselték magokat a' magok idejebéli elmés tsúfolók eránt, mindazáltal az is kitetszik belőlök, hogy még a' fejedelmek sem vóltak a' kinevetetés eránt érzéketlenek. A' mi engemet illet, én soha sem tudnék az olyan emberekhez bizni, a' kik felől olyan hiedelemmel vólnék, hogy e féle titkos sebeket nem félnek ejteni, 's azt hiszem, hogy az olyan, azt, a' kinek jó hírét nevét eképen megtámadja, meglopni, sőt megölni is kész volna, ha titkon tehetné 's a' büntetéstől nem kellene félnie. Meg kell vallani, hogy nagy kegyetlenséget követnek el, 's az emberi természetet levetkezik a' Pasquillók' firkálói, midőn p. o. egy ártatlan leányt ábrázatjának valamelly helytelen vonásaért kitsufolnak, egy házastársat azért, hogy valamelly házi Kereszt alatt nyög, nevetségessé tesznek; egy aszszonyt, valamelly rosszúl értett 's rosszúl magyarázott szóért vagy tselekedetért, gyalázatba kevernek, 's egy derék embert épen olyan tulajdonságokért szégyenitenek meg, mellyekért betsületet érdemelne. Annyira ártalmas dolog az elmésség, ha virtussal és felebaráti szeretettel nints öszve kaptsolva.

Vagynak olyan vigyázatlan és gondolatlan írók, a' kik tulajdonképen való gonosz szándék nélkül tsupa szelességből, vagy azért, hogy a' tsufolódásban elmésséget mutathassanak, esmerő-

seik' jó híret 's nevét feláldozzák; mintha nem sokkal nagyobb ditsőség volna a' jóság, mint a' tsupa elmesség. Ha valamelly Író bír illy pajkos elmével, az olyan sokszor igen ártalmas ember, a' nélkül, hogy tulajdonképen az akarna lenni. Ugyan azért regulává tettem a' pajkos elméjü embert veszedelmesebbnek tartani, mint a' rossz indulatut. Az utolsó tsak ellenségeit, és tsak azokat fogja megtámadni, a' kiknek rosszszat kíván; az első pedig minden külömbség nélkül sértegeti mind barátjait, mind ellenségeit. Ezen alkalmatossággal a' következő mese jut eszembe: egykor egynéhány pajkos gyermekek egy tó' partján a' békákat nézték, 's mihelyt egy béka a' fejét a' vízből kidugta, kövekkel hajgáltak feléje. „Gyermekek, így szóllott egy a' békák közül, „nem gondoljátok meg, hogy a' hajgálás jóllehet „játékból esik, nekünk halált okoz?”

EGY IFJÚNAK GONDOLATJAI 'S ELMÉLKEDÉSEI KÜLÖMBFÉLE TÁRGYAKRÓL.

(1) A' társalkodásbéli magaviseletről.

Én a' világban úgy élek, mintha az olyan jó barátokból álló társaság volna, a' kik azért gyűlnek össze, hogy jó kedvek legyen, 's a' gondokat, az emberi nemzetnek ezen nagy ellenségeit költsönös mulattatás által elűzzék. Ha szintén a' nyílt szívűség, barátság és egyenes lelkűség mindenünnen számkivetve vólnának is, legalább

az ilyen társaságban egy pohár bor mellett megszoktak azok jelenni. A' bor az embereket eredeti állapotjukhoz közelebb viszi, 's vissza adja nekik egy kis időre azon jó tulajdonságokat, melyektől őket a' haszonvadászás vagy kevélység, vagy más eféle indulatok, melyeket nem esmerek, 's esmerni sem kívánok, megfosztották.

Jól tudom ugyan hogy a' világ nem egy olyan vidám társaság, mellynek tagjai egymást költsönösen gyönyörködtetni igyekeznének: mindazáltal én még is szintén olly egyenes lélekkel 's nyílt szívűséggel társalkodom a' világban, 's szintén olly buzgón igyekezem benne mindeneiket gyönyörködtetni, mintha az ilyen társaság volna. Ezt pedig nem ok nélkül tselekszem. Mert ha mások magokat erővel meg-elégedetlenekké akarják tenni, ámők lássák; én az én részemről örülni akarok: tudom pedig kevés tapasztalásaimból is, hogy az ember az által szerezhet legállandóbb örömet, ha másokat gyönyörködtetni és megörvendeztetni igyekezik.

Nevelöm, a' kit ravaszságáért a' világ vén rókának hívott szüntelen azt sugdozta fülembe, hogy a' világ tele van tsalárd emberekkel, 's hogy nem kell magunkat ollyanoknak mutatnunk, a' millyenek vagyunk. Ő maga rend kívül okos és vigyázó volt, 's mind untalan kegyetlenül megtsalattatott. Mindenektől őrizkedett, a' kikkel társalkodott, ábrázatjoknak egy vonását, 's testeknek egy mozdulását sem hagyta megjegyzés nélkül, az ő szemei előtt minden nyájas mondás hazugság volt; minden pillantásban elrejtett tit-

kot, az ábrázat minden vonásában lappangó ravaszságot sejdített. Midőn a' világ látta, hogy magára olly szer felett vigyáz, 's hogy olly igen titkolódik gyönyörüségét találta benne, ha egy illy igen őrizkedő embert megtsalhatott, 's meg is tsalta tizszer az alatt, míg én, a' ki az emberekrol, és a' világról jobban vélekedtem, egy-szer megtsalattattam.

Ez után is kedvezőleg vélekedem tehát az emberről, 's megelégszem a' világgal, úgy, a' mint az van. Minden esetben nyertes leszek, mert ha vélekedésemben tévelygek is ezen tévelygés gyönyörködtet; tsak azok vesztenek, a' kik kedvező vélekedésemtől megfosztanak.

Barátságát ajánlja valaki: a' barátságra senki hajlandóbb nem lehet mint én. Szeretete felől a' legforróbb kifejezésekkel kíván bizonyossá tenni, minden mulatságaiban részeltet 's minden örömet megosztja velem: nem gyanítok legkissebb rosszat is felőle, igaznak hiszem és veszem szavait, nem kételkedem szivessége felől. Hívtelen lesz hozzám; megtsal; tsúfol hátam megett, a' nélkül, hogy okot adtam volna reá. Úgy nézem elvesztését, mintha barátom megholt volna; sajnálom hogy elvesztettem; tsak azzal a' külömb-séggel, hogy ötet elfelejteni igyekezem, hogy ne kelljen gyűlölnem; mert senkit sem szeretek gyűlölni. Valamint megholt barátomnak emlékezetét mindenkor szoktam tisztelni, úgy azon órákra örömmel emlékezem vissza, melyekben barátom volt a' hűtelen. Megholt barátomat nem

hozhatom vissza életre ; talám ötet magam viselete által megeleveníthetem.

A' jó barát megbetsülhetetlen Hints ; a' társalkodásban az fő tzielom hogy magamnak jó barátokat szerezhessenek. Nyalkákat és idomtalanokat, képmutatókat és vallástalanokat, rágalmazókat és hízeltkedőket mindenféle embereket megszenvedek magam mellett, azért hogy egy jó barátot találhassak ; 's ha egyszer találtam, vele együtt nevetem a' nyalkákat és idomtalanokat, képmutatókat és vallástalanokat, rágalmazókat és hízeltkedőket.

Vagynak olyan emberek, a' kiknek mesterségek abban áll, hogy leülnek, 's más emberek tselekedeteinek okait kiakarják nyomozni. Ez a' mesterség nem nekem való ; mert kevés gyönyörűség jár vele. Ha ki természete szerint a' komorságra hajlandó, könnyen messze mehet, 's mindenütt, még ott is a' hol tsak hibák és helytelenségek vagynak, gonoszságokat láthat. Gyűlölnem kellene magamat, ha valaha ezen veszedelmet önként keresném.

Terentz az ő Andria nevű darabjában egy ifjút lerajzolván azt mondja felőle, hogy mindenekeket megszenvedett és eltűrt, a' kik vele egy társaságban voltak, mindeneknek hajlandóságokhoz alkalmaztatta magát ; senkivel nem ellenkezett, magát senkinél fellyebb nem betsülte ; 's ez által sok szívet megnyert 's jó barátokat talált, a' nélkül, hogy irigyei támadtak volna.

Én is ezen ifjúhoz kívánok hasonló lenni ; mindazáltal minthogy ezen rajzolat könnyen balra

is magyaráztathatnék , meg mondom hogyan értem én azt.

Tselekedeteimnek leg főbb törvénye a' világban az , hogy tessek ; a' roszakat kiveszem ; mert azokkal nem társalkodom. Az eszteleneket nem veszem ki , mert azoknak társaságát nem mindenkor kerülhetem el. De ezeknek lehet tetszeni , a' nélkül , hogy az ember magát lealatsonyítsa , 's hozzájuk hasonló legyen ; mert ha tsupán tsak esztelenek , úgy bizonyosan vagynak jó tulajdonaik is. Ezen jó tulajdonokat keresem fel bennük , 's értésekre adom nékik azokat. Mert az esztelenek többnyire nem esmérik azt a' jót , a' mi rajtuk van , 's legnagyobb hibájuk abban áll , hogy még képtelenebbekké lesznek , ha képtelenségeiket terjesztik szemek eleibe.

Vagynak olyan ifjak , a' kik a' társaságokban mindég magokkal foglalatoskodnak , 's annyit beszélnek magokról , mintha egyebek tsak azért vólnának jelen , hogy őket tsudálják. Jaj annak a' társaságnak , mellybe ilyenek vagynak , kivált ha egyszersmind gazdagok és főrendűek-is. Ezek szünet nélkül öseikről , jószágaikról , ruháikról , kutyáikról , lovaikról , ön magokról és más efféle fontos tsekélysegekről beszélnek. Mitnem tesznek , mennyit nem fáradsz , hogy magokat észre vétethessék ! Nevetnek , tsatsognak , fészkelődnek , mások' beszédét félbe szakasztják , 's mind ezt az ő vélekedések szerint illendőképen tselekszik. Minden mozdulások , testeknek állások 's ábrázatjoknak minden vonása ezt kérdi a' nézőktől : nem vagyok - e szeretetre méltó ?

Ámbár semmi feleletet nem nyernek is, a' magok hiusága felel nekik, 's elhitei velek, hogy mindenneknek tetszenek; ki-is kívánná érdemeket tagadni vagy tsak kétségbe is hozni?

A' társaságban nem könnyen mondok valakinek ellene. Az embereknek felette igen tetszik, ha azt hisszük a mit ők hisznek. Még azt is megköszönik, ha tsak külsőképpen látszunk is velek egy értelemben lenni, nem bányák ha belől mást gondolunk, velek ellenkezünk is. Azon fellyül azt is nyerjük, hogy ők - is helybe hagyják vélekedésünket. Nem tudom mit gondoljak sok emberekről, a' kik, úgy látszik, tsak az ellen mondásra születtek. Még saját gondolatjaik sem tetszenek nekik, ha mások szájából jönnek ki. Tsak addig egyeznek meg magokkal, míg mások ellenkeznek. Az efféle embereknek örömost ellenek mondok; mert tsak az által nyerhetem meg kedveket. Mindenkor jól össze ferek velek, 's igazat szölván többnyire egy értelemben vagyunk egymással, az az ők vagynak velem egy értelemben, 's valamire akarom mindenre reá vehetem őket az által, hogy ellenek mondok, 's olyan gondolatokat nyilatkoztatok ki, melyek igaz vélekedésemmel egészen ellenkeznek, 's mellyeket ők azonnal elhisznek, minthogy nem látszanak az enyimeknek lenni.

Ezen szabások szerint alkalmaztatom magam viseletét, még pedig azért mert szeretném azt a' ditséretet hallani felőlem, hogy fedhetetlen indúlatu 's olyan ifjú vagyok, a' ki a' világba illik 's a' világban élni tud.

2.) A' SZÉP NEMHEZ VONSZÓ HAJLANDÓSÁGRÓL.

A' szép Nemről akarván beszélleni egészen felvidülök, 's igen elevenen érzem, hogy a' fiatal kor az emberi élet egyéb szakai felett nagy elsőséggel bír. Az a' kedves képzelet hogy még ifjú vagyok, 's hogy a' meglett kort még el nem értem, most nagyobb mértékben foglalatostoktatja lelkemet mint egyébkor. Ha kérkedni akarnék, azt mondanám, hogy az emberek mennél korosabbak lesznek, annál kevesebbé esmerik a' dolgok' igaz becsét. Mielly ditső találmánya a' természetnek az aszszonyi Nem! Annyi mesterséget fordított ez, annak alkotására, hogy midőn egy szép és jó aszszonyi teremtest látunk, soha sem győzhetünk rajta eléggé örülni. De a' férjfiakat és öregeket az aszszonyi Nem társasága is olly hidegen és érzéketlenül hagyja, mint az égnek vagy a' zöldellő's virágos mezőknek már megszokott látása. Nékem tehát egy örömömmel több van mint az idősebb embereknek, minthogy szemeim élesebbek, mint az öveik, 's igen szeretném, ha mindenkor illyen jó szemeim lennének. A' meglett embereknek és öregeknek nagyobb részéről szollok itten; mert azok a' kik az aszszonyi Nem eránt soha sem lesznek érzéketlenekké rokonok azon nagy lelkekkel, a' kik a' szép mesterségeket még akkor is szépeknek tartják és szeretik, ha bár az Álgebrát jól megtanúlták 's jól értik is; de mind a' két félék nagy ritkaságok.

Jól tudtam ugyan, hogy nekünk fiataloknak azt vetik szemünkre az öregebbek, hogy a' szép Nem csak azért gyönyörködtet bennünket olly igen mint-hogy újság előttünk. De ezen ellenvetés igen helytelennek látszik, 's nevetségeseeknek tartom azokat, a' kiktől az származik. Mert az ilyenekről azt kell gondolnom, hogy ifjúságokban nem azért tetszenek nekik az aszszony Nem, minthogy valósággal szép és szeretetre méltó, hanem azért hogy újság és ritkaság volt előttök. Szegények! kétségkívül soha sem találtak szép és szeretetre méltó leánykákra, 's talám utóbb sem láttak a' szép Nem közül, másokat, csak rántzos vén aszszonyokat. Én előttem az aszszonyi Nem nem újság, 's még is mindenkor nagy gyönyörűségemet találom benne.

Abból, a' mit itt mondék, nagy fáradság, 's mély gondolkodás nélkül kihozhatják olvasóim, hogy nekem a' Szépek tetszenek. Ezt nem is tagadom, jóllehet tudom, hogy a' sanyaru erköltsü meglelt és öreg emberek (ha ugyan olvasóim között olyanok is vagynak) elvetik könyvemet ezen vallástételért. Alig botsáthatom meg, hogy mindjárt legelsőben a' szép Némről nem szóllottam. Olly gazdag és termékeny tárgy ez, mint a' természet, melyet annál kimeríthetelenebbnek találunk, mennél jobban megesmerünk; 's olly igen kedves tárgy előttem, hogy minden dolgoknál, melyekről szólok leg-örömöstebb tőle költsönözök hasonlatosságokat, 's úgy járok mint a' költők, a' kik midőn Szeretőiknek szépet akarnak mondani, őket minduntalan a' nappal és tsillagokkal hasonlítják össze.

Nem kétlem, azok a' kik ezt olvassák, legnagyobb részén azt fogják gondolni, hogy halálosan belé szerettem valamelly leányba, mint-hogy az aszszonyi Nemről még eddig semmi rosszát nem mondtam. Mert az embereknek legnagyobb része bizonyos dolognak tartja, hogy a' szép Nemről senki sem mondhat semmi jót is, a' nélkül hogy szeretne. Könnyen meghagyhatnám a' világot ezen hebehurgya ítéletében; 's az által egyik vagy másik Szépnek kedves dolgot is tselekednék, a' kik azzal a' kedves képzelődéssel ketsegtetnék magokat, hogy talám én bennem is egy imádójok van. De nem akarok nekik tsalárd öröme alkalmatosságot adni, 's egyenesen megvallom, hogy még most szívem nélkül nem lehetek egynéhány óránál tovább 's nints kedvem azt olly rabbá tenni hogy vele azt ne tehessem a' mit akarok.

A' szerelem, mellyet még eddig tsak leírásokból esmerek, nekem sokkal veszedelmesebbnek látszik lenni, mintsem hihetném, hogy valaha jó barátja leszek. Ha mások tudósításai igazak annyi nyughatatlanságok, sóhajtozások panaszok fájdalmak és kínok kísérik azt, hogy minden ifjunak kell tőle félni, a' ki az örömet szereti. Én részemről a' fájdalmakon és kínokon semmit sem kapok, okosabban 's kellemetesebben szeretem időmet tölteni. Igaz még egy szeretőt sem láttam, a' kit a' szerelem megölt volna; sőt ollyan szerelmeseket is esmértem, a' kik sóhajtozásaik és nyughatatlanságaik között meghíztak. De nem esmerek minden szeretőket 's azt sem tudom,

ha nekem olly erős természetem van-e mint másoknak. Azon fellül esmerek némellyeket ollyanokat is, a' kik ugyan erőszakot magokon nem tettek, de mindég kedvetlenek voltak, ha Szeretőjökönél nem lehettek 's gyakran a' legszebb mulatások között is elhagyták a' vidám társaságokat azért, hogy szerettek; én pedig részemről nem akarom egy társaságnak is jó kedvét elrontani. Néha ugyan már én is sohajtoztam némelly Szépnél és sajnáltam, ha igen irgalmatlan szemeket vetett reám, midőn kegyes tekintetet vártam; de ha igazat kell mondanom ez tsak képmutatás yolt tőlem 's szivemben szinte olly kevesse voltam szomorú, a' melly kevesé talám ő kegyetlenen erántam.

Azon készültek mellyeket az tesz, a' ki-szerelmes akar lenni, nekem tsak nem olly veszedelmeknek látszanak, mint maga a' szerelem. A' szerelem, a' mint mondják, félénkséggel és tompasággal kezdődik. Sőt azt is olvastam hogy ellenség előtt megrettenni nem tudó bajnokok is remegtek, midőn Szeretőjök szeme eleibe akartak menni. Nem tudom mit gondoljak az efféle jelekről, de azt tudom hogy az ilyenek által a' szerelem én előtttem kevesé ajánlja magát. Tudom mennyi fáradságomba került természeti félénkségem' meggyőzése. Még nem nagy az ideje, mikor azzal vádoltak, hogy bátortalan vagyok. Most már valamennyire megbátorodtam 's most kezdenék újra félénk lenni azért, hogy sohászkozhassam és gyötrődhessem? Azt állítják ugyan, hogy az ilyen félénkség jó mód a' Szépeknek tetszeni; de nem emlékezem hogy vigságomért valamellyik közülök valaha neheztelt volna.

Én mindenek eránt igazságos akarok lenni, 's nekem úgy tetszik, hogy a' szerelem nagy igazságtalanságot követ el. Ha valaki egy Szépet imád, 's szerelmét megvalja, azt kívánja a' szerelem törvénye hogy más Szépnek ne legyen jussa tetszeni. Legalább a' szokás azt látszik parantsolni, hogy a' szeretőnek tsak kegyese számára legyen szeme, 's minden egyéb Szép, ha nem éppen rutnak is, legalább szeretetre méltónak lássék néki lenni; egy szóval, hogy más szépek szépségét ne lássa. Illyen igazságtalanságot nem tudok 's nem akarok elkövetni, mert nem látom miért kellene egy szölke leányt megvetnem és nem szépnek találnom azért hogy egy barna tetszett. Egyik szépnek a' leg-szebb haja van a' világon azért kedvelem, a' másik ezen szépséggel nem ditsekedhetik, de két ortzáját két gyönyörű gödör ékesíti 's azért nekem az is tetszik. Nem vagyok-e igazságos? Ha tsak az egyik tetszenék a' másik nem, szintén olly igazságtalannak tartanám magamat, mintha a' Sopronyi bort megvetném azért hogy a' Rustit szeretem. Reménylem illyen regulák mellett bátorságos lehetek minden Szépek társaságában, 's Ura maradhatok szivemnek. Ne mondja nekem senki, hogy a' szerelem azokat, a' kik kevélyen ellene állanak, még elebb meggyőzi, 's megbánatja velek truttzolásokat. Én is sok költeményeket esmerek, mellyek ezt bizonyítják. De az ollyanok, a' kiktől ez igaz, többnyire úgy viselik magokat, hogy a' szerelemnek könnyű őket megalázni. A' filosofiához folyamodnak, 's következőképen ollyan istennénél keresnek segedelmet, a' ki valahányszor a' szerelemmel hadakozik, min-

denkor meggyőztetik. Mások futni szoktak a' leányok előtt, 's tsak akkor gondolják meg hogy a' futó ellenség már meg van győzve, midön kergetőikhez sietve visszafordúlnak. Ismét mások az által gondolják magokat tökéletes bátorságba helyeztetni, ha a' szép Nemet kellemeit tsak mulandó tsekélységeknek képzelik, 's az Anatomia' szárnya alatt keresnek védelmet. Az ilyenek bátorságban lehetnének, ha a' Szép mind a' mellett is hogy oltsároljuk szép nem maradna. Én ezekéhez hasonló veszedelemben nem forgok, mert nekem minden tetszik, a' mi szép.

Kérem a' szép Nemet, hogy abból a' mit, a' mit mondék, ne húzza azt a' következtést, mintha kevély volnék, 's mintha szívem felől igen sokat állítanék, minthogy azt mindenkor hatalmamban kívánom tartani. Eppen nem vagyok olly hiu. Mindenkor kész vagyok szívemet elajándékozni, valahányszor valamelly szép személlyel társalkodom; de minthogy szívemet sokkal kevesebb bétűnek tartom, mint sem hogy azért tsekély ajándékkal valami nagy jót gondolnék tenni, azért azt ismét vissza veszem, midön tőlök elmegyek. Mi hasznát vehetnék távollétemben? olly tsekélységnek tartom azt, hogy ha elvesztik is, nem érdemel bánatot. Ezen magam viselete az én gondolatom szerént igazságos voltomat bizonyítja meg, 's más szókkal nem egyebet tesz, hanem azt, hogy a' szépet szépnek találom. Ha aszszonyi személy társaságában vagyok, legfőbb gondom ötöt arról meggyőzni, hogy ő egy vagy más tekintetben szép. Ha Szelindénél vagyok, Szelindéről beszéllek vele; ha Dorist látogatom - meg,

nem Chloet emlegetem előtte, 's ha ismét Chloe-val társalkodom, elfelejtem előtte, hogy Fillis tetszett. Ha egy tüzes fekete szemet látok, melly reám kegyesen nézni méltóztatik, ezt a' feleletet adatom ábrázatommal. Kedves szép fekete szem, te engem elbájolsz, 's az epedő kék szemnek ezt mondom: meghatod szívemet. Mind a' fekete mind a' kék szem megfogják vallani, hogy mind a' két esetben igazam van.

Hogy magamat a' szép Nemnek még jobban ajánlhassam azt a' kinyilatkoztatást teszem itten, hogy én éppen nem hasonlítok az olyan ifjakhoz, a' kik az aszszonyi Nem' társaságát keresik, 's annak tetszeni akarnak, de nem azért, mintha a' szépség' érdemét megesmernék, hanem azért, mivel hiuk és saját tsekélységek felől igen sokat állítanak. Az ilyenek, bizonyos vagyok benne, soha sem hízkelkednének a' leányoknak és aszszonyoknak, és soha sem fitogatnák új köntöseiket előttök, ha nagy ditsőségnek nem tartanak más Férjfiak előtt azzal ditsekedhetni, hogy egy vagy másik Szépnek megtetszettek. Kevélységek tselekszi, hogy szív hódítók akarnak lenni, 's igen hasonlítanak egyéb hősökhöz. Valamint ezeknek nem tzeljok azon országokat, mellyeket megtámadnak, szerentsésekké tenni, hanem megleégesznek, sőt kérkednek azzal, ha győzödelmeseknek neveztetnek, úgy hasonlóképpen a' szerelmes hódítók is keveset gondolnak azzal, nevelték e valamelly Szépnek ditsérése által annak örömet vagy nem, tsak azt mondhassák, hogy annak tetszettek, 's a' tetszést sem igen szorosán veszik mert megleégesznek azzal, ha valamelly

Szép őket magától el-nem igazítja. Az ilyen ifjak-
tól igen különbözöm 's az efféle szerelmes bajnok
felől nints jobb vélekedésem, mint az olyan ország-
hódoltató felől, a' kinek nints szándéka a' meghó-
doltatott nemzeteket szerentsésekké tenni.

A' szép Nem azért hogy itt általjában minden
Szépeknek ajánlom szerelmemet, 's egy kevesé ne-
heztelni fog reám 's alkalmasint sok ifjakra kell
ezen neheztelés miatt szenvedni, mert a' szépet nem
tudván mellyik ifjú írja ezt, minden ifjak eránt
gyanúsággal fognak viseltetni. Hogy annál könnyeb-
ben reám esmerhessenek, boszújokat ártatlanon ne
töltsék, megmondom hogy én azon ifjak közé tar-
tozom, a' kik az ő szépségeiknek ditséretére igen
gyorsak és serények.

MACSKÁK' SZERETÉSE.

A' macska, régenten a' szabadság' képe, a' régi
Egyptombéliektől, azon haszonért, mellyet ezen
patkányokkal és egerekkel bővelkedő Országnak haj-
tott, és mivel Isis Istenaszszony egyszer macskává
változott, nagyon betsültetett és tiszteltetett. Ven-
dégsegekben a' macskáknak az első helyek enged-
tettek. Ha valamelly macska megdöglött, akkor a'
házbéliek szemöldökeiket leborotválván, a' holt te-
tet egy szent helyre vitték, a' hol bebal'samozván
Bubastis városában eltemették. A' ki valamelly macs-
kát, ha mindjárt véletlenül is, megölt, halállal
büntetődött. Egy Római, a' ki Egyptomban egy
macskát megsértett, a' néptől mindjárt agyonveret-
tetett. — Midőn Cambyzes Peluse városát ostrom-

laná, katonáit pai's helyett eleven macskákkal fegyverkeztette fel, 's az egyiptomi sereg nem merészlette magát védelmezni.

A' Törökök rendkívül szeretik a' macskákat, mellyeket az ő Próféta'ok Mahomed is nagyon kedvelt, a' ki midőn egykor valami szorgos dolog miatt hivattatott, inkább elmetszett egy darabot ruhájából, mintsem az azon fekvő macskát felébresztette volna. *) Sőt, egy Arabsot, a' ki neki valamélly kedves szolgálatot tett, nem tudott fényesebb dicsérettel megtisztelni, mintsem, hogy ötöt a' *macskák' attyának* nevezte. Már ez is elég volna arra, hogy a' Muhamedánusok előtt a' macskák kedvesek legyenek, ha szintén őket az ő rendkívül való tisztaságok, az ő nyájasságok, szörök' fénye, csendes nyugvások, lassu és vigyázva ejtett hízeltkedéseik a' Muselmánok előtt szeretetre méltókká nem tennék is. A' macskáknak szabad a' Moschékbe is bemenni, mert őket a' Próféta kedvelt állatainak 's a' tisztátalan állatok' ellenségeinek nézik.

Mai napig is vannak Egyiptomban minden háznál macskák. Részt vesznek ők a' gazdagok' lakó szobáikban, restségekben és puhaságokban, mivel amazoknak kedvek telik benne, ha ezek az ő hízeltkedéseikkel és nyájas enyelgéseikkel őket gyönyörködtetik.

„Igaz“ így szöli Sonnini (Lásd *Reisen in Egypten* I. Th. lap. 191.) hogy a' macskák nagyon szelídek és bizodalmasok. Völt nekem egy derék ango-

*) L. Arvieux' utazását. Az utazásoknak Berlinben kijött Gyűjteményében. Dar. III. L. 485,

riai macskám; mellynek hosszú és selyem puhaságú szőre; sűrű szőrű és egy kócsagtollat formáló farka volt, mellyet az kedve szerint forgatott; szőrinek fejérségét sem folt, sem árnyék nem homályosította; orra 's ajakai szép ró'saszínűek; gömbölyű fejében két tündöklő szemei voltak. Birt ez a' macska mozdulásainak szépségén kívül még több szép tulajdonságokkal is. Mert jóságot mutató tekintetével bájoló szelédség volt egyesülve. Úgy bánhatott vele az ember a' mint akart, még sem mutatta éles körmeit. Érzékenyen vette a' hizekedéseket, és még annak is nyalogatta kezét, a' ki háborgatta. Utazásom közben csendesen ült térdeimen. Semmi zördülés meg nem rettentette, ha vagy én nálam, vagy valamely esmeretes személy körül volt. Magánosságomban is mindég megmaradt mellettem, és tsak néha néha szakasztotta nyájaskodásai által gondolkodásomat 's munkámat félbe. Ha ki sétáltam utánam jött. 'S ha jelen nem voltam felkeresett 's hivogatott. Esmerte szavamat, 's örült ha vissza érkeztem. Lépése egyenlő, járása szabad, nézése is olly szelíd volt, valamint egyéb természete!“

Éppen így szerette a' nevezetes versszerző *Petrarcha* is, az ő smaragdként tündöklő szemű szép fekete macskáját, melly az ő csendes magányában mindenkor körülötte volt. Még most is fenntartatik Paduában ennek csontváza (skeletje) mint azon poétának valamely tudós maradványa, mellyet *Quaerengo Antonio* énekével megtisztelt.

De Gournag Kisasszony macskájáról *Abbé Maroles* énekelt; *des Houlières* Asszonytság önnön

maga verselt kedves *Grisettejéről*; *de Maine* Hercegné is *Marlamain* nevű macskáját olyan versekkel halhatatlanította, mellyek a' Gráciák' templomában helyet érdemelnek.

Montaigne abban találta pihenését, hogy macskája cselekedeteit vi'sgálta, 's ama híres *Minister Collberg* szobájában pe'segtek a' szép macskák. 'S *Pári'sban* még most is van egy emlék miv, melly együgyűsége és ékessége által az építő mesterségnek dicsére szolgál, 's ez a' *de Lesdignietes Aszszonyság*' macskájának sirböltja. *Müller János* is a' macska kedvellők közé tartozik.

Macskájának eltartásául a' nevezetes *Pári'si* hárfásné *du Puis* bőséges esztendei tartásra való summát hagyott, 's azt rendelte testamentomában, hogy maradéki hetenként ezt a' macskát néhányszor látogatnák meg, 's egészsége felől tudakozódnának.

Az írásiról és látásiról nevezetes *Je'suita Drexel* esmert egy gazdag Aszszonyt, a' ki halálakor macskája' tartására 5000 Tallért hagyott.

Zoe Constantinus Monachus Görög Császárnak felesége *Mechlempe* nevű macskájának a' táblánál tsak arany edényeken udvaroltatott.

Norimberga Városában 1784-ben Jan. 25 kán 88. Esztendő's korában meghalván az akkori legöregebb Prókátora a' Városnak *D. T. C. de Neufville*, a' ki 6 macskákat hagyott maga után, Testamentomában meghagyta, hogy mindenik macskának tartására hetenként 12 krajczár adattassék: szakátsnéjára *Rostinn Annára* bizta, hogy azokra gondot viseljen, a' ki ezen okból az ő házában lakott a' macskákkal magánosan, szállásbér fizetés nélkül,

egy ággyal együtt 25 ftot és fertályonként 4 ft. fapénzt kapván, „hogy,“ a' mint a' Testamentom szavai szöllanak „ezek a' szegény állatok meg ne fagynának.“ — A' gondviselésért, tartásért, és a' azorgos vigyázásért, 's a' ház' tisztogatásáért esztendőnként 12 frt fizetése járt. Rendeltetett a' Testamentomnak egy kiszolgáltatója; és két Leányok vigyázni tartoztak, hogy a' szakátsné a' testálónak akarátja szerént eljárjon hivataljában.

A' Rómaiak is nagyon kedvellik a' macskákat és azokat közönségesen etetik. Ezen okból bizonyos emberek járnak az uttzákon, kiknek hússal megrakatott pálczáik vagynak; ezek magokat egy bizonyos kiáltással jelentik, mellyet a' macskák esmernek. Alig kezdi el egy ilyen ember kiáltását, mindjárt öszve jönnek minden macskák, 's az ajtóban állanak. Ezeknek az egy darab húst vét, a' mit ők megvárnak a' nélkül, hogy eleibe mennének. A' kik macskáikat így akarják tápláltatni, azért hónaponként valami csekélységet fizetnek. — Némelly részeiben Olasz Országnak a' köznép a' macskákkal való orvoslásról sokat állitt; a' mellyről régenten még a' Doktorok is sokat tartottak Német Országban. *) Hogy p. o. a' macska poklája, ha azt valaki a' nyakán hordozná, a' szeméi fényét elesétené; a' vére a' nyavalatörést eltávoztatná; a' bőre megfázott gyomorra, a' feje porrá égetve szemfájásra, a' ganéjja a' podagra ellen, 's

*) Ezen orvosi hasznokat Doctor Becker a' következő német versekbe foglalta: *Von schwarzen Katzen ist die Nachgeburt, das Blut, das Fell, das Fett, der Kopf und Koth zu vielem gut.*

a' vizellete a' siketség ellen hasznos volna. Hogy a' májja megégetve 's porrá törve a' kö fájdalmakat enyhítené 's hogy az epéje a' holt gyümölcstől elhajtana. *D. Ledel* azt beszéli, hogy egy ifju leánykát az által hagyta el egy erős harmadnapi hideglelés, hogy azt a' tejet megitta, a' mellyben egy macskát megmostak. *Lemeny* azt állítja, hogy a' köröm mérget ha a' sebes uj az eleven macskának fülében tétetetik eloszlatja, 's azt tovább menni nem engedi, ha a' sebes ujj naponként egy fertály óráig a' macska fülében tartattatik. Erről használna a' fejer macska ganéj is, ha meleg borban bevétetetik. — Ha ez így volna, mért nem kellene ezeket a' bárátságos, hízlekedő és hasznos állatokat kedvelleni?

De nem csak sirverseket, hanem halotti beszédek is nyertek a' macskák. Mellyek közül itt van például egy:

„A' természet nem kegyetlen; mert ha egy részről mostohának látszik is lenni; úgy mutatja akkor más felől magát mint igaz édes anya. Azért, hogy az egerek bennünket meg ne ölljenek, macskákkal ajándékozott meg, mellyek amazoknak örökös ellenségei. De jöllehet sok hasznót hajtának is a' macskák, ennél még is több tréfás mulatságot okoznak.“

„A' világon nem kell öröken valót keresni. A' jókat legelőszér vágja le a' könyörületlen halál, 's csak a' rosszszakat hágyja meg. Nekem is elvette az én egyetlen egy vigasztalásomat magányban a' kedvetlen sors, az én kedves macskámat. Ah! azt a' macskát, mellyben hitvesem halála után csak ma-

gában tölt kedvem. Ez a' kedves állat, oh hányfélekép' nem gyönyörködtetett! Melly jó, melly jámbor, melly barátságos, melly nemes teremtmény volt ő. Attól a' nevezetes macskától hozta le eredetét, a' mellyről *Lucian* azt mondja, hogy a' szerelem Isten aszszonyának öröme volt. Gyors volt ő mint a' nyíl, és könnyen lobbanó mint a' láng. Nagy lélekkel elhagyta futni a' kis egereket, 's tsak a' követeket vadászta. Úgy látszott mintha ezt a' mondását a' poetának: *Parcere subjectis et debellare superbos* olvasta volna. Oh kedves Mitzus! hát te is elhagyhattál engemet! Hányszor nem fontolgattam a' te virtusaidat 's így szóllattam magamban: mellyik nagyobb? de azokat mind egyformán láttam benned egyeledve. Oh melly igen megszorított a' te elválásod engemet! Bár tsak előbb megtudtam volna a' te beteg állapotodat! Mindent megtettem volna, nem kéméltem volna költségemet, tsak hogy téged megtarthattalak volna. De mivel már most minden hijában van 's tégedet az életre vissza nem hívhatlak, azért legalább illendő temetést adok. Egy sirkövet fogok emelni, a' mellyen a' versezet megjelentsé a' maradéknak, hogy mi vagy, 's mi vóltál. Menj el már most oda, a' hol reád jobb sor's vár! —

Tinéktek pedig nagyszivű Aszszonyságok, kik engemet ezen temetési pompára ide követtetek szíves köszönetemet nyújtom, 's azt kívánom, hogy távol legyenek az illyes keserves esetek ti töletek, 's a' ti szeretetetekben, barátságokban 's szíves hajlandóságokban továbbra is magamat 's macskámat ajánlom!“ *)

*) Lásd Dornavü Amphitheatrum fol. 635.

Itt egy Versezet *Petrarcha* kedves macskájára :

Etruscus gemino vates exarsit amore ,

Maximus ignis Ego , Laura secundus erat.

Quid rides ? divinae illam si gratia formae ,

Me dignam eximio fecit amante fides ;

Si numeros geniumque sacris dedit illa libellis ,

Causa ego , ne saevis muribus esca forent.

Mellyek magyarul illyen formán hangzanának :

Két szerelem lobogott híres Petrarcha melyében,

Egyiket én gyűjtám , Laura nyomomba jöve.

Mit mosolyogsz ? A' lány őt angyali képpel igézte ,

Én szent hűséggel föbb becsü kincse valék.

Laura ha verseihez tüzes észt 's szép tárgyat adott is,

Én védtem , hogy eger' fogra ne jutna , dalát.

TIBULL. IV. 15.

Hogy szeretöm sokszor hűségtelen úgy regel a' Hir ,

Vajha siket vólnék , a' mikor ezt regeli.

Két élű törrel döf az illy rágalmazat engem :

Halgass ! oh mit örülsz kinzani , mostoha Hir !

Édesem olly kedves ne legyek nálad soha többé ,

Mint hiszem egynéhány szép napok óta valék ,

Rósa korom' tavaszán tettem valamit ha butábbat ,

És valamit jobban bán ha szerelmi tüzem

Mint azt , hogy tegnap tsókot kérttedre nem adtam ,

Lángomat álltalván észrevetetni veled.

Sulpiciám pompája ragyog szent innepeden , Mars ,

Jöjj le magad mennyből látni ha szépet akarsz ,

Venus is enged ezért: de magadra vigyázz te hatalmas

Bámulván ne rémegj 's kardod elesni ne hagyd.

Amor az Isteneken ha tűzével uralkodik, ennek

Két szeme lángjánál gyújtja szövétnekeit.

Ennek, akarmit tesz, titkon kisírve nyomában

Grátzia jár 's búbájt rája tétézve ruház,

Szép ő, hogyha haját szélteben eresztí repülni,

'S fel fordítván azt, éppen imádni való.

Bájol akar büszkén tág bibor-köntöse széllyel

Elfoly, akar hószin gyolts derekára simul.

Illyen Olympusban boldog Vertumnus; ezerszer

Változtatja ketsét 's mind az ezerszer igéz.

Minden Szépek közt ez az egy méltó, hogy adóul

Tirusi gyapjat ezer színre ki festve vegyen,

Méltó hogy birjon valamit tsak gazdag Arabsnak

A' fűszerek 's kenetek jószagu földé terem,

'S a' hány drága követ 's tsiga-gyöngyöt tengere
mélyjén

India naptól sült népe keresve talál.

Ötet, az innepnek diszt zengjének örömmel

Musák, zengje, ditső Föbus, aranytztiterád;

Hirdessétek ezen pompát érette sok évig,

Nints hozzád méltóbb szép alak, égi sereg.

MIKÉPPEN HATOTTAK A' RÉGIEK AZ ÚJAKRA.

A' Medicisek házat azon homályból, melly annak eredetét fedezi 's elrejtí, egynéhány polgári tisztviselők, kik magokat némelly zendülések alkalmatosságával megkülömböztették, Medicis János-

nak szelid jósága és kivált Medicis Cosmusnak, ki hazája attyának neveztetett, érett bölcsesége és maga mér'séklése a' legrégibb Patriciusokon és minden Europai privátusokon fellyül emelték. Cosmus halálakor a' Királyok a' Florencziabéliekhez követ-séget küldöttek egy illy polgárnak elvesztésén sajnálkodásokat kinyilatkoztatni. A' Medicisek százhuszonnyolcz kereskedő házakban, mellyek A'siában, Afrikában és Európának minden Országaiban elszórva voltak, gyakorlottak Monopoliumot mindennel, a' mit a' Természet napkeletnek ad, valamint a' napnyugotnak szorgalmával is. Ezen csudával határos kereskedés alászállott Medicis Lőrincznek rossz gazdálkodása által: de egész Toskána megtölt és Jeru'salem felékesített, számtalan ékes palotákkal, templomokkal és klastromokkal, mellyek az ő bőkezűségének és dicsőségének emlékei lettek. Medicis Lőrincz, a' ki eszével és szeretetre rendkívül méltóvóltával mindeneket megbájolt, 's Florentziának disze és egész Olasz Országnak gyönyörűsége volt, Sultán Kaibegnél, ki a' napkelet gyöngyének neveztetett és Sultán Muhamednál a' ki a' Romai birodalmat lerontotta; maga eránt különös tiszteletet gerjesztett 's egész Olasz Országot egyességben tartotta, az ő halála a' revolucziók' kezdete lett, és a' mit a' jó vezeték névvel ékeskedő Filep' Maximái a' XI-dik Lajos ravasz-ságai a' Ferdinand és Izabella komor 's kegyetlen mesterségei, a' Helvetusok' fegyverei, a' Velen-czeiek kínói, a' Portugallusok találmányai véghez nem vihettek, azt Medicis Lőrincz véghez vitte, ő adott nevet azon Századnak, mellyben élt; az a'

század a' Medicisek századjának neveztetik. És jöllehet az ő következőinek nagy része a' sokáig-tartó uralkodás csendes nyugodalma által elvesztette azt a' katonai lelket, melly Ippolitot illesztette és azt a' mély politikát, melly az első Toskánai nagy Herczegséget megkülömböztette, jöllehet egész Toskána és egész Olasz Ország nem sokára eltűntek a' nagy dolgok piattzáról: a' Medicisek' neve örökre fog ragyogni az Augustus és a' Nagy-Lajos' nevei között.

A' hízelkedés szavának szükségesképen elkellett némulni, minthogy utánna a' Pensiók, mellyeket a' Medicisek osztogattak, megszűntek. Minek kell tehát országfoglalásoknak-e', vagy gazdaságoknak, vagy politikai maximáknak, vagy minek kell azt tulajdonítani, hogy minden megvilágosodott emberek, 's minden érzékeny szívek szíves hajlandósággal viseltetnek ezen ház' emlékezete eránt? Artevelle Jakab, Ganti kereskedő a' Valesiai házat Francia Ország' tronusán reszketni kényszerítette, Rienzi a' Pápát elkergette és a' Rómaiaknak Consulokat és Praetorokat adott, Volpoden, Moguncziai kalmár egy hatvan kereskedő városokból álló, 's ha Rhénus eredetétől fogva Frankfurtig terjedő szövetséges szabad köztársaságot fundált; Fougger pénzváltó, midőn V-dik Károly Császár nála ebédelt, két milliomot erő váltó levelekből, mellyekkel a' Császár neki tartozott, mulatságos tüzi játékot csinált: de az Artevelle, Valpoden, Fougger nevek, valamint Borislavnak az északi Német Ország meghódítójának és Yermaknak, a' ki az Oro-

szoknak a' Romainál nagyobb birodalmat adott, neveik is mik a' Medicisek' nevéhez képest?

Lehetetlen, hogy minden csinos nemzetek háromszáz esztendőig tévelygésben volnának: a' Medicisek nincsenek többé, tronusok idegen kézre került, Medicis Lőrincz versei fényesebb és magasabb elmék által fellül haladtattak, személyes kellemei is eltűntek, mihelyt egy korán való halál szép élete' fonalát elmettszette. Minthogy a' világ őtet még most is szereti, különös nagy jótetemény által kellett magát ezen szeretetre érdemessé tennie. Ő attyok volt a' Mu'sáknak: ez fejt meg a' mesét.

Az emberi elme olyan volt, mint egy meglánczolt és láncaiban boszorkodó Óriás. Ekkor lobbant fel a' régiség' szeretete, és mintha a' Rómaiakat és Görögöket e' sokaig tartó elfelejtésért megakarta volna engesztelni, egész fanatizmusá vált. A' Nápolyi Király követeket küldött a' Velencei tanácshoz, hogy attól Titus Liviusnak egyik karját megnyerhesse; a' Palermi Antal eladta a' házat, hogy ezen Historikusnak munkáját megvehesse, Virgiliusnak számára annak sirhalma mellett innepi tisztelet tétetett; minden olyan szók, mellyeknek deaktsága Ciceróból meg nem bizonyítatott utálatban voltak; a' keresztény tudomány a' pogányok nyelvére lefordítatott. Akkor a' Medicisek siettek az elmének régi halhatatlan szüleményeit közre bocsátani, mellyek addig több századokig minden tisztelet nélkül 's haszontalanul rejteztek a' régi klastromok vastag tornyai alatt. Valamint hajdan a' régi Hunnuszok, midőn a' Gothuszok' országába

beütöttek, ezeket a' Rómaiakra rohanni kényszerítették. Úgy hasonlóképen most seregekért jöttek Colchisból, Trapezundiából, Anatoliának minden tartományából, Constantinápolyból, 's az Archipelagus szigeteiből olyan tudósok, a' kik Sultán Mahumed hadi seregei előtt futottak; Medicis Lörincz palotája a' Görögországból számkivetett Mu'sák' menedékhelye lett, és akkor 's az ő pártfogása alatt hozta Demetrius Chalcoehondylas Athenei polgár, Homerust napfényre Trója elpusztulása után 2670 esztendőkkal. Medicis példája által a' Királyok, Pápák, Fő-Papok, Polgári tisztviselők is felbuzdultak, és a' régieknek a' nyomtatás által való felelevenítésében egymással versent futottak. Egész Európában, mellyet a' durvaság' és tudatlanság' sűrű ejlszakája borított vala, új élet mutatja feleit, 's új maximák látszanak kitsinyenként teremni; az ész világossága mindenütt elszaggatta a' gátokat, mellyeket a' halvélekedés és a' tudatlanság vetett; a' jónak és a' szégnek izlése fényt terjesztett a' világra: ezen szép napok tartottak mind addig, még a' visszálkodások Európát ismét 400 esztendeig tartó durvaságba elnem merítették.

Ezen durvaság' idejében a' Reformátorok részszerint minthogy minden eránt érzéketlenek voltak, a' mi a' vizálkodást nem táplálta, részszerént minthogy mindent gyűlöltek, a' mi a' Klastromokból jött, a' régiségnek sok emlékezetre méltó emlékeit elpusztították. Ezen nagy és kipótolhatatlan kár Angliában kezdődött Medicis Lörincz' halála után 50 esztendőkkal. Az Universitások pusztán hagyattak, és azokban szokásban volt megtiszteltetések

és titulusok gyűlölségesekké lettek. Ekkor veszett el a' Glocesteri Herczegnek híres bibliothekája: a' régi kézírásokkal egész hajók megterheltettek, 's mázsánként adattattak el a' Flandriai fűszerszámos boltokba. Így tellyesedett be Horztzius jövendölése:

et unctus mitteris Herdam;

Sok más kézírások lábbelik' és asztali edények' tisztogatására forditattak; sok halhatatlan munkák e' szerint vagy elvesztek, vagy megcsonkultak.

A' régiek' napfényre jövése egy közös és egy magános revoluztiót okozott. Herczeg Geleazzo Maria Sforzának megölettetéséért igazságtalanság a' régieket vádolni, mert ezen gyilkosság két olyan fiatal emberek által követtetett el, a' kiknek meggyűladott agyvelejek Brutus példája nélkül semmit sem szűkölködött. A' régiek nem akadályoztatták az Anglus, Franczia és Spanyol Királyokat, hogy az első mesterséges Maximáknak követése, a' második a' főnemesség hatalmának eltörlése, a' harmadik a' nyomorult szent székek felállítása által határ nélkül uralkodó fejedelmekké ne lettek volna. De valahová azon régiek elhathattak, mindenütt elhintették első szikráit azon világosságnak, melly Europa szemét felnyitotta, 's mivel tartozik egyik ember a' másiknak vele általláttatta, 's a' melly nem engedi, hogy a' mi időnkben egy második Ayo-lin a' maga familiáját megenni kényszeríttessék, hogy egy Báró Geroldsdek a' Frankforti kalmárt éhel meghalassa, és hogy egy Báró Vaz jobbagyai hasát felmettzesse csupán azért, hogy láthassa miképp megy véghez az emberi testben az étkek' megemésztése.

Jóllehet a' régiek nem voltak jobbak , mint a' mi atyáink ; de az ő irók legfelségesebb virtusok' gyakorlására a' legfelségesebb ékesszóllással tanitattanak; a' helyett, hogy a' mi atyáink, olyan esetben voltak , mint a' haldokló Malherbd , a' ki egy papnak, midőn az ötödik paradicsom örömeinek igen silán rajzolásával akarta megtéríteni, ezt felelte , kérlek halgass , a' te sovány előadásod csömört okoz. Minden virtusok között, mellyet a' régiek példával és tanítással ajánlottak , az álhatatosság az , a' mellyet leginkább sürgetnek ; és valóban az Országok' nagysága a' katonák vitézsége , 's a' privátusok szerencséje egészen ezen virtuson fundáltatik , s minden köz társaságoknak és intézeteknek , mellyeket a' barbarusok az általok elfoglalt tartományokban felállítottak , közös hibájok az volt , hogy nem szabtak , 's nem követtek huzamosan és álhatatosan bizonyos meghatározott rendet.

Minden régiekből nyomos munkásság és szorgalomnak szeretete , 's halbatatlan dicsőségnek kívánása tündöklék ki ; 's ezen dicsőség a' nagy embereknek legmúltóbb jutalmok 's a' katonának legjobb , 's az Ország kincstárját legkevesebbé terhelő 'soldja. A' mi atyáink , más gondolkozás által vezéreltetvén , olyan idegen tartományokba jártak bűcsut , mellyeket föld'abroszokból sem esmertek , 's kettős harcra hívtak ki olyan lovagokat , a' kik előtttek esmeretlenek voltak , olyan dámáknak szép szemeiért , a' kiket soha sem láttak. De az emberi dolgoknak hosszas tapasztalása végre az ő indító okaiknak helytelenségét általláttatta ; 's azoknak minden erejét elvette.

Valami a' halandókat a' dicsőségesen győzésre, vagy félelem nélkül meghalásra lelkesítheti, valami erőt az ég és a' föld, az elmúltak tapasztalása, vagy a' jövődők reménye és félelme adhat, mind azzal bírni kell annak, a' ki hadakat viselni vagy országokat kormányozni akar. Következésképen valóságos érdemet szerzett magának a' Medicisek háza az által, hogy az újabbaknak szemeibe allította a' Filep ellen menydörgő Demosthenest, az Antonius számkivetéséért voksoló Marcus Tulliust, a' Mauritánai Király Aviovistus ügyét rontó Caesárt. A' minthogy nem sokára tanítványaik is lettek a' legnagyobb emberek; mert a' régiekből tanult vitéz bátorság által állította meg a' Farnesi Sándor a' nagy Henrik' győzödelmes seregeit, az által törte össze a' Nassani Móricz' Filep' igáját, az által ment be Essex Cadixba és Raloigh Pem' kikötő helyeibe, az által halt meg a' Lützei győzödelmes bajnok Epaminondas halálával és Querevec' meghódoltatója Gustav Adolphéval.

Ezen felséges virtusok a' régiek tanulásának legfőbb gyümölcsei. Az nem igaz, hogy az ő írásaik szabad köztársaságok felállítására vezetnének, megmutatják az ilyen társaságoknak jeles tulajdonságaikat is, de egyszer'smind töredékeny voltokat is; megtanítanak, hogy a' Demokratia hizelkedik ugyan a' népnek, de nem egyéb, hanem egy olyan hadi sereg, mellyben minden katona kapitány; hogy a' legjobb igazgatás az, melly okos gondolkodás' törvényein fundáltatván, 's az által erős lévén, sem a' polgárok' szabadságától, sem az ellen-

ség' ravaszságaitól nem fél, minthogy jó hadi seregek és jó törvények által védelmeztetik.

Egy másik különösebb revolutio, melly a' tudományok' újonnan születése után történt, még szembe tűnőbb képen a' régiek által okoztatott. Tudva vagyon, hogy csak a' Spanyol 's Helvetus hadi seregeket lehetett jóknak mondani, 's azokat is nem valamelly okos practika, hanem tartományaiknak fekvése, melly őket különös móddal kényszerítette a' Maurusok és Nemetek ellen hadakozni. Prosper Colonna, Olasz Országnak akkori Fabuisa és Machiavell Miklós, a' Florencziai szabad köztársaság' Secretáriusa a' régiekhez folyamodtak a' végre, hogy a' magok idejebeli katonai tudománynak 's mesterségnek fogyatkozásait, a' régi Róma leczkéje által megorvosolják. Minden nagy emberek közül Machiavell az a' kit legkevesebben értettek meg, 's legtöbbben rágalmaztak: hogy azért mivel a' Fejedelem tzimü munkát irta, a' hűségtelenségnek és kegyetlenségnek tanítója volna, azt csak az hiteti el, a' ki Redi Ferenczet a' mérgekről irt értekezéseért méreg keverőnek tarthatja. Még a' tudós pedántok azzal gyötrötték magokat, miképen kellyen holmi semmiségeket szép deáksággal ki fejezni, 's míg a' régieknek öltözeteikről, edényeikről, drága köveikről, társalkodásbéli szokásaikról és egyéb csekélységeikről vastag könyveket irtak, Machiavel Miklós, meglevén győződve, hogy az uralkodás mesterségét, a' mostani országos dolgokban való sok tapasztalásokra, a' régi történetek' szorgalmas olvasására kell fordulni, a' polgári és hadi igazgatásra nézve azt tette, a' mit ő utánna

Des-Cartes, a' természeti filosofiára nézve tett. Ő annak törvényeit nem speculatiókból álló álmokra, nem egy olyan társaságbéli kötésre, melly a' világon soha sem volt, hanem minden idők tapasztalásaira készítette. Látta hogy a' maga idejebéliek praxisa vagy cselekvésbeli módja e' részben nem jó volt; megmondotta ezt nekik, az ekkori igazgatás alkotmányának olcsárlása nélkül egy nagy elméjü ember természeti módjával és egy Római férfinak nyomos eszével. Az ő könyve Thucydides-sel együtt V-dik Károly Császárnak breviariuma lett la Naue francziára fordította, 's a' maga munkájának adta ki. I-ső Ferencz legiokat formált csak azzal a' külöbséggel, hogy azokat nem Rómaiakkal töltötte meg. Azomban mindenk kezdették általlatni a' Taktika Reformáltatásának szükséges voltát. Így készítetett el a' hadi mesterségnek mostani szerentsés Epochája. Moricz az Orániai Hercege, 's a' szövetséges Belgák fővezére nagy elméje segítségével keresztül hatván azon 1500 esztendőn, mellyek őket Caesartól elválasztották, öszo hasonlitotta a' régiek' fegyvereit az újakéval, 's attyok lett az új időbeli tudós vezéreknek. Az ő könyve és az ő viselt dolgai bizonyoságot tesznek, hogy a' régiek oskolájában neveltetett. E'képen hatottak a' régiek a' mi eszünkre, és a' mi hadiseregeinkre, ez volt a' Medicis Lőrincz bőkezűségének gyümölcse.

Ő olyan rejtve volt bányákkal esmerkedett meg, mellyek gazdagabbak sokféle kincsel Potos bányáinál; de azt kivévén, hogy egynéhány nagy emberek némelly gyémánt darabokat szedtek ki be-

lölök; a' többi kincs elhagyatva hever: a' tudósok legnagyobb része a' maga idejebeliekkel és hazájokkal esmeretlen lévén, nem irtak egyebet; hanem csak, vagy az oskolák, vagy az aszszonyok számára való könyveket. Több már negyedfél száz esztendeinél, hogy az első régi klasszikus író ki nyomtattatott, 's még csak Rómának és Athenének polgári alkotványát sem esmérték jól meg; a' közép időnek polgári állapota pedig még kevesebbé esmeretes előttünk, az azt világosító régiségek olly hozzá járulhatatlanok, mint a' Hesperidések kertjei, vagy az arany gyapju; az arról szöllő Historia nagy foliokból álló; izlés és ítélet nélkül öszve férczelt munkákkal mint meg annyi sántzokkal van körülvéve, mellyeknek rossz stilusa Cerberus' módjára elretten'i az olvasni akarókat. Innét van, hogy a' régiek annyi jót még nálunk nem tettek, a' mennyit tehetnének, és hogy az Ottók Hohenstaufenek és Luxemburgok századjabeli írókból még annyi politikai regulák nem tanúltattak, a' mennyit tanulni lehetne. Az országokat illető dolgokban semmi nem ártalmasabb, mint a' szokások' és törvények' eredeti lelkének nem esmerése: de a' Philosophusoknak könnyebb új igazgatások módját képzeletekben teremteni, mint a' régibbeket és most fenn állókat jól kitanulni. Az ő speculatióik, mint hogy a' tapasztalástól világosságot nem kölcsönöznek, nem érnek többet, mint Descartes' atomiái. Az illyen képzelt világok a' haza' szeretetét elrontják, az igaz historia mindenre alkalmatossá tesz, 's azt cselekszi, hogy semmitől sem félünk. De ezen hijánosságok onnét jönnek, hogy az illyen tudósok,

a' kik az országlás módjáról bölcsekednek, csak más és olyan tudósoktól tanulnak, a' kik országos hivatalokat soha sem viselnek, 's a' kik kevesebbé igyekeznek a' köz jót előmozdítani, mint a' könyv-árost, és magokat gazdagítani.

Mennél jobban elterjed a' régiek okos esmerete, annál jobban fogják minden jó polgárok a' hazások' polgári alkotmányát szeretni, minthogy látják, melly sok századok kívántatnak annak megállapításához, melly sok vérbe került annak felállítása, 's melly sok gonoszoknak elejek vétetett ez által.

Hirtelenkedés és indulatosság.

Hm! hm! már megintir? megint? de vallyon mit irhat a' fermegeg? Így tünöde magába Hervey-né Posonyban, szép ujjotskái között tsinossan forgatván egy levélkét, mellyet fia Urától tsak most kapott; a' ki 1809-ben mint Hadnagy indult ki születése helyéről. Hogy azt kedve szerint 's minél jobb izüen olvashassa, egy egy székre dűle le nyájas kénnyel, tsókra méltó szép lábatskáit mint valami tündér tüneménye a' familia tzímerével kinézett szép szőnyegre bájolva nyújtá ki; 's nyájasan mosolyogva töré fel a' sokat ígérő levélkét. De alig olvasá végig első lapját mula artzájáról az öröm, homlokát zivatar boritá, mejjét boszuság fojtván, ezt lehegő indulatossan: Mitsoda? Mi jut a' gyermek eszébe? — házasodni akar? — Jaj! mi lel —

hogyan vagyok. — Háni! Háni! — A' Nagyságos Asszony a' mostani el érzékenyült kényeskedéshez képest, tettetett ájulásba esik. A' remittő, illy nagy következésű levél foglalatja e' volt.

„Nagyon fog azon tsudálkozni Chère Mama, hogy illy hamar tudósítom állapotom felül; de annak igen természetes okai vagynak. Tsak gondolja kedves Mama! Küprisz az a' tsintalan fattyu kinzani kész természetét sehol nem akarja felejtetni, engem iffjú, de bátor hadi embert is megtámadni nem átallott; Isten tudja hogyan, kitsinke nyilával rajtam olly édes fájdalmu sebet ejtett, 's ez által egy olly nyájas teremtményhez lántzolt, a' melly szépsége, szeretetre méltósága által el ragadná a' kegyszüzekről is a' ki tett jutalmat; szive jóságára nézve nints hozzá hasonlitható. Sziveink egymásért teremtvödvén hamar megesmérték egymást, 's már úgy egygő olvadtak, hogy el választásokat ki állani nem lenne elég erőm. Annyi bizodalمام van kedves Asszony Anyámhoz, nem fogja szerentsémet akadályoztatni, 's véle való öszve kelésemhez, mellytől minden világi boldogságom függ, kegyes jóvá hagyását megnyerendem. Tsak látná Asszony Anyám azt a' nyájas 's mellette serény Angyali Emmát — ez a' jó lélek neve, ki nyílt karokkal vonná szívéhez. Szent Györgyi Dollár Kamarás Úrnak második magzatja, a' ki mint nemes szivűségére, mint más érdemeire nézve eléggé esmerős a' házban.“ —

A' levelet eddig olvasván elájult. A' kész szoba leány az első kiáltásra ide sietett, szagos szerek, dörzsölések, szóllítások által fel élesztette

Nagyságos Asszonyát, 's kinyiló szemei, egy nyájas tekintettel jutalmazák a' leánya iparkodását. Indulatoskodásának befejezéséül a' szerentsétlenséget jelentő levélkét hosszúságába öszve törte, zúzta író asztalának többi papiros kintsei közé dobá. Minekutánna fel lobbanásának tárgyát földre tette, elenyésztek minden további következései. Tsaknem minden indulatoskodóknak tulajdonsága az, bogy, ha az a' zivatar, melly tsekély felhőknek szaporodása által benne öszve gyűl, kidühösködte magát, szép napfényre derül. Ugy történt az itt szóban forgó Nagyságos Asszonnyal is. Tsendesen 's hevülés nélkül gondolkodott fia levelének foglalatra felett, mellynek következése a' lett; hogy fia' házasságát helybe hagyja, 's azt az atyafiságnak megjelenti; hogy fia' vissza jövetelével, ha ezen Mars közben tsak nem futtában történt házassági kötésben ha mi illetlenek látszanék, elhárítódjék.

Az annyira magasztalt bájoló Menyaszszony története ez. Mars közben a' Hadnagy Úr egy derék faluba quártéloztatott. Ha már annak gyönyörű vidéke, a' melly akkor tsak zuzós téli köntösben hevert, magára vonta a' vig természetű Hadnagnak figyelmét 's ötet öröm érzésekre gerjesztette; annál inkább megnyerte a' Földes Uraság az ő szivét, a' kihez szállíttatott.

A' házigazda, a' ki hajdan katona vólt, elejbe menvén barátságossan fogadta, 's minden tisztelettel viseltetett eránta. Nem tsuda, ha a' szép szerezetre méltó 's vig kedvű Hadnagy, kinek jó nevelése lévén a' véle bánást érdeme szerint tudta betsülni, itt óhajtott körébe érzette magát! Sokat enyelgett

a' ház' kedves gyermekeivel, különösen eggy hat esztendőös Kisaszszonykával, a' kit öszve tsókolván tréfábul azt fogadta néki, hogy elveszi, 's utóbb tsak kedves mátkájának hivta. Utjok Lintzen men-
vén keresztül, onnét irá a' tudva lévő levélkét, mellyre mi adott okot el gondolhatni 's láttuk kö-
vetkezéseit. A' levélnek más lapján, de a' mellyet fel lobbant anyja, mérgében nem olvasott, így folytatá irását: „tsak a' kár, hogy kedves mátkám még tsak hat esztendőös — 's a' t.

Utóbb, a' midőn az egész atyafiság öszve gyült, a' fiának házasulandó szándékát azoknak tudtokra akarta volna adni, annak levele el olvasásával kezdete a' nyilatkoztatást, végig menvén azon, most vevé észre, hogy fia Ura véle tréfálni méltóztatott. Mintha felhőkből szakadt volna le, olly pirulva álla rokonyai között, 's mosolygásokat békével kellett tünie. — Hirtelenkedését, 's indulatosságát ez időtül fogva el hagyta.

Rómának régi 's mostani düledékei.

A' düledékek ditső emlékjelek a' természetben; szomorú azoknak tekintete, mohosult maradványok képe azon múlt időknek, mellyek soha többé vissza nem térnek. Számos írók le irák Rómának düledékeit, sok rajzolóknak le rajzolák azokat. Én tsak ujjabb omladékait szándékozom elől adni, mellyek az utazóknak szemeiket 's képzeleteiket ezen Classicus földön most foglalják el.

Se a Coliseum, se a Capitolium felül nem akarok szóllani. Róma, melly századokig ült a'
di-

életsösségnek magas poltzán, melly rendeltetésének végehez láttatik közelíteni, már most tsak álmélkodásra 's tiszteletre méltó düledék; ennek közön-ségessen le irni képét az én fel tetelem. Azon bús érzéseknek elől adásában határozódik, kivánságom, mellyeket annak szomorú tekéntete gerjesztett ben-nem, ez által azokat talám másokkal is közölhe-tem. Nagyon kétséges, ha azon pusztulásra jutó tárgyat, melly Róma Városának falai között terjed, méltóképpen elől tudom e' adni, az emberi nyelv, 's akármí melj szomorúság arra elégtelen. A' ha-lottak nagy Ünnepehez hasonló az, mellyet tsak a' kietlen pusztának zúdulása, 's a' Tiberis folyó hul-lámai illhetnek méltóképpen.

1791-dik évben voltam Rómában. A' Város' népessége akkor százhatvanhat ezer lélekből állott, nevezetes volt az időben a' kotsik lovak szépségé-ben 's inasok számában a' kény szeretet. A' külföl-di, sok nagy házakban barátságossan fogadtatott, minden nágy 's gazdag várost mutatott. Most ugyan azon uton jöttem; a' kotsis 's lovak helyett ketske 's öhör tsordákat, fél szilaj lovakat láttam barna képü pásztorok által haza kísérni. Köpönyeg-jekbe burkozva, kezekbe dárdát vivén Tatárokhoz voltak hasonlók. A' sok nyájtól indított por tölté ei a' levegőt.

A' pásztorok, nyájaikkal minden estve a' vá-ros falán belül keresnek a' pusztító rossz levegő el-len magoknak menedék helyet. Többnyire ezen vándorló pásztorok foglalják el a' paloták' udvarait, valamint a' népesség fogy, mind inkább a' város középpontja felé tódulnak a' lakosok a' rossz levegő

elől. A' Nép kapuját, (porta populi) a' Quirinál kerületét a' Szent Háromság dombját, a' Tiberis tulsó partját elhagyták előbbi lakosaik, 's föld mivelők telepedtek oda. Rómának népessége száz ezerre szállott, 's ezeknek száma között több mind tízezer szőlő mivesekből, pásztorokból 's kertészekből áll. A' városnak kijebb eső részei falukká változtak, 's földmivesek foglalták el; kiket a' megromlott levegő előbbi lakhelyeikből elidegenített.

Illy rövid huszonkét évek le folyta alatt, ezen rendkívül való néptelenedés tsak nem hallatlan; hogy az utolsó húsz esztendőekben történt political változásoknak arra nagy bé folyások vólt, az tagadhatatlan; de fő okát még is Rómának tulajdon környül állásaiban, különösen pedig a' rossz levegő mérgében kell keresni. Ezen tsapás évenként tovább terjed; minden esztendőben több útzákat emészt a' város külső részeiben, minden esztendőben mérgesebb lesz terjedése, mivel fogynak az akadályok, mellyeket a' népesség ellene tehetne. Minél jobban fogy a' lélek szám, annál inkább szaporodnak az áldozatok, minden halotti tsendéttés, több haldoklóknak hirdeti kimúlásukat.

Igen hihető közel vagyunk a' történetek azon időpontjához, mellyben a' városoknak ezen Királynéja hajdani fénnjétől butszuk; és tsak ditső neve marad fent emlékken, mellyet századok sem emésztének meg. Valamint Volterrában, úgy Rómában is idővel tsak az emlék oszlopok, a' paloták dűledékeinek minden időbéli sokasága leszen látható. A' roppant épületek folyosóin, 's boltozatjaiban szőlő mivesek, pásztorok fogják magokat megvon-

ni. Senki nem fog Evander barlangjához vándorolni, mivel az alatsónságából ki fogja magát emelni, hogy a' körülötte lévő porseregen uralkodhassék. E' lesz Róma történeteinek vége, melly az ő véle vetekedő többi társait sokkal fellül élte, de Athéne és Persepolis sorsára jut bizonyosan ő is, mert minden a' mit emberi kéz épít romlandó és el enyész.

A' pusztulásnak billyegét viselik Rómának már minden részei. Mivel sokkal több a' hajlék mint a' lakó, senki tulajdon épületjeit nem nyitgatja; ha öszve dül máshol jobbat választ. Senki egy ajtónak, házfedélnek, gráditsnak javításáról nem gondolkodik, ha öszve omlanak, ott maradnak a' hová történetből estek. Így sok Hlastromoknak csak düledékeny falai látszanak; sok paloták már nem lakhatók, 's nem őrzik kapusok. A' városnak ill' el hagyattatása, 's vad népnek benne megfészkelődése, melly nyájával tölti el az utcákat, a' pusztulásnak tagadhatatlan jeleire, öszve omlásra mutat.

Azomba valamint a' magános épületek öszve omlásának senki ellent nem áll; a' régiség maradványai, mellyeket az idő eddig megkéméllett, annál nagyobb szorgalommal oltalmaztatnak. A' felsőség jól ki gondolt plánummal rendel el mindent, a' mit a' köpor el borított ki ásattatik, több régiségek illő renddel állítatnak öszve, hogy azoknak tekéntete ditső méltósággal tűnjék szembe.

Már a' Capitolium, Béketemplom, Coliseum, 's Tiberis part' környékén minden újabb épületek le rontattak, számos kunyhók, falak, mellyek a'

Palatin domboldalát fedték, szélyt hanyattak. Ezen térség két sor fákkal keréttetik körül, 's egy igen nevezetes sétálló helyé változtatik. A' régi templomok, 's gyözüdelmi kapuk maradványi, zöld pázsit, 's virágzó berkek közt fognak állani. Egy Angoly kert nevelödik itt, mellyet a' Palatin és Aventin halmai, 's a' Capitol és Coliscum düledékei fognak ditsöíteni.

E' gondolat szint olly szerentsés mint szép. Az emberek századjainak düledékit méltóbban ditsöíteni nem lehetett volna. Egy estvémet a' Farnézi kertekben töltvén, érzettem ezen elme rajzolatnak méltóságát. Egy tsendes komoly uton ballagtam fel a' Livia fördöböl a' halom tetejére, mellyről láttam mint merült láng hullámokból a' mennyezet allja. Nem vólt ez a' nap le menténél egyéb, de felségessen nyugova az le e' nap' estvéjén. Róma végső napjainak ünnepest láttatott illeni. Tráján árnyéka hosszan nyult el magos oszlopáról az el pusztult környékre, mintha azzal maradványait védni akarta volna.

Ha azon nagy és szép szándék tiszteletet mutat is a' régiség eránt, az tsak maradványaira terjedő hódolásnak nézettethetik, mellynek Róma jelenvaló társasági állapotjára semmi befolyása nintsen. Minden a' mult idökbül szármozottnak láttatik; ujj semmi nem épül. Hiki el éli azt a' mie van, mintha valami elölérzés minden ujjnak kezdésétöl rettentené. A' társasági életnek ezen meg tsüggedése pusztulásra vezéröl ut, melly minden iparkodást, minden teremtlő munkásságot el lankaszt. Művészek, mester emberek munkájok

nem lévén el tűnnek. A' népnek munkás tagjai naponként fogynak; valamint az emésztő sereg kevesül, el semmisedik a' termesztő tsapat.

Róma Városában az életnek minden nemei leg óltsóbbak. A' mi száz hatvanhat ezer léleknek kívántatott, az most száz ezer között oszlik el. Ezen oltsóságnak a' nép szaporodását kellene ezközlteni, mivel az által sokan oda vonattatnak; hihető is, hogy a' Város' közepefelé fészket vertt tulajdonosokból álló nép még soká fent fogja magát tartani, 's a' megromlott levegő mérgének tovább is ellent áll; Rómának többi részei azomban a' mindent meg emésztő idő viszontagságinak lévén ált engedve, nagy halom omladékká válik a' sivatag pusztá közepén.

Hülönössen szembe tün e' szomorú tárgy, ha a' Városnak régen oda hagyott részein megy keresztül a' visgállódó; ha a' városnak faluvá változását, ha az oszlopok sorát 's öszve dült falak hálmaait látja. Egy már elpusztult Hlastromnak kertjéből nézém egy estve végig a' Coliseum 's Béketemplom környékét; azon völgyön fügöttek szemeim, melly a' Palatin hatalmát a' Caeliusétól választja. Láttam a' völgy végén Constantin győzöldelmi boltját, és az úgy nevezett Szent tetat. A' Tsászárok' halma tetején az Afrikai követ nevü pálmafa emelkedett fel, mint Róma ditsösségének végső győzödelem jele, a' kékellő égfelé terjesztvén ágait; az által ellenben lévő hatalmon pedig egy sor tziprus, ugyan azon ditsőséget gyászolni láttatott, mint valami fátyol úgy nyula el a' mennyezet allján.

Nem tudom el találtam e, azon bus érzések előadását, mellyeket a' hajdani híres Rómának mostani állapota gerjeszt az emberi szívben; mint közelít a' városok ezen leg híresebbje a' nézőnek szeme láttára a' romlandóság' küszöbéhez. A' világ' történetei emlékeznek ugyan elég ilyen példákrol; de a' mi időnkben, midőn minden épül nagy lehet almedködásunk látni, mint rontja azt az idő, minden ellen állás nélkül. A' mi Rómának utóbbi idejét nevezetessé teszi különösen az, hogy már gyermekségünkben megismerkedtünk annak böltsőjével; Aeneással léptünk Latium' földére; Numával Egeria forrásához közelítettünk, 's oda építettünk Vestának Templomot; Scipio a' Capitoliumba vezetett. Majd valaha a' Vesta temploma és a' Capitolium, Jupiter Oszlopai és Szent Péter remeke az idők' folyta által öszvezavartatván, düledékeik tsak fellül írásaik által lesznek esmérhetők, ezek szolgálhatnak a' jövendő időben vezetékül annak megismerésére, mellyik emlék jel az, mellyet Antonin emelt Faustinának, és mellyik az, mellyet a' Kereszténység szentelt az örökké való Istennek.

A' VILÁG' NÉGY KORA.

Elsőben a' földön az arany időnek
Tavasza virított, melly minden intőnek
Serkentése 's törvény nélkül önként tette
Azt, a' mire hűség 's igazság vezette.

Nem látott a' szép kor büntetést 's félelmet,
Nem kért bűnös sereg bírótól kegyelmet;
Nem kellett feddődést vésni réz táblára,
Hiki bátorságban hagyatott magára.

Nagy szálfak, hogy meszsze külföldet lássanak,
Hegyekről levágva vizen nem úsztanak;
Egy halandónak sem terjedtt esmérete
Meszszebbre, mint Honynya' keskeny kerülete.

Várokat mély árkok körül nem sántzoltak,
Trombita, hadi kürt, sisak, kard nem vóltak;
'S a' népek, nem lévén szükség vitézekre,
Békességben éltek, hagyatva kényekre.

A' föld, mellytől adót senki nem fizetett,
Mellyet ásó, kapa, 's eke nem sebhettett,
Mindent maga termett lakosi' számára,
Hik a' természetnek halgatván szavára,

Azzal, a' mi önként nőtt, megelégedtek,
Barna kökényt, 's piros somot, 's epret szedtek,
'S vad szedert bokrok között, ha fértek hozzája,
'S makkot, ha hullatott Zeusz' terebély fája.

Szüntelen tavasz vólt. Lágy lengedezéssel
Nyájaskodó szellők, vidám enyelgéssel
Olyan virágokat, nem szüntek tsókolni,
Mellyek dajka nélkül tudtanak bájolni.

Gabonát is a' föld munka nélkül hozott,
'S minden hasznos magot ingyen százszorozott.
Méz tserfákról hullott Istenek nektárja
'S a' téj patakonként folyt, mint a' viz árja.

Mihelyt vén Saturnust Tartarus homálya
Bényelte, 's Jupiter lett a' föld' Királya,
Ezüst faj támadott, melly az arannyal már
Fel nem értt, a' réznél ha betsesbb vólt is bár.

Jupiter az örök tavasztól még fosztván,
'S négy külön részekre az esztendőt osztván,
Adott, hogy vegyítné búval az életet,
Télt, nyárt, változó őszt, 's rövid kikeletet.

Ekkor kezdett mindent a' hévség aszalni,
'S függő jég tsapokat hideg szél fagylalni.
Most kerestek, futván a' fergeteg elől,
Emberek védelmet házaikon belől.

Házaik majd bokrok, majd barlangok voltak,
Majd karókból holmi kunyhót palánkoltak.
Most fogtak először ökröket igába;
Most temették Céres magvát barándákba.

Tovább a' harmadik réz-faj következett,
Melly vad szívvel bírván, hadra fegyverkezett.
De még nem mérészlett vétkezni kényére.
Béfejezésül jött a' vas kor végtére.

Ezen alaton értz' gyászos idejében
El-áradt a' vétek egész erejében;
Elfutott a' Hűség, Szemérem, 's Igazság,
Mellyeknek helyébe, rút fortély, ravaszság,

Tsalárd ész, álnok szív, vad erőszak tsuszott,
'S nyerekedés, a' melly torkig bűnben úszott.
A' hajós még soha sem próbált szelekre
Bizott vitorlakkal kelt a' tengerekre;

'S a' fák, mellyek soká henyéltek hegyeken,
Délzegen lebegtek szokatlan vizeken.
A' földet is, mellyet az előtt mindenek
Mint a' napfényt, 's eget közösnek néztenek,

A' mérő lántz hosszú megyékkel jelelte,
'S gondosan, ki mennyit birjon, elrendelte.
Nem is tsak gabonát 's élelmet ároltak
A' gazdag telektől, kik urai voltak:

Hanem a' földnek is lementek gyomrába,
'S azt, a' mit az rejtett Styx' szomszédságába,
Hogy magok magokra vetnének bilintset,
Hiásták a' minden gonoszt szülő kintset.

Igy a' kártékony vas, 's az annál is több kárt
Tevő arany, 's a' mi mind a' keztővel árt,
A' háború magát mindenütt mutatta,
'S a' fegyvert vérengző kézzel tsattogtatta.

Ettől fogva kiki tsupa prédából élt;
Barát barátjától, ipa vejétől félt.
A' hív testvérek is ritkaságok lettek,
Férj, 's feleség egymás' vesztére siettek.

Vad mostohák mérget kezdtek zagyvítani
Szokássá vált attya' éltét hosszszallani:
Nem volt már jámborság, száz bűn szült több
száz bűnt,
Míg a' földről végkép' Astraea is eltűnt.

L O R D D A L T O N .

Lord Dáltonnak egyetlen egy fia volt jövedő örököse nagy birtokának, az attya semmit sem kéméllett fiának illendően való felnevelésében, 's ez egynehány esztendőök után egy Főangolnak minden tökéletességeivel díszeskedett. Vakmerő lovag, derék vadász, gyakorlott és bátor öklelő, közepszerű tántzos volt; anyanyelvét olly hibásan beszéllette, a' mint az ember azt a' nyelvet beszél, mellynek réguláit nem tudja, 's

frantziáúl az Anglusok' szállásmódja szerint úgy, hogy ezerek között alig találta ki egy, mellyik nyelven fejezte ki magát az ifjú Dálon. Nagy Britanniában egy versentfutás sem volt, a' mellyet meg nem látogatott, 's a' dobzódásban a' leg erősebb boriszákkal is helyt állott. Ezt tartották máskor, valamint most is, egy Főangol tökéletes nevelésének.

Dálon már húsz esztendő s volt, 's attya szükségesnek tartotta őtet még egynehány esztendeig a' szárazon utazni küldeni, hogy a' világot lássa, esmérni tanulja, 's magát egészen kipallérozza. Az attya ajánló leveleket szerzett néki az első házakhoz minden nagy városokban, hogy külsőországi mulatását annál kellemetesebbé 's épületesebbé tehesse. Bétsben, a' mellyet meglátogatott * * * Hertzegnek is ajánltatott. Alig szállott ki a' Császári város első vendégfogadói közül egyben, a' midőn ajánlóleveleit is körülküldözte, 's a' Hertzeg a' következő délre mingyárt ebédre hívatta.

Az ifjú Angol a' leg pompásabb módra öltözködött, kotsira ült, 's a' Hertzeghez ment. Az elfogadási complimentek után az asztalhoz mentek. Mindenik leült 's a' * * * Hertzegnél szokásban volt a' vendégeknek elejébe az abroszra a' készen álló boroknak feljegyzését feltenni, hogy mindenik tetszése szerint választhasson. Lord Dálon-is ilyen feljegyzést talált tányérjánál; de mivel olvasni nem tudta, az asztal alá dobta. Eggyik tál étel után a' másikat vitték fel, minden vendégek bort kaptak, tsak az Angol

nem, mivel nem kért. A' legkiválogatottabb ételek következtek több fogásokban, — Dálton mindenből nagy kívánsággal evett, de nem volt mit inni néki, 's a' szomjúság nem kevésbé kínoztta. Végre az asztaltól felkeltek; mindenik vendég magát ajánlotta 's haza kotsizott. Alig ért Dálton szobájába, azonnal erős kólika jött reá; tsengetett 's kínlódva kért segítséget. A' vendégfogadónak egy szolgálatra rendelt személye megjelent. Angol és frantziából való keverékben fejezte ki kívánságát, de a' szolgálatra rendelt személy nem értette, végre annyit még is megértett, hogy a' Mylord beteg 's orvost kíván.

Ezt elhozták D * * * volt az a' ki * * * Hertzegnek is házi orvosa volt. A' szenvedő elbeszélte néki nyavalyáját, 's azt mondotta, hogy az hihetőképben a' vatsorától származott, a' mellynél is igen sokat és külömbfélélet evett, de egy tseppet sem kapott inni.

Az orvos mindjárt kitalálta a' rosznak okát, valamit rendelt néki orvosságul, és a' beteg egy-néhány óráknak eltölte után friss és egészséges lett. Ezen tévedés olly tréfásnak tetszett D * * * nak, hogy ezt a' Hertzegnek a' következő reggel szokott látogatásánál elbeszéllette. A' Hertzeg nevetett, 's azonnal megparantsolta udvarnokjának, hogy az ifjú Angolt ebédre hívna, 's az inasokat megtaníttaná, az idegennék kérés nélkül is bort adni.

Dálton el fogadta a' hívást 's ismét megjelent az ebédnél. Leültek, 's alig adattatott a' leves körül, midőn egy inas az Angolnak poharát

borral tele töltötte. Lord Dálon azt gondolta, hogy ezen alkalmatosságot az ivásra nem kellené neki elmúlni hagyni, — tehát a bort felöntötte.

Azomban egy más Inas már el vette tányérját a' levessel együtt. A' második, harmadik, negyedik 's a' t. étel következett. Mindeniknél szorgalmasan töltöttek poharába, de mihelyt a' poharat szájához vitte, egy más inas azonnal elvonta előle a' még meg sem illetett étet. Lord Dálon ugyan mindég ivott, de semmit sem kapott enni 's az asztaltól meglehetősen ittason kelt fel. A' kotsijára tették, 's innét eszén kívül az ágyába vitték, a' hol részegségét a' következő reggelig kialudta.

Ekkor íróasztalához ült 's tudósította attyát ezen útazása' rendkívül való történetéről. Levelét a' következő szókkal fejezte be: Bétsben igen jól eszik és iszik az ember, hanem az nem szép szokás, hogy midőn az ember vendégül hívattatik, először enni kap, inni pedig csak aztán huszonnégyszáz óra múlva. Mi Angolok ebben még is sokkal tovább vagyunk mint a' Németek, mi mind az ételt, mind az italt egyszerre adjuk.

A' RÓMAIAK' GAZDAGSÁGA.

Hogy a' Rómaiak gazdagságát egy tekintettel lehessen látni, egy Német Tüdős ezen tárgyat a' következő tabellában terjesztette elő:

A. Azon pénzbéli gazdagságnak számbavétele, mellyre Róma a' Puniai háború' végétül fogva Aegyiptom meghódoltatásáig 270. esztendőök alatt rendkívül való módon tett szert.

I. Aranyból és ezüsből álló zsákmány, melly a' győzödelmi pompák alkalmatosságával a' városban szélllyel hordoztatott, 's azután az Ország' kintstárjába tétetett.

1. Huszonkét nem szinte legfényesebb triumfálásokból a' második Puniai hadnak végződésétől fogva a' Macedonai Perseusnak meggyőzöttetéséig ment-be Livius bizonyysága szerént az Ország kintstárába 551,940 font ezüst, minden fontot 84 dénárban, 's minden dénárt egy huszasban, vagy mintegy hataranyban számlálván tesz

Tallér ezüstben . . . 12,000,000

Továbbá 15,062 font arany, minden fontot 240 tallérban számlálván,

tesz 5,000,000

Ezekhez járult hét vagy nyolcz millió dénár és egyéb pénz, tesz . 5,000,000

2. A' következő nevezetes triumfokból:

a. Az idősebbik Afrikai Scipio vitt Karthágóból 155,000 font ezüstet,

tesz 2,500,000

b. A' testvére L. Scipio Asiaticus vitt a' Nagy Antiochustól Livius szerént 148,664 font ezüstet, tesz .

2,790,000

Továbbá 1024 font aranyat, tesz 250,000

Azonkívül kész pénzben össze-
ségesen

900,000

A' tulsó oldalon volt		24,240,000
c. Manlius Vulsó Gallograeciá-		
ból vitt 220,000 font ezüstet, tesz .	5,800,000	
Azonkívül aranyban és készpénz-		
ben	500,000	
d. T. Quintus Flaminius Filep-		
től Macedoniai Hirálytól vitt el 18,000		
font ezüstet, 5714 font aranyat, tesz		
összeségessen	1,000,000	
e. Paulus Aemilius Perseus Ki-		
rálytól, vitt el a' Hirályi kintstárból		
egyébb drágaságokon kívül . . .	12,500,000	
Azonkívül más pénzben és drága-		
ságokban 5715 font aranyat, 45,270		
font ezüstet és 14,514 Filep aranyokat.		
f. Cátó Spanyol Országból vitt el	1,000,000	
g. Sylla Mithridatestől . . .	5,500,000	
h. Pompejus Ásiából triumfi pom-		
pában hazaméntekor, azonkívül a' mit		
a' Katonák kaptak, vitt . . .	25,000,000	
i. Julius Caesar Gálliaiból 65,000		
talentomot, egy talentomot 1,250 tal-		
lérjával számlálván, tesz . . .	80,000,000	
k. Octavianus Augustus Cleopá-		
trától vitt-el 16,000 font aranyat, tesz	6,240,000	

Az egész Summa tesz 159,580,000

Hövetkezésésképpen tsak maga az is, a' mit bizonyosan és név szerént tudunk 160,000,000 tetz. Ehez nintsen hozzá számlálva 1.) az a' temérdek zsákmány, a' melly p. o. az elpusztított Carthágóból, Corintusból és Lucullus által Ásiából el-

hurtzoltatott. 2.) A' hadivezéreknék és katonák-
nak jutott pénz, a' mit számbavenni lehetetlen,
's a' mit részből már tsak Lucullus pompázásából
is lehet képzelní. 3.) A' drágaságok és mestersé-
gi művek, mellyeket legalább-is 200,000,000ra
lehet betsülni.

II. Egyébb rendkívül való jövedelmek, p. o.

1. A' második Puniai háborúra fordított költsé-
geknek megtérítése 10,000 Euboeai talentomokban,
minden talentomot 4000 denár-ra számlálván, tesz

Tallér ezüstben . . . 8,000,000

2. Macedoniai Filep 1000 Atticai
talentomot fizetett, egy talentomot
6000 denár-ra számlálván, tesz . 1,250,000

3. A' Nagy Antiochus fizetett
15,000 Euboeai talentomot, tesz . 12,500,000

4. Mithridates fizetett 2000 ta-
lentomot, tesz 2,500,000

5. Ptolomaeus Nothusnak Cyprusi
öröksége 7,000 talentom, tesz . . 8,750,000

6. Tigranes fizetett 6,000 talen-
tomot, tesz 7,500,000

7. A' Jerusálemi templomnak ki-
raboltatása Crassus által, tesz . . 12,500,000

Az egész Summa tesz 55,000,000

De itt sinsenek számbavéve az Attalustól
Pergamusból elvitt kintsek, mellyek többre men-
tek 100,000,000 tallér-nál; továbbá Syllának, Cas-
siusnak, Antoniusnak s. t. Sartzolásai. Azomban,
ha ezen Summák nem számláltatnak-is, még is,
a' mint a' mondattakból ki tetszik többre megy

200,000,000 tallérnál az a' mit Róma más országokból rendkívül való módon kapott. A' Római birodalom egyéb rendkívül való jövedelmeihez tartoznak még

1. Azon summák, mellyeket tsak nem minden Római Fő tisztviselő a' provintziákból a' birodalom számára kipréselt.

2. Azon summák, mellyeket a' Római képviselők a' provintziákból törvényesen megkiváhattak.

3. Az el-foglalt tartományokból járó rendes adóknak rendkívül öregbedése. — Mindent összevéve a' Római köztársaság tsak nem számlálhatatlan kintsel birt.

B. A' köztársaság kintstárjában találtató készpénz. Ennek számát minden figyelmes vizsgálódás után sem lehet egészen meghatározni; de annyit általjában tökéletes bizonyossággal lehet állítani, hogy vólt a' kintstárban.

1. A' harmadik Puniai háború előtt hét esztendőkkel 227 font arany és 992,585 font ezüst;

2. A' Marsusokkal folytatott háború kezdetekor 846 font arany.

3. Az elégettetett Hapitólumból vitt el az ifjú Márius Praenestébe, a' mit Sylla Rómába ismét vissza vitt: 15,000 font aranyát, 7,000 font ezüstet.

4. Pompéjusnak Rómából kiűzöttetése után, vett-ki Julius Caesar a' kintstárból 15,000 font aranyat; 55,000 font ezüstet és 40,000,000 sezsztettzéket, követekezésképpen összeségessen 7000,000 tallérokat.

Plinius azt mondja, hogy az Ország kintstárja ez előtt, még soha sem volt olyan gazdag, mint ekkor. E' szerint ellehet mondani, hogy utóbb sem volt; kivéven Tibérius alatt, a' ki Cajusnak, az utánna következett Tsászárnak 152,000,000 tallért hagyott.

A' szabadság haldoklásakor és az első Tsászárok alatt a' kintstár gazdagsága nem igen különbözött attól, mellyet most leirtunk 's fellehet tenni, hogy mikor a' szabadság elenyészett, volt Róma Városában 590—800,000,000 tallér kész pénz. Azonban a' szerentse javajrendkívül egyenetlenül voltak kiosztva; egynéhányan usztak a' bőségben, 's ezerek éhel holtak meg.

C. Példák némelly Privátusok gazdagságáról.

Sylla előtt Rómában kevés gazdagok voltak. Ő vele kezdődött a' veszendő ditsőség ideje. Melly sok kintsel birt légyen Sylla azt a' fellyebb írt jegyzésekből lehet gondolni; azomban ő még sokkal fellyül haladtatott. M. Seaurus, az ő mostoha fia, Aedilis korában tsak kevés időre építtetett egy theatrumot, hogy abban játékokat tartathasson. Ezen épületről így ír Meiners: „Háromszáz hatvan márvány oszlopokon nyugodott, mellyek közül a' legkissebbek harmintz nyoltz lábnyi magasságuk voltak. Három emelete volt, mellyeknek egyike márvánnyal, másika üveggel, harmadika pedig hihetőképén drága szőnyegekkel volt padimentomozva. Az oldalai drága festett képekkel, három ezer szobrokkal és egyéb drágaságokkal ékeskedtek, mellyeknek olly nagy betse volt, hogy tsak azon felesleg való maradványok-

ból, mellyeket rabszolgái a' Tuskulánumi jószágára vittek, 's ott boszuságból meggyújtottak, mintegy hat millió tallerra menő kárt vallott, 80,000 nézők könnyen elfértek ezen játék szinben, " 's ezen épület tsak kevés időre volt készítve.

Melly igen nagy pompát üzött légyen Lucullus, az tudva vagyon. Midőn egy barátja a' theátrumi játszók' számára töle száz öltözet ruhát kért költsön, ő ötezer öltözetet adott. Asztalára kimondhatatlan sokat költött, 's tsak halasztavai-is szörnyű nagy summákba kerültek; a' honnét ötöt Pompejus Római Xerxesnek nevezte.

Egy bizonyos Paulus Aemilius egyébről semmiről sem esméretes, hanem tsak arról, hogy egy olyan oszlopos 's boltozatos sétályó helyet építtetett, melly három millió tallérba került.

Cn. Pompejus Magnus, a' ki fekvő fundusokban sok milliókat érő birtokot hagyott, tsak épület gyanánt is egy templomhoz egy olyan játék szint ragasztott, mellyben negyven ezer nézők számára voltak ülőhelyek készítve. 'S ezen theátrumot egy szabadon bortsátott szolgája birta árendában.

Julius Caesar adósságai tizenkét millió tallerra mentek. Azon játékok' alkalmatosságával, mellyeket Aedilis korában az attya' eltemettetésekor a' nép' kedvéért tartatott, minden eszközök, szerszámok és készülétek ezüstből voltak. Antonius pedig az egész játék szint, mellyben t. i. ő adatott játékokat megezüstöztette.

A' szabad köztársaság' idejében Sylla után M. Licinius Crassus volt a' leggazdagabb ember; ennek fundusai többet értek 10,000,000 tallérnál; rabszolgái egész egy hadisereget formáltak, 's azok között mindenféle mesteremberek és művészek találtattak. Egész értéke legalább is állott 15,000,000 tallérból.

Egy Claudius Isiodorus nevű Római közpolgárnak testamentomában az foglaltatott, hogy ez az ember, jóllehet a' polgári háborúban szörnyű sok veszteséget szenvedett, mégis négy ezer egy száz tizenhat rabszolgákat, három ezer hatszáz pár ökröket, két száz ötven ezer darab egyéb marhát, és mint egy három millió kész pénzt hagyott maga után. Tsupán eltemettetésére 50,000 tallért rendelt.

Apiciusnak egy híres korhelynek az értéke mintegy 5,000 tallerra ment. Egykor értékének egy ujjabbi rendbeszedésekor az tétzvéni, hogy az említett summának tsak mind egy tized része volt meg, annyira megilletődött, hogy bujában magát megölte.

Agrippa, Augustusnak mostoha fia, temérdek summákat elköltött, mellyeknek nagyobb részét tsatornák' tsináltatására fordította. Hét száz viztartó helyeket, száz öt ugró-kutakat tsináltatott; 's az általa épített kastélok száma száz ötvenre ment, mellyeket háromszáz részszerint márványból faragott, részszerint rézből öntött képek, és négyszáz márvány oszlopok ékesítettek.

Az új időben sem ritkák a' nagy gazdagság példái. Amerika feltalálásától fogva Spanyol Or-

szág a' földnek ezen részéből talán többet kapott
öt ezer milliom tallérnál aranyban és ezüstben.
Portugália is kapott ezer milliomot.

Belgium száz Esztendő alatt a' Napkeleti Indiabéli kereskedés által 1,620,000,000 forintot nyert.
Az a' kints, mellyet a' napnyugoti Indiabéli társaság a' Spanyoloktól elprédált, nem volt kevesebb, mint a' mit a' Rómaiak Macedóniából elvittek. Heim Péter 1628-ban egyszerre tizenket-
tődfél milliom forintot érő zsákmányt kapott a' Spanyoloktól. Schach Nadir Hindostánból egyetlenegy táborozás' alkalmatosságával hét száz milliom tallért hurtzolt ki; 's Anglia Lord Clivé idejétől fogva hét vagy nyoltz millió tallérokat, vagy némellyek szerint font Sterlingeget húzott Napkeleti Indiából.

A' KESERGŐ THYRZIS.

Pásztori Költemény.

Langyos szép éj volt. Kiesen fénylett le világa
A' tellyes holdnak: Sűrű tsillagzatok égtek
A' menny' kék boltján. Mély' tsendben halgata
minden
A' bódog nyugalom kényét izlelte az alvás'
Harjai közt kiki. Csak Thyrsis nem lelheté kívánt
Enyhülést. Ázó szemeit nem zárta le semmi
Jótévő álom. Mindenkor csak Chloe rémlett
Ájult lelke előtt. Chloe, kit kiszakasza öléből
A' végzés, örök éj nyelvén bé élte' világát.

Éleszté keserű gyötrelmit az éjeli mély csend.
'S kénytetvén egy titkos erő minduntalan' elhúnyt
Hedvese' sírjához, felkél fekvése' helyéről.
'S andalgólag ögyelg oda, hol keseredve ledölvén,
A' Sir' halmának hantját könnyekkel itatja.
Majd szívenyhítő hangokba kiönti keservét.
A' szép néma vidék résztvéve figyelmez, az ébredt
Lenge Zephyrkék szárnyaikat leeresztve fülelnek.
'S a' bús hangzatokat búsan nyögi vissza az echo:
„Oh Chloe!“ — így eped ő — „te szelíd ne-
med' egykori fénye,
Oh kedves! ki valál létemnek lelke, 's ki nem rég?
A' szépek' koszorújában mint rózsza virítál.
Melly könnyörületlen végzés ragadott ki ölemből?
Éltednek csak alig kezdett még nyilni tavassza,
'S már e' csendes sír' fenekén örök altodat alszod.
Ah, már itt hamvadsz, a' föld itt nyelte el ékét!
Nem látom többé kiesülve virágzani barna
Víg szemeidben ezen szép tájt; a' fül'mile bájos
Hangú énekidet nem fogja követve tanulni.
A' frís, gyenge Zephyr Flórának vélve, kebledbe
Nem reppen többé, 's nem hint rá aetheri csókot.
Zöld ga'lyboltok alatt, vagy kék patakocska' vi-
rágos
Szélén nem heverünk többé, 's egymásnak öléből
A' hasadó hajnalt, 's a' fényes napnak ohajtott
Fel-tüntét már nem fogjuk szemlélni gyönyörrel.
Nem fogok én, mint méh a' rózsán csüggeni többé
Égő ajkaidon; 's a' hóld, 's a' csillagos égbolt
Bóldogságunknak már nem fog lenni tanúja.
Hű szívem' tüze gyászhalmodra könyükben ömölki.
'S hült tetemid' csókolni leszáll, de azokban az
érzést,

'S a' szerelem' lángját fel nem gerjesztheti többé.
Oh, mért élek még, ha neked már nem lehet
élnem?

Mért el nem húnyék veled együtt? sirod' öblében
Melly kény lenne nekem téged' megölelve enyészni!
Hült teteminknek hamvaiból majd gyenge virágok
Nönének ki, 's akár mi szelíd szellőcske lehelne,
Egymást mindjárt melly híven, 's mi örömmel
ölelnék.

Oh, mi hamar kellett tőled végkép'en elesnem.
Tégedet elvesztvén, már nem von semmi magához.
'S verni megúnt szívemnek ürét nem tölti be semmi
Éltem' egén a' nap veled együtt húnyt el örökre.
Oh, melly kín annak még élni, ki minden örömnek
Már meghólt, 's kinek a' hűs sírban lelheti csak fel.
Hívánt enyhültét égő hű szíve — ha megfagy! "

Igy epedett Thyrsis, 's panaszos hangokba
ömölvén

Bús, 's keserű érzési mirígy gyötrelme megenyhült.

AZ ELHÉSETT ÁMOR.

A' mint sietve kívánt
Páphoszba egykor Ámor
Napest után repülni,
Egy csörgeteg' virágos
Szélén szemébe tűnék
Chlórisz, ki bájt lehelve
Nézvén le a' patakba
Szűz Cynthiát pirúlni
Nem tudva kényszeríté.

Megszünteté repültét
A' hős parányi Isten,
'S szép szárnyain lebegve
Egy kiskorig csodálván
Az égi szép leánykát.
Így szólla fel hevülve:
„Egek! mi ritka szépség
Ez itt? Hies leányka!
Bírsz mind azon kecsekkel,
Mellyek Psychén virítnak.
Sőt még talán te szebb vagy,
Mint ő, azért ez éjel
Te bírd helyette Ámort.
Liliom' havát előző
Hebledben édes álmod
Igéreik én magamnak.“
Mondá, 's legott' mosoly'gva
Chlórisz' keblébe csúszott.

HUNYADI LÁSZLÓ, 'S GARA MÁRIA.

R o m a n c e.

E' rengeteg vadonban
Csak gaz, 's tövis terem.
Pálmát az érdemnek nyujt
Csupán a' sir verem.

A' bú' setét ködében
Ott egy dicső vitéz
Hönnyekkel tölt szemekkel
'S némán az égre néz.

Hardhoz szokott kezében
Van egy kicsiny kereszt.
'S borúlt mellyéből egy mély
Sóhajtatot ereszt.

Temérdek nép körüle —
'S siratja minden szem;
Csak a' pokol szülöttje,
A' kék irigység nem.

'S most töle egy tekintet
A' hív Jegyesre száll,
Ki semmit sem sejdítve
Egy ablak mellett áll.

Poroszlóktól vitetni
Látván ez kedvesét,
Egek, mi gyilkoló kín
Rohanja meg szívét !

Meredt szemébe szállott
Lelkére alvás jö,
'S mire felébred, hah már
Oda örökre ő !!

DOCTOR FRANKLINNAK BÖLTS MEG- JEGYZÉSE.

A' híres Franklintól Londonban, nem régen
egy levelekből álló gyűjtemény jött ki, a' melly
levelek még eddig nem voltak kinyomtatva. Ezek
közül egyben Doctor Priestleyhez olly megjegyzé-

seket tesz, a' mellyek igen megérdemlik a' meg-gondolást, mivel igen gyakran sok emberektől elfelejtetnek.

Az élet minden körülállásainak, így ír ő, vagynak kedvetlenségei, mi mindég csak a' jelen-való rosszat vesszük észre, de a' jövődjét nem látjuk előre, mi következik belőlle? néha sokat fáradozunk körülállásunknak változást szere-zni; semmit sem nyerünk pedig ez által, sőt még gyakortább veszünk.

Emlékezem reá, hogy ifjúságomban egy kis esónakon voltam, melly a' Delavaresen ment le. Szélszünte volt, annyira, hogy kikötnünk, 's fris szélre várnunk kellett. A' napnak izzó sugarai hajónkra tűzödének; minden utazókkal esméretlen voltam; társaságok nékem nem tetszett. Ebben a' szempillantásban úgy tetszett, mintha a' parton egy zöld rétet vennék észre, a' mellynek közepén egy szép vastag fa emelked fel, Erre mingyárt meghatároztam magamat, hogy ki szállok, ár-nyékába ülök, és míg az áradás vissza tér, olva-sok. Hértém tehát a' Hapitányt, hogy a' szároz-ra tétetne ki. Alig szállottam ki, a' midőn már is láttam, hogy csak nem az egész zöld rét mo-tsár volt; térdemig a' sárba süllyedtem. Azomban el nem állottam feltételemtől, 's leültem fámnak tövé-nél. Még öt pertzentek sem múltak-el, a' mi-dőn-is a' bogarak ezerenként rám tódulának, 's egyszersmind lábaimat, karjaimat, 's egész tes-temet megtámadták, annyira, hogy az olvasást nem folytathattam 's nem soká maradhattam azon-helyen. Innét ismét a' parthoz siettem, 's kiál-

tám a' hajóst, hogy jönne értem 's venne fel ismét tsónakjába. Így tehát kéntelen voltam, e' napnak hévségét, melly elől elmenni siettem, elszenvedni, 's ezen fellül, még az egész társaság' gúnyoló nevetésének is kitétetni.

IV-dik AMURÁTH SULTÁN.

Midőn egykor IV-dik Ámuráth Sultán szokása szerént változtatott köntösben Constantinápolnak útszáin járt, öszvetalálkozott egy Bektimustafa nevezetű közemberrel, a' ki annyira részeg volt, hogy ide 's tova tántorgott. A' Sultánnak ez egy egészen új látás volt, megkérdezé tehát késérőitől, miért hányná vetné az az ember olly különösen magát. Azt mondták néki, hogy meg-részegedett. A' nagy Úr meg állott, hogy magának megmagyaráztassa, millyen légyen a' részegség, mint kapja azt az ember. Bektimustafa parantsoló hangon mondá néki, hogy menjen dolgára. Amuráth nem kevésbé bámúlván ezen bátorságon, nem álhatta meg, hogy ne kérdené: nem tudod-e nyomorék, hogy én a' Sultán vagyok? Én meg' Bektimustafa vagyok, felele a' török — nem adnád el nékem Constantinápol, — ha eladod, — megveszem, ekkor te Mustafa leszel, én pedig Sultán leszek. Amuráth még inkább elbámúlván, azt kérdé tőle, min gondolná Constantinápol megvenni, az az én gondom, viszonozá az Ittas, — végre tégedet-is megveszlek, a' ki csak ugyan nem vagy egyéb egy rabszolgaló fiánál.

Ez a' beszéd a' Sultánnak igen különösnek, és megvidítottánktetszett, 's késérőinek azon állítására, hogy Bekti kevés órák után ismét tökéletesen észre jönne, az Ittassat palotájába vitette, hogy látná, mennyire emlékeznék meg esztelen állapotjára, 's mit mondana majd maga róla. Midőn egynéhány órák elmúltak, felébredt végre Bekti mustafa, nem kevésbé tsudálkozva nyugovó ágyának, 's minden körülötte lévő dolgoknak fejedelmi pompáján. Az egész tsudás esetet elbeszéltek néki 's mire kötelezte légyen magát a' Sultánnál. Ijedtében félig meg halván, 's jól eszmérvén Amuráthnak kegyetlen gondolkozása módját, magát szabadulás nélkül elveszettnek lenni véli. Végre magához tér, arról gondolkodván, miképpen menekedjék a' haláltól, eltökéli magában, hogy magát tettetni fogja, mintha már féltében 's ijedtében fél-hólt volna 's azt állítja, hogy, ha mingyárt bort nem adnak néki, élet ereit új életre hozni, bizonyosan meg kellene néki halni.

Strá'sái a' kik valóban féltették, hogy meghal, még minekelötte a' Sultán elejében vitetnék, mingyárt egy üveg bort vitetnek néki. Úgy tette magát, mintha innék belőle, 's az üveget kebelébe dugja. Ezután kevéssel a' nagy Úr elejébe vitetik, a' ki ígéretire emlékezteti, 's erősen vitatja, hogy Bekti fizesse meg néki Constantinápol' árát. A' szegény török előhúzza boros-üvegjét, 's így szól: a' mi ebben van Sultán: tegnap egész Constantinápol't megvettem volna rajta, 's ha te olly nagy kintseknek birtokában volnál, mint a' millyekkel én akkor birtam,

nem tserélnéd el azokat az egész világ' birtokával. A' Császár erre kérdi, hogyan lehetséges az? 'S Bekti felele: semmi sem szükséges egyéb, mint ha az ember ezt az isteni italt tisztán ki-issza. A' Császár újságkívánásból meg kóstolta, és a' szőlő-tőke édes levéből mind többet többet ivott, annyira, hogy a' borhoz nem lévén szokva, foganatját tsak hamar érezte. Olly vidám kedvű lett 's annyira érezte magát minden ereiben az öröm felindítva, hogy úgy tetsze néki, mintha Thronusának minden fényessége tsak annyi volna azon gyönyörűséghez képest, mellyet most érez, mint a' semmi. Folytatta az ivást, de tsak hamar egészen megrészegedett, 's mélyen el-aludtt, a' mellyből egy erős főfájással ébredt fel. Ezen új állapotnak kedvetlensége elviselhetetlen vólt néki, 's magához hívatá Bekti Mustafát, a' kit a' legkeserűbb szemrehányásokkal 's legkeményebb átkokkal fogadott. De ez, mint egy jártas boriszák életét kötötte, hogy Amuráthot mingyárt megszabadítja nyavalyájától, 's azt javasolta néki mint legjobb szert, hogy a' bor-ivást ismét kezdené-el. A' Sultán reá állott, ismét víg kedvű lett 's betegsége elmúlt.

Ez az új tapasztalás mindenek felett kedves vólt néki, annyira, hogy egész életében folytatta, 's egy nap sem múlt el, mellyen meg nem részegedett. Tanítóját Bekti Mustafát titkos tanácsossává tette, mindég magánál tartotta, halála után nagy pompával egy pintzében a' boros hordók közé temettette, 's azt mondotta, hogy egy szerentsés napot sem élt, miólta okos tanítóját 's hív tanácsosát el-vesztette.

A' Tudósok' szabad' köztársasága.

A' Tudósok szabad köztársasága sokban hasonlít a' Rómaiak' szabad köztársaságához. Van Senatusa, vannak Patriciusai, Lovagjai, Censorai, a' közvélekedés pedig a' Dictatorságot gyakorolja benne; sőt Quaestorai is vannak, jöllehet nem minden polgárok részesülnek ezeknek ada-kozásában.

Sokan ezen polgárok közül megpróbálták erejüket a' hartz mezején, 's győződelmesen tértek vissza, 's minekutánna a' győződelem pompának muló ditsőségének meg-tiszteltettek, ismét esmeretlenekké lettek, a' sokaság közzé elegyedve. — Jöllehet, mindnyájan jusokat tartják a' halhatatlansághoz, mindazáltal az idők' sebes árja eltemeti neveket, 's csak keveset hagyja a' víz' szí-
nén uszni.

Az olyan munkák, mellyek valamelly felekezet mellett irattatnak, nem tartanak tovább, mint azon felekezetek; az illyen munkák írói üldözéseknek, és szidalmaknak vagynak ki téve, de más felől búzgó pártfogókat, és ideig óráig nagy hírt nevet nyernek.

Az olyan munkák, mellyeknek tzeljok a' zavart letsillapítani, a' nehézségeket el-mellőzni, 's a' heves vetekedéseket a' hideg okosság' regula szabásai alá vetni, minden felekezetektől megvettetnek, de az illy munkák 's íróik a' legnagyobb nyugalomban részesülnek.

Noha elmegyek olyan helyekre, a' hol könyvek kótyavetye által adattattnak-el, nem anyira könyveket venni, mint azt megtudni, mellyik könyv

menyire betsültetik. Azon írók helyébe gondolom magamat, a' kik sem éjszakázásokat, sem vizsgálódásokat nem kimélették, hogy egy temérdek nagyságú könyvet készíthessenek, mellynél most a' vevők csak azt nézik, melly nehéz, és menyit nyom a' fonton.

A' ki azzal kérkedik, hogy a' késő világ számára ír, az többnyire, vagy kevélségét árulja el, vagy pedig azt, hogy a' következő nemzetségek' izlése felől igen sokat tesz-fel.

Vagynak olyan könyvek, melyeket csak ritkaságokért, vagynak olyanok is, melyeket jószágokért vásárolnak a' vevők. A' ritkák idővel még ritkábbaká lesznek, a' jók pedig, ha számok szaporodik, vesztenek jószágokból.

A' tudományok országában néha a' gyermekek megölik attyokat, minthogy újabb kellemmel, 's több tetzőséggel bírnak, mint azok, a' kiknek lételeket köszönik, s egyszer'smind eredeteket gondosan elrejtik.

Egy jelesmunkának hív, és jó izlésű fordítása legjobb könyv nevünknek, hanem ditsőítésére is, legalább fennmarasztására; mert olyankor olly pyamisra vessük nevünket, melly az idő határán erőt vett.

Az igaz 'Tudós' nevének és emlékezetének be-tsületéért ír: a' szerentse utóbb jó, ha akar.

Az izeveszett fordító az, az eredeti írásra nézve, a' mi az inas az Urára nézve: urával jár, de hátul a' bakon.

F o g l a l a t.

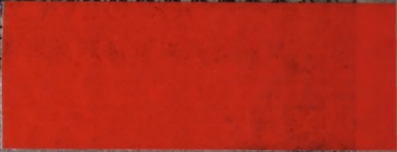
	<i>Lap.</i>
A' Szerelmes.	5
Hogyan lehet az unalmat eltávoztatni és az életet legjobban haszonra fordítani.	53
A' jelenvalóval élés.	40
Az emberi intézetek fő fogyatozásokai.	41
Nap keleti erköltsi képek.	42
A' fősvénységnek maga által lett büntetése. —	—
A' tanúságos Álom.	43
A' toll ér-e többet, vagy a' kard?	46
Szókbán helyhetett emlék.	47
Mi rontja el a' Hirályokat?	49
A' szülék a' gyermekekben le vagynak festve.	50
Igazságos felelet egy igazságtalan javallásra.	51
Más vers.	52
Tsak a' maradék ítélheti meg igazán a' nagy embereket.	53
A' kártékony indulatú gúnyolók pestisei a' társaságnak	56
Egy ifjúnak gondolatjai 's elmélkedései kü- lömbféle tárgyakról.	61

F o g l a l a t.

Lap.

A' Szép Nemhez vonszó hajlandóságról.	. 67
Matskák' szeretete.	. 74
Tibull. IV. 15.	. 81
Miképpen hatottak a' régiek az ujjakra.	. 82
Hirtelenkedés és indulatosság.	. 95
Rómának régi 's mostani düledékei.	. 96
A' világ négy kora.	. 102
Lord Dalton.	. 105
A' Rómaiak' gazdagsága.	. 108
A' kesergő Thyrzis. (Pásztori költemény.)	. 116
Az elkésett Ámor.	. 118
Hunyadi László, 's Gara Mária. (Romance.)	. 119
Doctor Franklinnak bölts megjegyzése.	. 120
IV-dik Amuráth Sultán.	. 122
A' Tudósok' szabad köztársasága.	. 125

P e s t e n ,

Trattner Ján. Tamás

het. 's költsegevel.